STRIPSCHRIFT

JEUGDSTRIPS EN -TIJDSCHRIFTEN

HARRY MULISCH

NUMMER 412 * €6,90

PATRICE PELLERIN

5414306146518 04120

→ REDACTIO

Wat is een graphic novel? In goed Nederlands ook wel grafische roman genoemd. Dat is een vraag die steeds vaker wordt gesteld. In eerste instantie werd met de benaming 'graphic novel' een verstripte roman bedoeld. Maar de term wordt inmiddels te pas en te onpas gebruikt. Zone 5300 besteedde in de afgelopen najaarseditie aandacht aan de devaluatie van de term. Uitgevers plakken het predicaat op zo'n beetje elke strip die voor een volwassen lezerspubliek is bedoeld. Maar volwassenenstrips bestaan al decennialang. De grafische roman stoelt dus op een traditie; het gebruik van het begrip lijkt eerder het fenomeen te zijn. De definitiekwestie heeft ook een positieve keerzijde. Het levert ook debat èn een stroom nieuwe publicaties op. Voor journalisten is het salonfähig om over dit 'volwassenenverschijnsel' te schrijven. Maar ook vanuit wetenschappelijke hoek is er groeiende aandacht voor onderzoek naar grafische literatuur. Opvallend was dat er op 10 november in Amsterdam op een steenworp afstand tegelijkertijd twee bijeenkomsten werden georganiseerd: in De Balie een discussieavond over de grafische roman, georganiseerd door de Slaa (Stichting Literaire Activiteiten Amsterdam), en in het academisch-cultureel centrum Spui 25 de boekpresentatie *The rise and reason of comics and graphic literature*, een essaybundel gecoördineerd vanuit de Universiteit van Amsterdam.Beide bijeenkomsten trokken volle zalen, wat ongekend is voor de stripwereld in Nederland. De hype rond de grafische roman is nog lang niet voorbij.

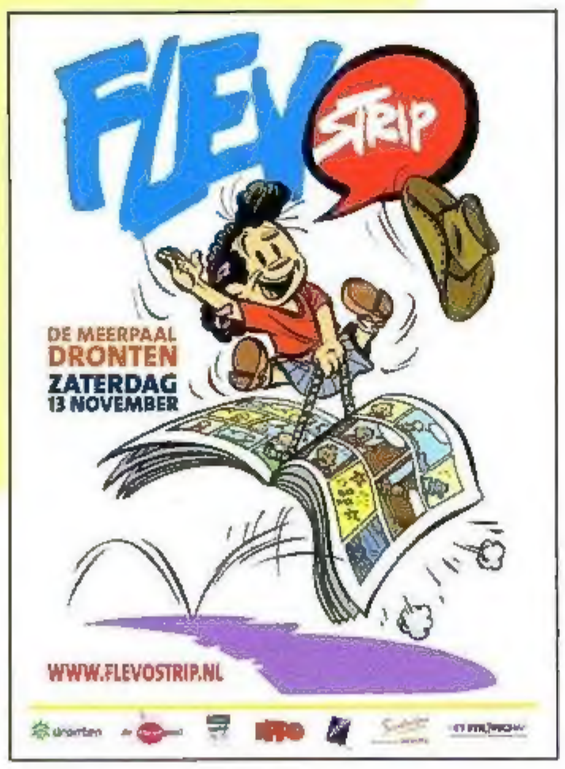

→ OMSLAG

De tekening op het omslag is afkomstig van de Franse bundeling van de eerste zes delen van *De Havik*. Patrice Pellerin heeft Yann de Kermeur een litteken over zijn linkeroog meegegeven. Dat maakt het verschil tussen een intrigerende hoofdfiguur en een kleurloze jongen.

INHOUD

2 ACTUA

12 STARS & STRIPS
Olav Beemer

14 PATRICE PELLERIN
Michel van Merriënboer

20 HARRY MULISCH
Willard Mans

23 BITS & PIECES
Ben Bits

24 MARIKO & JILLIAN TAMAKI
Erik van der Hoeven

26 JEUGDSTRIPS EN -TIJDSCHRIFTEN
Rik Sanders

36 THOMAS DU CAJU & PAT VAN BEIRS
Kenneth Steffers

38 HARRY BUCKINX
Dik Ronderltap

40 DE BOVENTOON

48 HEINZ SERVICE SPREAD

Flevostrip

Op zaterdag 13 november vond Flevostrip plaats in De Meerpaal in Dronten.
In aanloop naar de dag en op de dag zelf stond de stripfiguur Elsje van tekenaar Gerben Valkema en scenarist Eric Hercules centraal. Het meisje sierde al het drukwerk en de website *www.flevostrip.nl*, er was een expositie over haar geboorte en wie Els heet mocht gratis naar binnen.
Naar aanleiding daarvan maakten de geestelijk vaders voor de krant van die dag een gelegenheidsaflevering. AvO

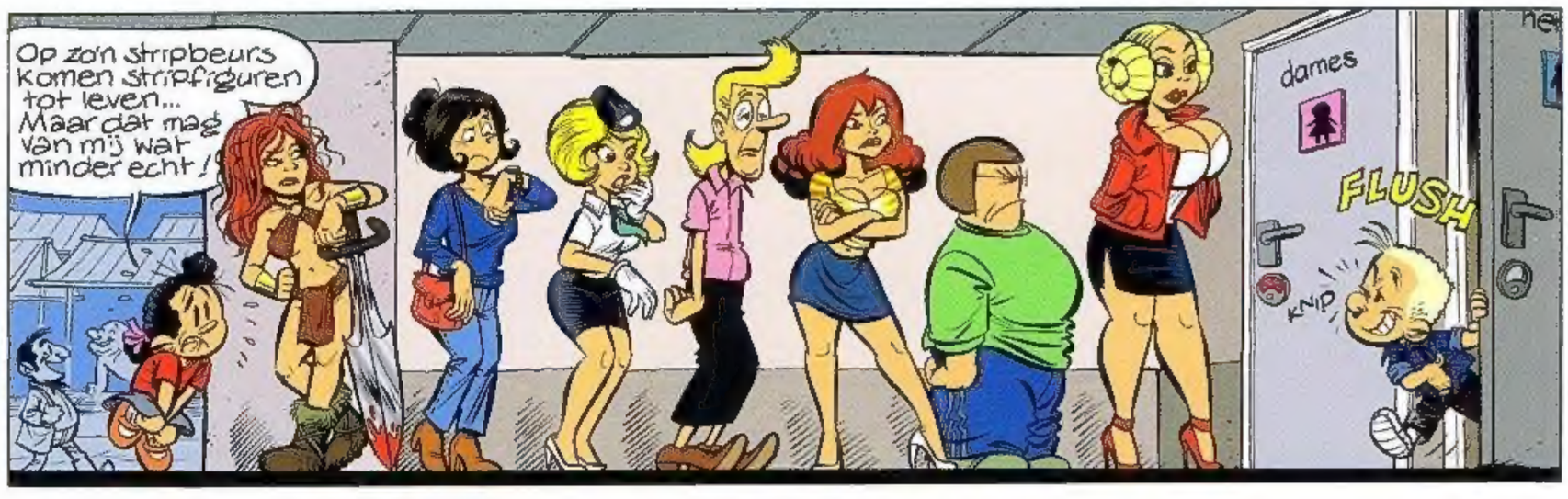

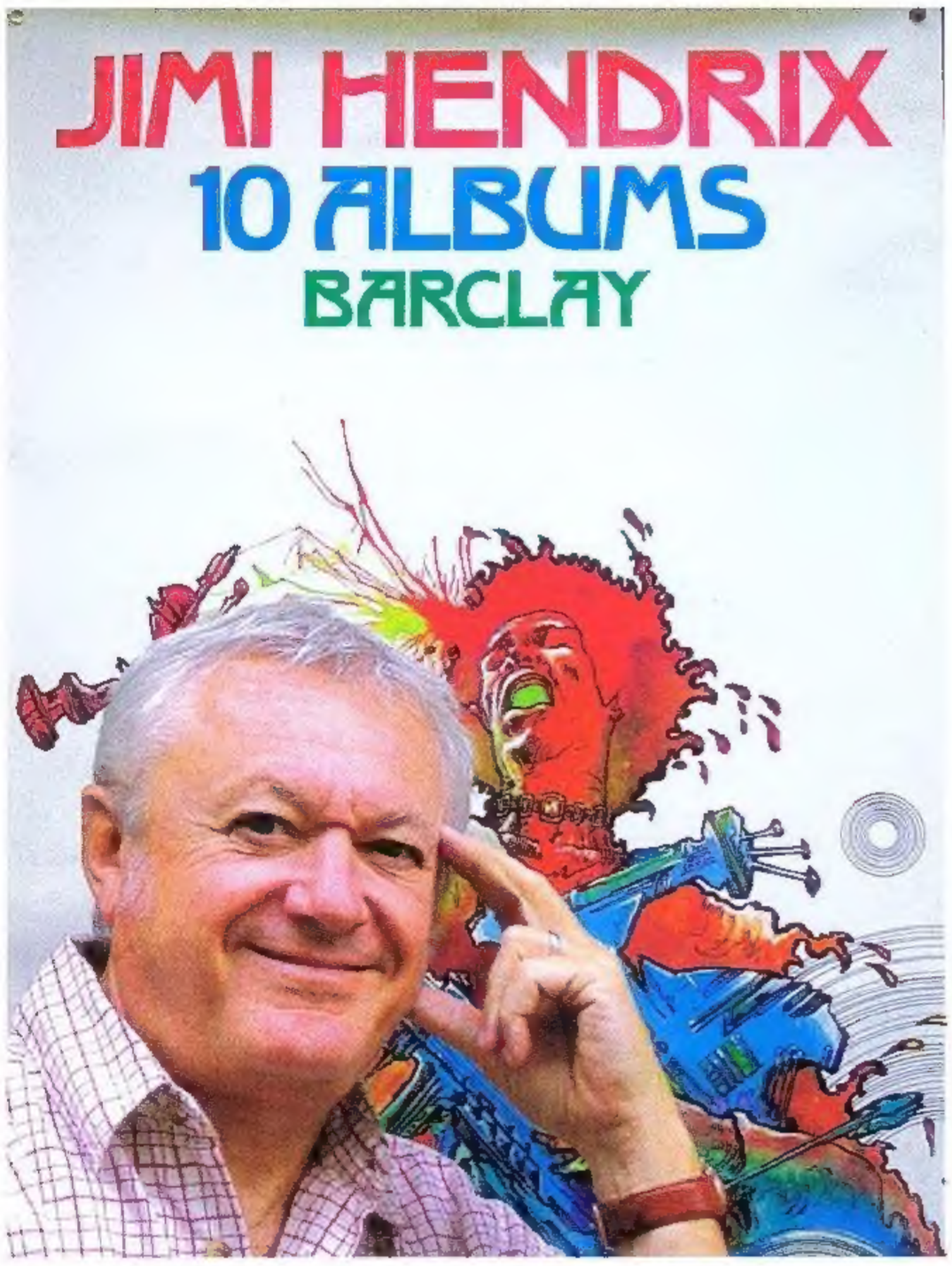

Franse collectioneur is kenner van stripplatenhoezen

Wie niet op de afgelopen Verzamelaarjaarbeurs in Utrecht is geweest, kan toch een indruk krijgen door *Disques et Bande Déssinée* (uitgever Des Accords) van Manuel Decker aan te schaffen. Deze Franse collectioneur was eregast op de beurs en verzamelt al vanaf eind jaren 1960 alles wat te maken heeft met stripverhalen op platenhoezen. In zijn overzichtsboek *Disques et Bande Déssinée* staan zo'n zevenhonderd 'stripplatenhoezen'. Op de beurs toonde hij tweehonderd items uit zijn collectie met afbeeldingen, waaronder *Asterix & Obelix*, *Guust Flater*, *Kuifje*, *Lucky Luke*, *Fritz the Cat* en de *Roze Panter*. Casper Bosland, organisator van de Verzamelaarsjaarbeurs, kent Decker als een fervent allround verzamelaar. 'Eén van de redenen dat wij hem hadden uitgenodigd is het internationale karakter van al zijn verzamelingen.' Decker (1953) verzamelt op stripgebied niet alleen (Amerikaanse en Franse) boeken en platenhoezen, maar ook reclametasjes van stripwinkels uit de gehele wereld. Hij organiseert al ruim twintig jaar verzamelbeurzen in Zuidwest-Frankrijk. RS

Van de uitgever

Ja, we weten het. Deze extra dikke 7e *Stripschrift* van de 43e jaargang verschijnt later dan oorspronkelijk de bedoeling was, waarvoor excuses. Het 8e nummer (413) zal dan ook pas begin 2011 bij onze abonnees op de deurmat ploffen. Wij wensen alle lezers van *Stripschrift*, onze adverteerders en andere relaties een prima nieuw jaar!

→ SUVAAL

GOEDEDAG,
IK BEN OP ZOEK NAAR EEN GRAPHIC NOVEL WAARIN DE ANTAGONISTEN EN PROTAGONISTEN ELKAAR OP VERSCHEIDENDE LOCATIES HET VUUR NADER AAN DE SCHENEN LEGGEN CULMINEREND IN EEN BEVREDIGENDE ONTKNOPING...
OH, WACHT! JE BEDOELT 'N STRIPBOEK?!

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

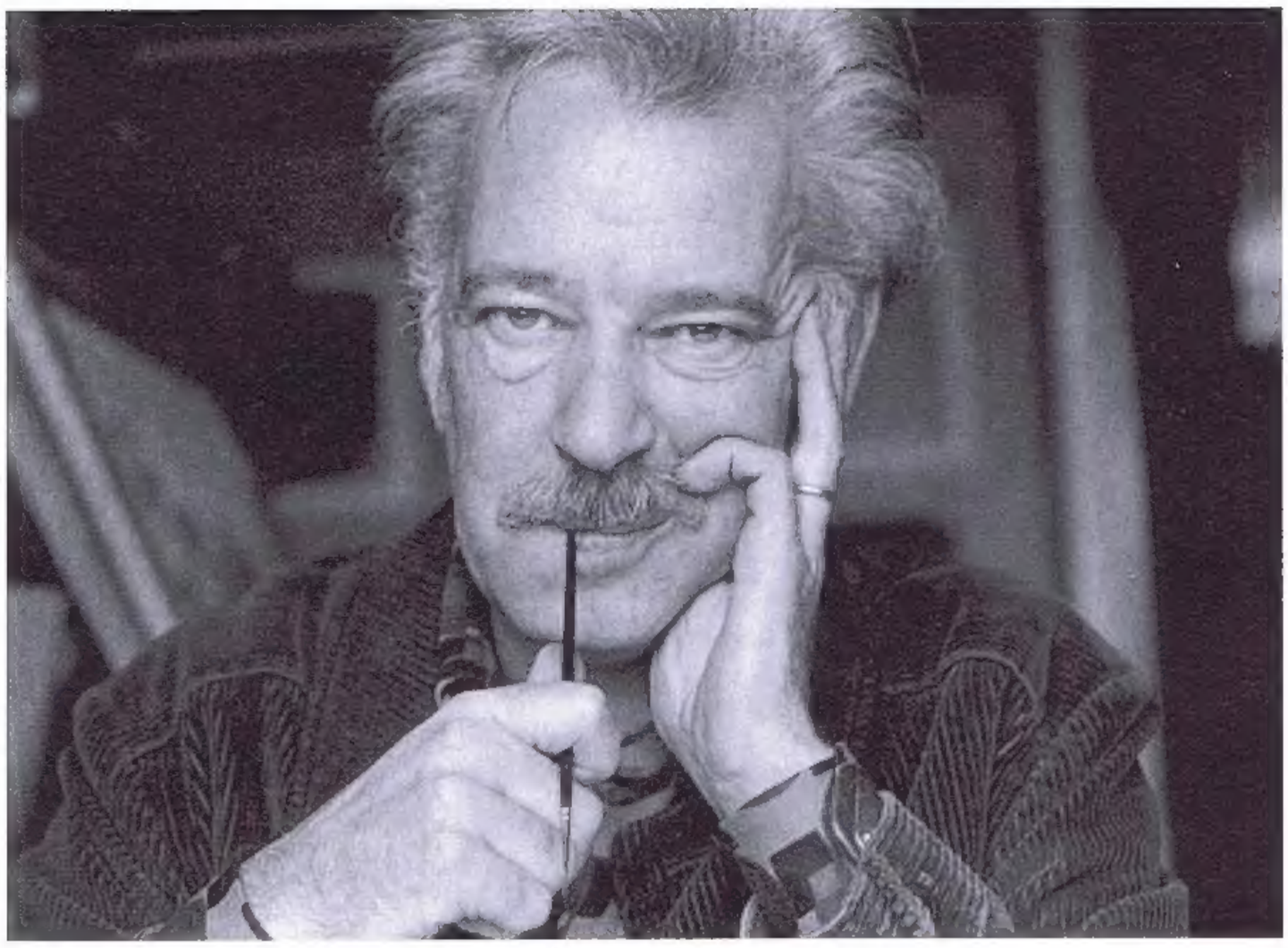

Piet Wijn
1929 - 2010

Op woensdag 6 oktober overleed Piet Wijn. We vroegen Thom Roep, scenarist van Douwe Dabbert *en hoofdredacteur van* Donald Duck*, om voor ons kort stil te staan bij zijn heengaan. Naast een greep uit het schitterende werk van Piet Wijn is op deze pagina's ook het gedicht te lezen dat Patty Klein voordroeg tijdens de begrafenisplechtigheid op 13 oktober.*

Beste Piet...

Dat iemand die zo goed was zo bescheiden kon blijven...
Dat iemand die altijd zo bejubeld werd altijd zo rustig bleef...
Aan zelfverheerlijking deed je niet, Piet! *Doe maar gewoon* was jouw devies...
Een echte prater was je ook niet. Ja, je kon goed mèt jou praten, omdat jij LUISTERDE en dan pas antwoord gaf. Bij je thuis voor zover ik dat kan inschatten, en zeker als je naar mij op de redactie kwam met nieuwe *Douwe Dabbert*-pagina's. *'Mooi, Piet! Mooi! Hartstikke mooi!'*, zei ik dan. En dan klonk het: *'Nou, dank je wel!'* en je wachtte de stroom woorden af die ik verder over je uitgoot. Over het wel en wee van *Donald Duck*, eventuele roddels over je collega-striptekenaars en sterkte staaltjes uit stripland.
Wonderlijk was het dat toen we elkaar leerden kennen er best een flink leeftijdverschil was. Ik 22 en jij 45. Jij net zo oud ongeveer als mijn ouders, maar dat leeftijdverschil was al gauw verdwenen vanwege de gedeelde interesses: strips, illustraties, films, schilderkunst...
Toen ik in 1973 bij het weekblad *Donald Duck* ging werken, werd een aantal dromen werkelijkheid. Voor mij, sinds mijn vijfde jaar stripliefhebber, betekende dit dat ik van mijn hobby mijn werk kon maken en opeens zag ik al mijn helden, de striptekenaars dus, in levende lijve, omdat de redacties van *Pep*, *Sjors* en *Donald Duck* op dezelfde verdieping waren gehuisvest.
Bijna al mijn helden, want jou, Piet, zag ik het eerste jaar nooit. Jij werkte namelijk voor *Tina* en dat tijdschrift zat op een andere verdieping. Je maakte toen de strip *Jennifer Scott* voor het meisjesblad en die vond ik zo mooi dat ik elke week braaf een exemplaar ging vragen, waaruit ik de pagina's van *Jennifer* scheurde en die in een verzamelmap stak.
Dat viel de toenmalige *Donald Duck*-hoofdredacteur, Paul Deckers, op en hij gaf mij de kans en de eer om een opzet voor een sprookjesachtig verhaal te maken dat in *Donald Duck* zou worden gepubliceerd.
En dat werd het eerste avontuur van Douwe Dabbert!
Niemand kon op dat moment vermoeden dat Douwe uiteindelijk in 23 albums zou optreden en Douwe een hele schare fans zou krijgen in binnen- en buitenland. Het werd een jarenlange, prettige en succesvolle samenwerking, waarbij nooit een onvertogen woord viel en twee zielen één gedachte hadden. Ik zorgde voor de praatjes en jij voor de plaatjes. Precies zoals dat bij onze karakters paste.
'Piet Wijn is vooral bekend geworden met zijn creatie Douwe Dabbert', werd na je overlijden op tv gezegd en in de kranten geschreven. Dat klopt, maar laten we eerlijk zijn: dat ligt mede aan het feit dat de strip in *Donald Duck* werd voorgepubliceerd, een blad dat altijd al wekelijks tussen de 300.000 en 400.000 gezinnen bereikte en daardoor veel meer lezers had dan de andere tijdschriften waarvoor je werkte. Douwe was en is vast niet beter dan de prachtige strips die je met mijn collega-scenaristen Andries Brandt, Patty Klein, Paul Deckers en Marjolein Winkel, en dan noem ik ze nog lang niet allemaal, maakte. Want AL jouw tekenwerk, Piet, alles wat jij op papier zette, kent dezelfde kwaliteit en behoort tot de klassiekers.
En de reden hiervoor?
Heel eenvoudig... je tekenwerk bevat behalve vakmanschap een flinke dosis ouderwetse gezelligheid en warmte. En dat blijft boeien, ook al verandert de maatschappij nog zo snel. Hoe flitsend snel of digitaal de wereld zich ook mag ontwikkelen, er blijft gelukkig plaats voor en behoefte aan nostalgie en romantiek. Aan ouderwetse, huiselijke, gezelligheid! Denk aan een glas rode wijn bij het haardvuur, aan warme chocolademelk bij het schaatsenrijden, het genieten van geïllustreerde sprookjesverhalen (op ècht papier en niet op een scherm) en traditionele Sinterklaasavonden met gedichtjes en surprises. Tradities die bol staan van sfeer die gelukkig nog steeds van generatie op generatie wordt doorgegeven. En het tekenwerk van jou, Piet, hoort in dit rijtje thuis. Vakmanschap dat tijdloos is en een tevreden en blije glimlach oproept!
Piet Wijn, jij hebt zonder al te veel woorden, maar met duizenden prachtige illustraties voor altijd geschiedenis geschreven!

Thom Roep

Piet Wijn

Hij was een reus, klom in de bonenstaak en
verbeeldde strips als Puk en Poppedijn,
Tom Poes en Panda, Koning Hollewijn.
Zijn wereld werd bevolkt door elfen, draken.

Bij Toonder mocht ik met hem kennis maken.
We dachten beiden langs dezelfde lijn:
een wilg die treurde, trollen vol venijn.
Piet werkte door, zou nooit zijn plicht verzaken.

Fee Ina was reuzin en toeverlaat,
ook toen de boze heks toesloeg. Vol lef
schiep ze voor Piet een nieuwe levensstaat.

Nu staan we hier, verslagen en bedroefd
En voor het eerst doordrongen van 't besef
dat goede Wijn vandaag een krans behoeft.

Patty Klein

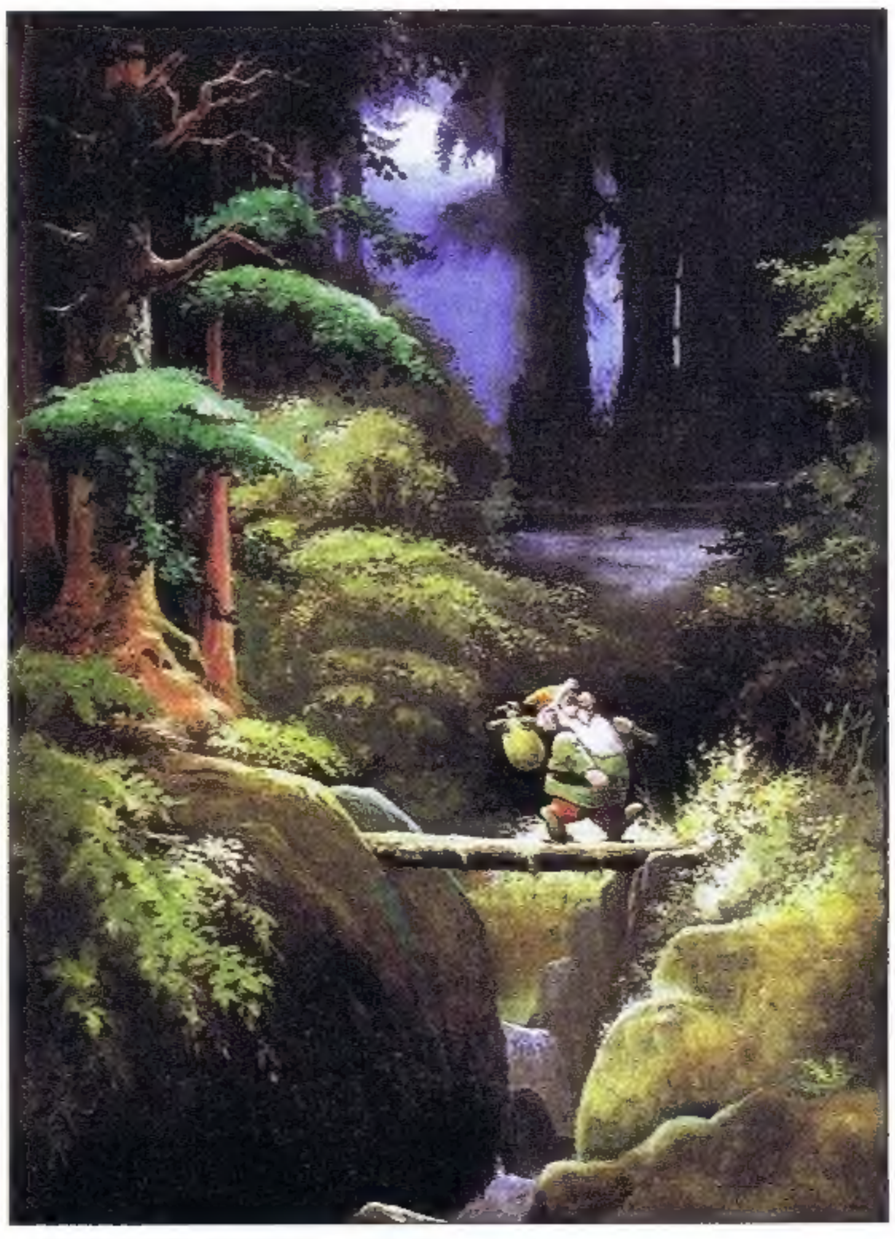

BOVEN - Elfjes, olieverfschilderij uit 1987.

RECHTS, VAN BOVEN NAAR BENEDEN -

- Douwe Dabbert.
- Sprookjespuzzel, 1982.
- Douwe Dabbert, olieverfschilderij.
- Illustraties voor een verjaardagskalender, 1987.

ONDER - Personages uit het oeuvre van Piet Wijn.

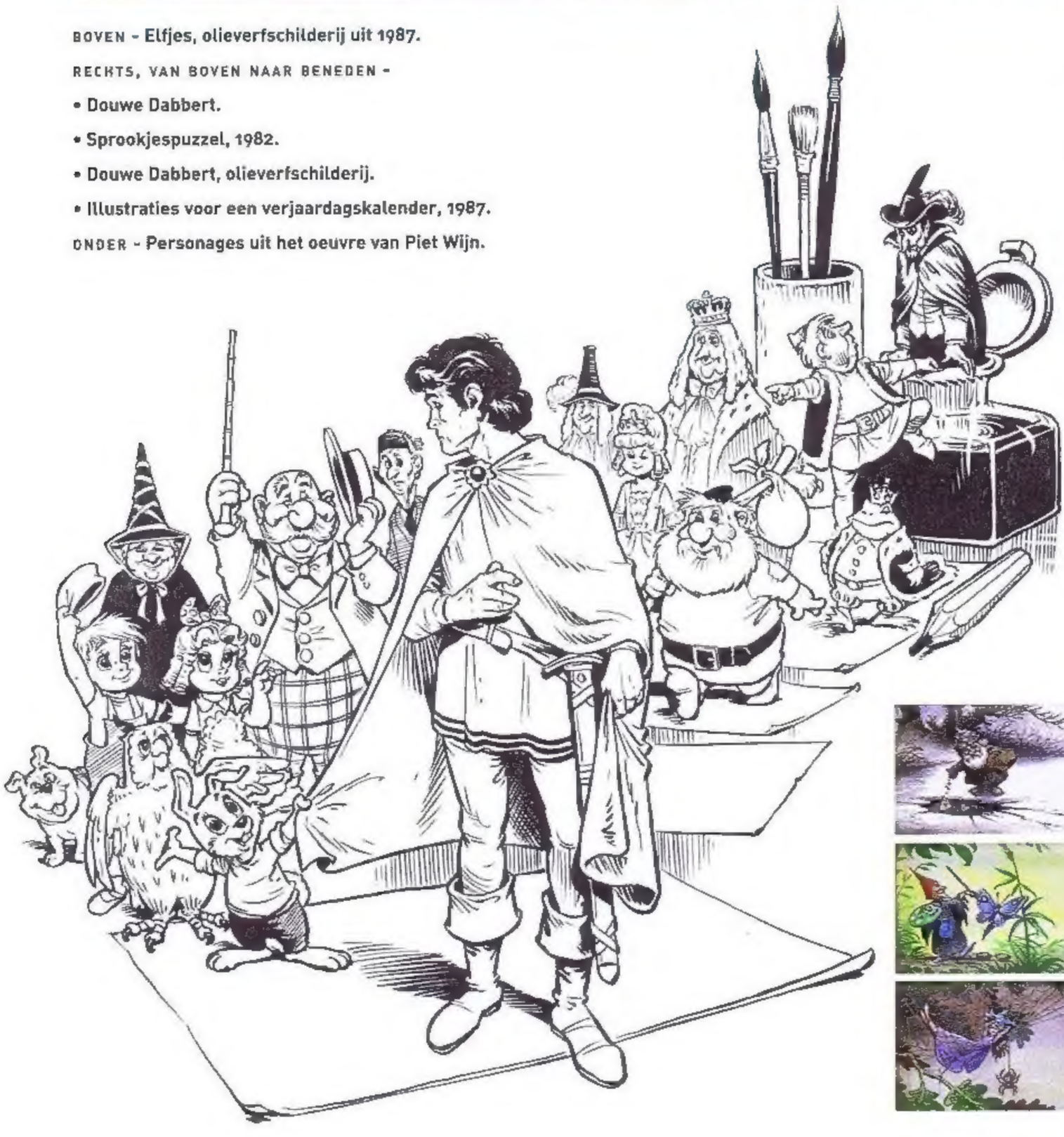

Por Dios op de rails

Na de succesvolle reanimatie van *Eppo* heeft Rob van Bavel, de man achter uitgeverij Don Lawrence Collection, nu ook het roemruchte verleden van weekblad *Pep* tot leven gewekt. Het maandblad *Por Dios*, destijds de strijdkreet van *Pep* (Por Dios wat een blad!) maakte begin november haar debuut. *Por Dios* heeft een opzet waarbij er maandelijks een compleet verhaal wordt geplaatst – in nummer 1: *Storm: De robots van Danderzei*, nummer 2: *Franka: Kidnap*, nummer 3: *Agent 327: Hotel New York* – omringd door korte verhalen. De redactie, die rijkelijk kan putten uit bij voorbeeld een deel van het *Eppo*-archief, plaatst strips van onder meer *De Generaal*, *Elsje*, *Stampede*, *Bars* (spin-off van *Franka*), *Agent 327*, *De familie Fortuin*, *Soeperman*, *Ze is van mij!* (voorheen *The Girl is Mine!* van Mars Gremmen), *Rembrandt* en *De stamgasten*. Voor de rechtgeaarde stripliefhebber veelal bekende kost; voor de herintreder die ook de strips in *Eppo* als een warme en herkenbare douche ervaart, is het heerlijk zwijmelen. *Por Dios* werd op opmerkelijke wijze gelanceerd; op 2 november reed een speciale trein van Amsterdam naar Maastricht en terug met aan boord een twintigtal tekenaars dat in het blad publiceert. Het blad wordt in Nederland en België verspreid; losse nummers zijn voor €4,95 verkrijgbaar een jaarabonnement kost €50. TdK
Meer info: *www.pordios.nl*

Red Rat 13 & 14

Op zondagmiddag, om 5 uur, een fraaie herfstdag met de bijzonder datum 10-10-10, presenteerde Johannes de Weert in boekhandel Het fort van Sjako in Amsterdam een nieuw stripboek: *De avonturen van Red Rat 13 & 14*. Tijd voor Johannes om op pakpapier weer een fraai nieuw affiche te schilderen en zoals de traditie dat voorschrijft voor de etalageruit in de warme herfstzon te poseren voor de fotograaf. Na het drinken van een glas waren er mooie woorden van G. W. Sok en razendsnelle keiharde hardcore van Seein'red. Maandag 11 oktober was de tekenaar op tv in de actualiteitenrubriek *Uitgesproken Vara*. Deel 13 & 14 is uitgegeven door boekhandel Het fort van Sjako, kost €15 en gaat over politieke correctheid, praat van de straat en de stilte van het woud. De volgende uitgave is in voorbereiding. Volgens uitgelekte informatie ontmoet Red Rat in dit verhaal eindelijk zijn tekenaar. HvB

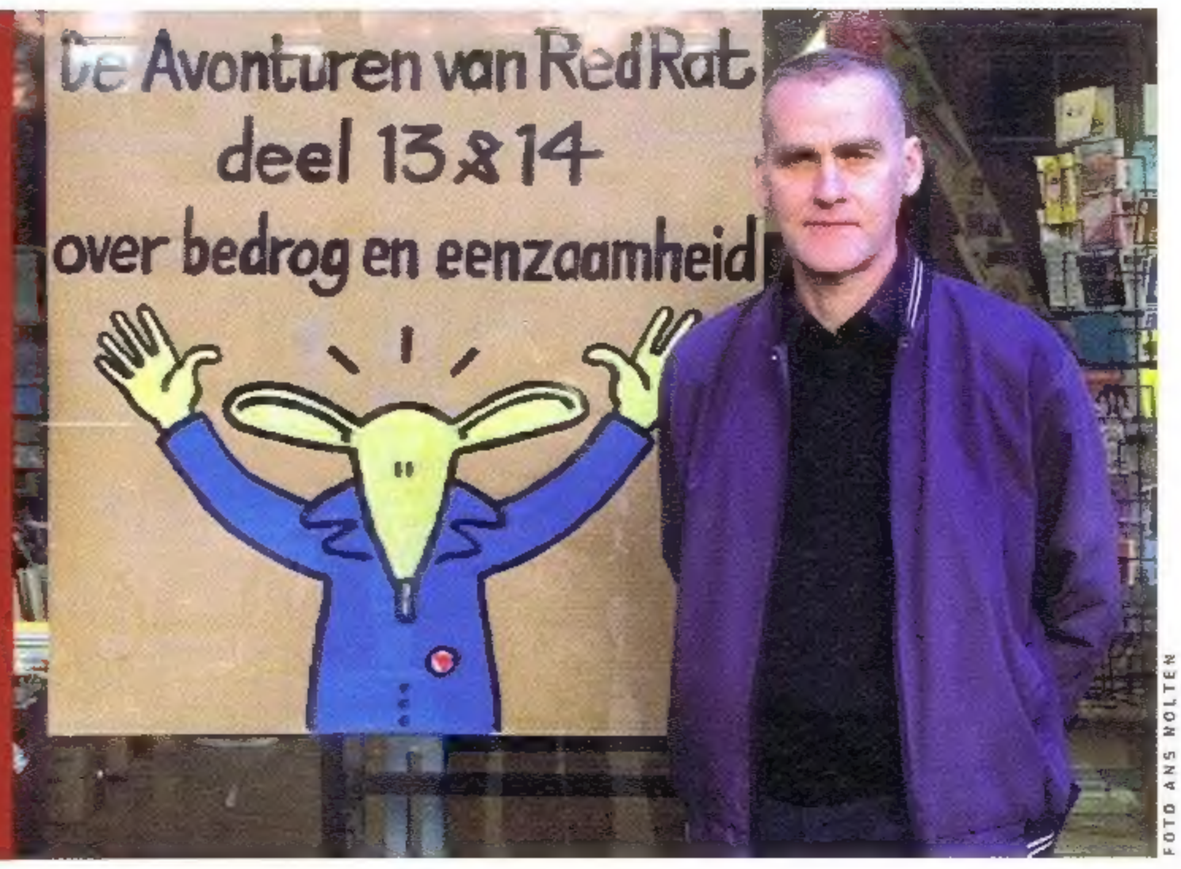

FOTO ANS MOLTEN

Yendor
STRIPWINKEL

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel 010 - 433 17 10
Fax 010 - 411 38 54

Gentse flikken nu ook verstript

De Gentse Flikken weten het Vlaamse mediawereldje aardig te bespelen. Na de succesvolle televisiereeks op de VRT-zender Één, die maar liefst elf seizoenen liep, pakt de plaatselijke pr-man Steven De Smet nu uit met een strip. Het humoristische scenario rond die eersteling – *Bruce en de Maraboes* – is van de hand van de Gentse mediafiguur Zaki (65), de vader van de Soulwax-broers Dewaele. Voor de tekeningen staat zijn stadsgenoot Michaël Vincent (39) in die eerder al meewerkte aan *Orphanimo* en de *Boeboeks* van Marc de Bel. 'Het 'zwaantje' Bruce is ook in levende lijve één van de motards van het Gentse politiekorps', weet de tekenaar die genoot van de opdracht in zijn eigenste Gent. 'Er zit dan ook heel veel van mijn stad in de strip!'. Uitgever Alexis Dragonetti van Ballon Media mikt voor 2011 op een tweede deel. Het is nu al zeker dat het eerste verhaal een Franse vertaling krijgt. Het album *Bruce en de Maraboes* kost €5,95. GvG

FOTO GEERT VAN GHELUWE

Korpschef Wim van Hulle en hoofdcommissaris Steven de Smet.

FOTO JAKARI

Nico van Dam
1923 - 2010

Op 14 oktober werd ik gebeld door Jolly, de vrouw van Nico van Dam, dat Nico de dag daarvoor was overleden. Hoewel ik wist dat hij al enige tijd ziek was komt zo'n bericht toch altijd als een schok.

Nico begon zijn carrière bij uitgeverij De Spaarnestad toen hij 24 jaar oud was en hij was bij het grote publiek vooral bekend als illustrator – de man van de *Panorama*-platen en de 42-delige stedenserie. Voor de stedenserie ging hij zelf naar de steden toe, zocht het centrum van de betreffende stad op en ging naar het hoogste punt in een huis of gebouw. Daarvandaan had hij een prima uitzicht op wat hij ging tekenen. Hij maakte schetsen en foto's om ze later thuis uit te werken.

Hij heeft tijdens zijn leven ontzettend veel gemaakt, vooral als illustrator voor diverse tijdschriften, boekomslagen, omslagen voor de strip *Trigië*, *Fleur*-encyclopedie, kerstboeken, enzovoorts. Tevens heeft hij enkele strips gemaakt.

Ik ontmoette Nico ongeveer 10 jaar geleden tijdens Stripdagen Haarlem, in zijn woonplaats. Ik was daar samen met Bert Bus die druk bezig was zijn *Russ Bender*-trilogie te signeren. Opeens stond er een heel vriendelijke heer voor de kraam en dat bleek de beste vriend van Bert te zijn, Nico van Dam.

Ze hebben heel lang samengewerkt op de tekenafdeling van De Spaarnestad. Bert vertrouwde mij toe dat Nico het ook wel heel leuk zou vinden als er een boek van hem zou verschijnen. En zo is het gekomen. Ik heb contact gezocht met Nico en dat resulteerde in dagenlang uitzoeken wat leuk en interessant was om te publiceren. Eigenlijk alles, ik had wel tien boeken kunnen maken. Uiteindelijk besloten wij om een selectie te maken van al zijn illustratiewerk en er één strip in te plaatsen, *De Gudrun Sage*. Het boek *Nic. van Dam – Illustrator* was geboren en verscheen in 2004.

Nico en Bert hebben ook jarenlang samen voor het blad *Rosita* een kabouterstrip gemaakt, *Woep en Wap*. Bert Bus schreef de tekst en Nico maakte de tekeningen. En ter gelegenheid van Nico zijn 85e verjaardag is er in een kleine oplage een boek verschenen met de eerste afleveringen: *Woep en Wap – Hun heftige avonturen*.

Nico heeft ook veel getekend en aan opgravingen meegedaan voor de Archeologische Werkgroep Velsen. Daar heeft hij dit jaar nog een lintje voor gehad in de Orde van Oranje-Nassau.

Tijdens één van de laatste keren dat ik bij hem was liet hij trots een door hem gemaakte bouwplaat zien van een Romeins fort. Allemaal weer heel nauwkeurig gedaan, precies zoals we dat van hem gewend waren. Ook bleef hij op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen en kon heel goed met de computer overweg.

Ik blijf Nico herinneren als een uiterst bekwaam vakman, maar vooral als een ontzettend aardige man. Hij is 87 jaar geworden.

Jaap Leguijt, Uitgeverij Amor Vincit Omnia

ADVERTENTIE

[ACTUA]

Wasco in de wolken

Tijdens De Stripdagen 2010 won striptekenaar Wasco (pseudoniem van Amsterdammer Henk van der Spoel) tot veler verrassing een Stripschappenning voor het literaire stripalbum van het jaar: *Wolken*. Hij blijkt zelf ook verbaasd. 'Ik heb dit verhaal tijdens de stripmarathon 24 hours comic in stripwinkel Lambiek in hoog tempo gemaakt. Uitgangspunt bij die stripmarathon is dat je je hoofd leegt maakt en zonder voorbedachte rade begint te tekenen. Ik vind het maken van de kaders het meest vermoeiend dus dat is het enige dat ik had voorbereid. In *Wolken* probeer ik steeds in blokken van vier pagina's het thema 'vertellen' te belichten.'
Wasco vindt de prijs beter passen bij recenter werk, zoals *Vertigo* of *Het magnetisch park*. Hij vermoedt dat de jury een keer een auteur die alles in eigen beheer uitgeeft, wilde belonen. 'Ik hoop dat een stimulans is voor anderen die strips willen uitgeven. Ik houd het liefst alles in eigen hand, zonder uitgever. Het maken van eigen omslagen vind ik het eigenlijk het leukst.' Veel van zijn werk is op het internet te lezen; rijk worden van de albumverkoop zit er niet in. Wasco heeft een hoge albumproductie met ongeveer een album per week. Een lopende reeks is *Minimal Comics*, stripjes van twaalf tot zestien pagina's die thematisch zijn opgezet. 'Ik begeef me vaak op de grens of iets een strip is of niet. Vandaar de naam *Minimal Comics*'. TdK

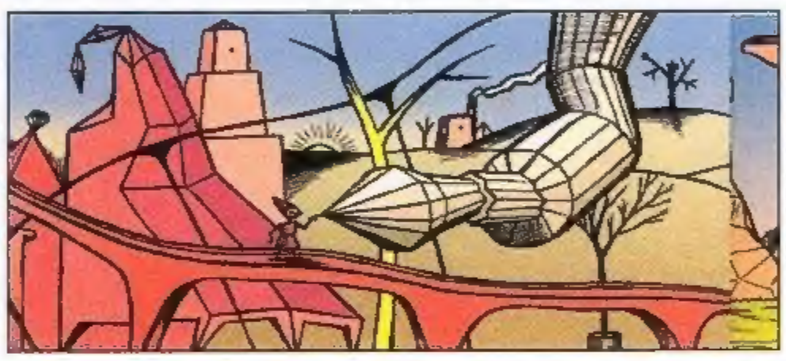
HET MAGNETISCH PARK

Zaterdag 6 november greep de 2e editie van de Kunststripbeurs voor striptekenaars in Utrecht plaats. Ditmaal paste de beurs ook als onderdeel bij het Holland Animation Film Festival (Haff). Het affiche en de flyer waren ontworpen door Wasco.
Nieuw op de beurs was de uitreiking van de StripGrafiekPrijs door een jury die bestond uit grootmeester Joost Swarte en de Spaanse ontwerper en striptekenaar Javier Mariscal die eregast van op het Haff vanwe-

Verkoopprijzen van Doris Dobbel variëren sterk

Begin november werd het album *De vrolijke avonturen van Doris Dobbel* voor €12.000 verkocht op het online verzamelaarplatform Catawiki *(www.catawiki.nl)*. Daarmee is deze uitgave het duurste Nederlandstalige stripboek geworden. De koper van deze Vlaamse strip van Marc Sleen uit 1952 is een Nederlandse verzamelaar. De strip werd deze zomer bij toeval ontdekt in een tweedehandswinkel voor de prijs van één euro. In 2002 was al een ander exemplaar van Doris Dobbel voor €9700 verkocht op een veiling in Gent.
Opmerkelijk is dat er op de stripveiling van het Antwerpse veilinghuis Bernaerts op 24 oktober jongstleden een exemplaar van *Doris Dobbel* voor 'slechts' €3400 (exclusief 23 procent commissie) onder de hamer ging. Dit album was minder gaaf dan het op Catawiki verhandelde boek, maar staat in de veilingcatalogus omschreven als verkerend in 'goede tot zeer goede staat. Voorkaft wat bevuild. Rug vertoont slijtage.' Zaakwaarnemer Peter Bernaerts is dan ook verbaasd over de grote prijsverschillen. 'Bij zo'n schier onvindbaar boek zorgen kwaliteitsverschillen doorgaans niet voor zulke grote afwijkingen in verkoopprijzen. Althans, niet in de handel van kunst, boeken en tekeningen waarin ik veel ervaring heb. Maar misschien ligt het bij strips anders. Ik heb er nog geen verklaring voor. In ieder geval, *tant mieux* voor de stripwereld.'

Volgens René Schoenmakers van Catawiki is het prijsverschil verklaarbaar. Hij stelt dat diverse stripkenners ervan overtuigd zijn dat het bij het 'Catawiki-exemplaar' om een boek in bijna nieuwstaat gaat. 'Het exemplaar dat bij Bernaerts geveild is had vlekken op de voorkant en een kapot ruggetje. Ter vergelijking: voor de eerste hardcovers van *Kuifje* in nieuwstaat wordt wel 10 tot 20 keer zoveel betaald als een gelezen album in goede staat. Dus ik vind in het geval van *Doris Dobbel* het prijsverschil tussen nieuwstaat en een matige staat niet eens zo groot.'
De stripveiling bij Bernaerts eind oktober bestond uit ruim 600 strips en tekeningen en leverde een totaalopbrengst van €150.000 (exclusief 23% commissie) op. Het topstuk was de volledige reeks van bijvoegsels van

→ FLITSEN

➲ Het Stille-Zuidzeeverhaal van *Bob Evers* is in een bundeling verschenen. In het boek zijn de reeksdelen 2, 3 en 4 verzameld. ➲ Jommeke zet zich in voor een gezondere eetstijl op Belgische scholen. Hij fungeert als campagneleider in een nieuwe schoolfruitactie. ➲ Op initiatief van Strip Turnhout toert een vijftal stripmakers of (strip)schrijvers langs Vlaamse bibliotheken om lezingen te geven. De tournee met Willy Linthout, Natasja van Loon, Ivan Adriaenssens, Edward van de Vendel en Gert Meesters loopt tot april 2011. Meer info: www.stripturnhout.be ➲ Op 18 november vertelden ondermeer Thom Roep, Eric Heuvel, Marc Verhaegen en Stephan Timmers tijdens een lezing in Oegstgeest over het belang van educatieve stripboeken in het onderwijs. ➲ Dick Bruna won de rechtszaak om het schenden van het auteursrecht door het Japanse bedrijf Sanrio. Bruna vond dat de Sanrio's *Kathy* teveel lijkt op zijn al uit 1955 stammende *Nijntje*. ➲ Weekblad *Knack* viert het 65-jarige jubileum van *Suske en Wiske* met een speciale uitgave. In *De avonturen van Willy Vandersteen* wordt uitvoerig beschouwd en teruggeblikt waarbij ook zijn Kaproenverleden niet onbesproken blijft. ➲ Op het Centraal Station van Antwerpen is – eveneens ter gelegenheid van het jubileum – tot een onbekende datum een kleine *Suske en Wiske*-overzichtstentoonstelling te bekijken. De uitleg is dat Vandersteen lang in Antwerpen woonde en reizen een grote rol speelde in de albums. ➲ Strips verzamelen als bijlagen bij kranten en bladen is een drukke bezigheid in Vlaanderen. Zo kon bij *Het Laatste Nieuws* de volledige achtdelige Blauwe Reeks van *Suske en Wiske* in facsimile worden besteld, is *Het Nieuwsblad* begonnen met het uitgeven van de favoriete *Jommekes* van Jef Nys en verpakt de Belgische *Story* haar bladen met een extra album van *F.C. De Kampioenen*. ➲ De Belgische Socialistische Partij bestaat dit jaar 125 jaar. Simon Spruyt tekende speciaal daarvoor het stripalbum *Over rozen*. ➲ Tijdens De Stripdagen in Houten werd de speciale beurseditie van *Durango 12* (met zwart voorplat) na voorintekening verkocht. De 75 exemplaren waren in een mum van tijd verdwenen. ➲ Traditiegetrouw bracht Blokker Holding haar jaarverslag (over 2009) in stripvorm uit. Eric Heuvel maakte voor de elfde keer de tekeningen. ➲ Het verstrippen van beroemdheden neemt ook in Nederland een grote vlucht. Werd eerder dit najaar een stripverhaal over Piet Paulusma aangekondigd, gemaakt door de Dronrypse striptekenaar Piet Voordes, meer recent verscheen het bericht dat radio-dj Rob Stenders, samen met zijn studioteam Fred Siebelink en Lana Wolf tot onderwerp van een strip zijn gemaakt. De strip heet *Sanguis* en

FOTO ANS NOLTEN

ge zijn tekenfilm *Chico & Rita*. De StripGrafiekPrijs, een initiatief van Griffioen Grafiek en meester-drukker Bernard Ruijgrok, wil bijdragen aan de 'opwaardering van de Negende Kunst'. De winnaars waren Jasper Rietman (1e), Jeroen Funcke (2e) en Tim Enthoven (3e). Ze ontvingen respectievelijk €300, €200 en €100. De werken van de prijswinnaars worden opgenomen in de collectie van Griffioen Grafiek. Verder werd het startschot gegeven voor de tweede editie van de Benelux Beeldverhalen Prijs. De wedstrijd (deadline 18 maart 2011) wordt georganiseerd door stripintendant Gert Jan Pos, uitgeverij De Vliegende Hollander en *NRC.Next*. HvB

het weekblad *Ons Volk* uit 1945. De verzameling nummers boordevol strips en illustraties van Marc Sleen, geschat rond €1000, haalde €5400. Andere hoge hamerprijzen waren, naast *Doris Dobbel*, onder meer een luxe groot-formaat editie van *Thorgal: De meester van de bergen* (€3500), een originele tekenplaat van de allereerste *Jommeke*-grap uit het *Parochieblad* van 1955 (€4000) en het eerste album van *'t Kapoentje*, een bundeling van het gelijknamige weekblad uit 1948 (€3200). Een originele indianen-gouache van Hans Kresse bleek €2800 euro waard te zijn (zie voor de volledige resultatenlijst: *www.bernaerts.be*, onder 'Catalogus'). Niet alle kavels werden overigens verkocht, maar Bernaerts zegt terug te kijken op een zeer geslaagde stripveiling. 'In Vlaanderen zijn wij het enige veilinghuis dat ook strips doet. In Brussel organiseert Horta nog wel eens stripveilingen. De volgende stripveiling willen we in maart organiseren en zal bestaan uit verschillende verzamelingen.' RS

Cadeau voor stripliefhebbers

Gert Jan Pos, stripintendant strips van het Fonds BKVB, en Pieter Steinz, chef Boeken van *NRC Handelsblad*, vroegen een groep Nederlandse en Vlaamse stripmakers een klassieker uit de Nederlandstalige literatuur te verstrippen op slechts één pagina. Om de inzendingen enigszins te sturen stelde het duo een lijst van literaire meesterwerken samen. Uiteindelijk deden 57 tekenaars mee. Het resultaat is het fraai vormgegeven *Mooi is dat! – Hoogtepunten van de Nederlandstalige literatuur verbeeld* (De Vliegende Hollander, ISBN 978-90-495-0157-0, €34,95).

Het verstrippen van literatuur op één pagina is al vaker uitgevoerd, maar het moet gezegd: *Mooi is dat!* (refererend naar een uitspraak van Marten Toonders Ollie B. Bommel) is de meest indrukwekkende poging tot nu toe. Elke tekenaar, bekend of onbekend, heeft zijn beste beentje voorgezet. Er valt echter wel wat af te dingen op de selectie. Zo hebben veel bekende tekenaars niet meegedaan. Nu kan niet iedereen meedoen aan zo'n boek, maar een verantwoording voor de keuze van de tekenaars was wel op zijn plaats geweest. Jammer is ook het ontbreken van een aantal literaire klassiekers: geen verstript werk van bij voorbeeld Harry Mulisch, Hugo Claus, Jan Cremer, J.J. Slauerhoff, Cees Nooteboom, Hella Haasse of Marga Minco (het aantal opgenomen klassiekers van vrouwelijke auteurs is sowieso bedroevend laag). Pos pareert deze te verwachten kritiek door in zijn voorwoord te stellen dat *Mooi is dat!* geen canon moest worden en dat de stripmakers vrij waren in hun keuze. Dat is een te makkelijk excuus, ook omdat die keuzevrijheid beperkt was (zo mocht je als tekenaar niet een roman kiezen die een ander al had uitgekozen). Bij zo'n overzicht, dat pretendeert hoogtepunten te verbeelden, horen de verplichte nummers, zoals Mulisch' *De aanslag* (waarom niet Eric Heuvel gevraagd?) of Claus' *Het verdriet van België*, er gewoon bij. Dan hadden de samenstellers maar lang genoeg moeten zoeken naar een geschikte tekenaar.

Het achterliggende doel van *Mooi is dat!*, een uitgave die met steun van het Fonds BKVB tot stand is gekomen, blijft wat onduidelijk. Pos schrijft in het voorwoord dat het resultaat 'een staalkaart van de Nederlandstalige literatuur in stripvorm' is geworden. Wat daarvan de meerwaarde is, wordt niet echt toegelicht. Ook is het boek bedacht om te laten zien dat strips behoren tot het, in de woorden van Pos, 'onvervreemdbaar cultuurgoed van de Lage Landen.' *Mooi is dat!* is inderdaad een geslaagde proeve van bekwaamheid van Nederlandstalige stripmakers, maar of verstripte bewerkingen van creaties van anderen daar nu het echte bewijs van zijn, is aanvechtbaar. *Mooi is dat!* is vooral een visitekaartje van de Nederlandstalige stripwereld en, zoals de uitgever achterop het boek stelt, 'een cadeau voor liefhebbers van literatuur, strips en beeldende kunst.' Gerealiseerd met overheidssteun, dus laten we daar als stripliefhebbers van genieten zolang het nog kan.

In combinatie met het boek vindt ook een reizende tentoonstelling plaats: tot 16 januari 2011 staat die in de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Daarna gaat de expositie, met de pagina's uit het boek, aangevuld met originelen en voorbereidende schetsen van de tekenaars, onder andere naar het Belgisch Stripcentrum in Brussel. RS

Stenders treedt daarin op als vampier. ➲ De Britse graffittikunstenaar Banksy heeft een omstreden intro voor een aflevering van *The Simpsons* gemaakt. Te zien is hoe Aziatische arbeiders worden uitgebuit en kleine katjes tot pulp worden versnipperd terwijl ze merchandise aan de man brengen. ➲ De Stolwijkse illustrator Jan de Borst maakt strips voor aan de muur. Zijn creaties bestaan uit een drietal cartoons op schilderijformaat (30x30 tot 90x90) die samen een stripje vormen. Meer info: www.jandeborst-humoropdoek.nl ➲ De overeenkomst tussen de voetballers Stark en Mido? Beiden, Stark als stripfiguur zo'n twintig jaar geleden en Mido anno nu bij Ajax, hebben een contract dat neerkomt op betalen voor geleverde prestaties (speelminuten of doelpunten). Soms worden strips dus waarheid. ➲ *Klein Suske en Wiske* heeft een kleine metamorfose ondergaan. Voortaan gaat de reeks verder onder de naam *Junior Suske en Wiske*. Uiterlijk is er voor een kleiner formaat gekozen en worden er meer langere verhaaltjes in de boeken opgenomen: er zijn ook enkele nieuwe personages. ➲ Op 20 november werd de vijfde Hans G. Kressedag gehouden in Hoorn. Daar presenteerde John Wigmans een supplement op het *Arena-dossier* en was voor de bezoekers een herinneringsitem beschikbaar. ➲ Dat Sun Xun de poster voor het 14e Holland Animation Film Festival ontwierp zal niemand waarschijnlijk iets zeggen: degene die de 'colouring' deed kennen we dan weer wel: Joost Swarte. Swarte is ook verantwoordelijk voor het al jaren gehanteerde festival-logo. ➲ Zaterdag 2 oktober was Stripantiquariaat Lambiek in Amsterdam gastheer voor meer dan twintig tekenaars die meededen aan de zesde *24 hour comics day*. Inmiddels doen al 14 landen op meer dan 100 locaties met naar schatting 1500 tekenaars mee aan dit evenement. ➲ Gérard Depardieu, die eerder een filmrol als Obelix vertolkte, gaat ook een kleine rol spelen in de nieuwe film *Marsupilami et l'orchidée de Chixculub* spelen. De regie is net als bij *Asterix en Obelix: Missie Cleopatra* in handen van Alain Chabat. ➲ *Asterix en de Britten* wordt onder regie van Laurent Tirard in 2011 verwacht. Alexandre Astier (van de stripreeks *Kaamelott*) gaat het script van een volgend deel voor zijn rekening nemen. Welk *Asterix*-album hij onder handen gaat nemen is nog niet bekend. ➲ Begin oktober veilde het Parijse veilinghuis Artcurial 429 *Kuifje*- en Hergé-items. Totaal werd €1.287.000 afgerekend waaronder €246.000 voor een dubbele pagina uit *De scepter van Ottokar* in Chinese inkt. ➲ Dargaud heeft de bundelingen van de reeks *De onnoembaren* afgerond. Na *De Hongkong-cyclus* en *De Korea-cyclus* werden de laatste drie delen met extra pagina's in *De USA-cyclus* gebundeld.

Hanco Kolk maakt tapijt

FOTO ANS NOLTEN

Tot en met eind februari 2011 kan nog het wandtapijt worden bekeken dat Hanco Kolk speciaal vervaardigde voor kasteel Groeneveld in Baarn. Geïnspireerd door de grotschilderingen in Lascaux en door de dieren en insecten op landgoed Groeneveld ontwierp Kolk voor de Hasselaerszaal een groot beeldverhaal. De tekenaar was op uitnodiging van kasteel Groeneveld afgelopen april één maand te gast op het kasteel om te werken aan een groot project. Kolk kreeg bij het maken van zijn 'Gesamtkunstwerk' hulp van Marloes Dekkers (inkleuring), Willy Adriaansen (een vrijwilligster van Kasteel Groeneveld die de verschillende stukken doek aan elkaar verbond), Miriam van Velthoven van ComicHouse (zorgde voor een drukker die de grote afbeeldingen kon printen; prints te koop in de museumwinkel) en stripintendant Gert Jan Pos (financiële steun). HvB

Peter van Straaten wint de Van Looy-prijs

De Van Looy-prijs is een prestigieuze prijs die iedere vijf jaar wordt uitgereikt aan een dubbeltalent: een kunstenaar die zowel beeldend kunstenaar als schrijver is. Dit jaar viel de eer te beurt aan Peter van Straaten (1935).

FOTO ANS NOLTEN

Wim T. Schippers verzorgde als vriend bij de prijsuitreiking in Haarlem een optreden afgelopen september. Hij eindigde met het zingen van een lied dat hij schreef voor Sjef van Oekel.

Naamgever van de prijs, schilder Jacobus van Looy (1855-1930), maakte deel uit van de redactie van het letterkundig tijdschrift *De Nieuwe Gids* van de zogenaamde Tachtigers. Juryvoorzitter Michiel Kersten loofde 'de treffende wijze waarop Van Straaten woord en beeld combineert. Met zijn sobere cartooneske tekenstijl en raak geformuleerd zinnetjes weet hij feilloos de vinger op de zere plek te leggen'. De Van Looy-prijs bestaat uit een bedrag van €2500, een plaquette en een tentoonstelling in museum De Hallen in Haarlem. HvB

Tussen droom en drank

Het winnen van de Van Looy-prijs door Peter van Straaten was voor zijn uitgever De Harmonie een goede reden om een verzameling tekeningen en korte verhalen uit te brengen onder de veelbelovende titel *Drank*. De feestelijk uitgevoerde bundel bevat een aantal korte schetsen die, net als de titel, naar meer smaken. Zoals, onder meer, de eerste pogingen van de auteur om blauw te worden, de weddenschap om een halve liter jenever weg te tikken, de ontdekking dat whisky harder aankomt dan jenever, het verschil tussen lig- en drinkwijn.Naast de talloze biografische ontboezemingen komt ook het tekentalent van Van Straaten in *Drank* ruimschoots aan bod.

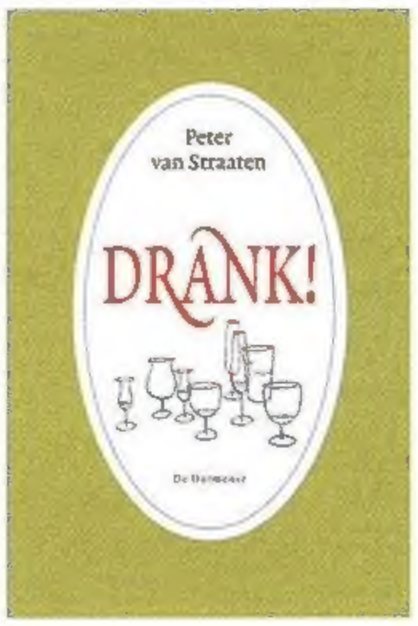

De bundel van 168 pagina's wordt besloten met een ietwat sneu verhaal. *Drank* heeft de prettige prijs van €14,90. BP

→ FLITSEN

➲ In Frankrijk verschijnt de bundeling van de eerste acht *Murena*-albums wel in een heel bijzondere verzamelbox. De albums en een speciale thema-uitgave zijn verkrijgbaar in een speciale koffer in de vorm van een Romeins huis. Voor €150 ben je de eigenaar. ➲ Het eerste, en waarschijnlijk enige stripboek over Kabouter Wesley is kort na het verschijnen al niet meer verkrijgbaar bij de Belgische uitgever. *Het grote Kabouter Wesley boek*, dat ook letterlijk groot is – het meet 52 x 39 cm – wordt in Nederland door De Harmonie uitgebracht en die versie heeft als bijlage een dvd. Verantwoordelijk tekenaar Jonas Geirnaert houdt er mee op. ➲ Uitgeverij Saga geeft de delen 18 en 19 van *Wolf* van Steven Dupré uit. Gelukkig op een identiek formaat als de vorige uitgever, Bee Dee. Deze ging vorig jaar failliet na het verschijnen van deel 17. Dit deel is overigens maar kort verkrijgbaar geweest en daardoor zeer gezocht. Saga overweegt het opnieuw uit te geven maar wil zich eerst beraden op de mogelijke oplage. ➲ *Alef Thau*, van auteur Alex Jodorowski, komt opnieuw uit en wel bij uitgeverij Sherpa. Het idee is om de volledige reeks in drie bundelingen uit te brengen. Daarmee worden de twee in het Nederlands ontbrekende delen ook beschikbaar, net als het daarna in het Frans verschenen tweeluik van tekenaar Marco Nizzoli. ➲ Het omslag van weekblad *Humo* van 5 oktober toont een knipogende Wiske wier rechteroog als een swastika wordt weergegeven. In het blad een artikel over het Kaproenverleden van Willy Vandersteen. ➲ Uitgeverij Daedalus duikt ook in de oude Talentvijver. De reeksen *Carmen Mc Callum* en *Travis* worden dit najaar heruitgebracht en vervolgd. De latere delen (vijf stuks van *Travis* en vier van *Carmen Mc Callum*) verschijnen dan voor het eerst in het Nederlands. ➲ Dezelfde uitgever startte ook met de *Collectie 1800*: albums gebaseerd op personages uit negentiende-eeuwse boeken of historische feiten uit die periode. Sherlock Holmes en het duo Hyde en Frankenstein bijten het spits af. ➲ Ook brengt Dargaud een bundeling uit van het tweeluik *De ster van de woestijn*. Dit verhaal van Enrico Marini en Stephen Desberg verscheen eerder in 1997 en 2001 in een slappe- en harde-kaftversie in twee aparte albums. ➲ Bij Sanoma verschenen kort achter elkaar twee edities van de glossy *Donald*. Het septembernummer staat volledig in het teken van geld, met ondermeer Fatima Moreiro de Melo, Jort Kelder en natuurlijk de Quaak 500. Het winternummer heeft als thema geluk, met veel tips om gelukkig te worden en diverse *Guus Geluk*-verhalen. In het voorjaar verschijnt een editie gewijd aan vrouwen. ➲ Het Nederlands Stripmuseum zoekt de beste amateurtekenaar van Nederland. Belangstellenden kunnen tot 15 januari 2011 hun inzending – een stripverhaal van één pagina – opsturen. Meer info en wedstrijdvoorwaarden: *www.stripmuseum.nl* ➲ Eind maart 2009 reisden op uitnodiging van de Finse *Donald Duck – Aku Ankka* – vier Nederlandse *Duck*-tekenaars voor een promotietour door Finland. Het speciaal daarvoor samengestelde *Hollantilaiset mestarit*, gewijd aan het werk van het viertal Wilma van den Bosch, Bas Heymans, Mau Heymans en Michel Nadorp, is nu in het Duits verschenen. Uitgeverij Egmont Ehapa Verlag heeft *Holländische Meister* als nummer 16 uitgebracht in de special-serie *Die tollsten Geschichten von Donald Duck*. Slechts €5,50, en nu wèl leesbaar. ➲ *De Stripspeciaalzaak*, de papieren 'nieuwsbrief' van de gelijknamige Vlaams/Nederlandse stripwinkelorganisatie die 6x per jaar op papier verscheen, wordt stopgezet. Voortaan dus alleen nog maar nieuws op de website. Het lijkt een vreemde beslissing als je bedenkt dat het blad steeds dikker en reclamedragender werd en door diverse stripwinkels juist werd ingezet als alternatief voor het meer journalistieke *Zozolala*. Die titel is bij voorbeeld in heel Rotterdam nergens meer verkrijgbaar.

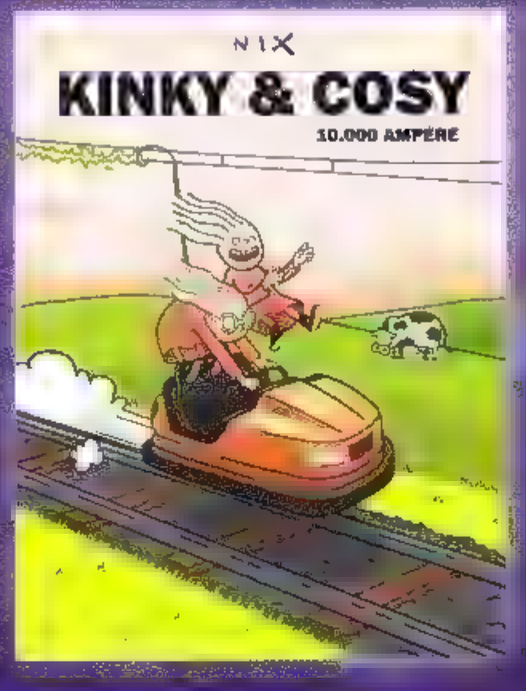

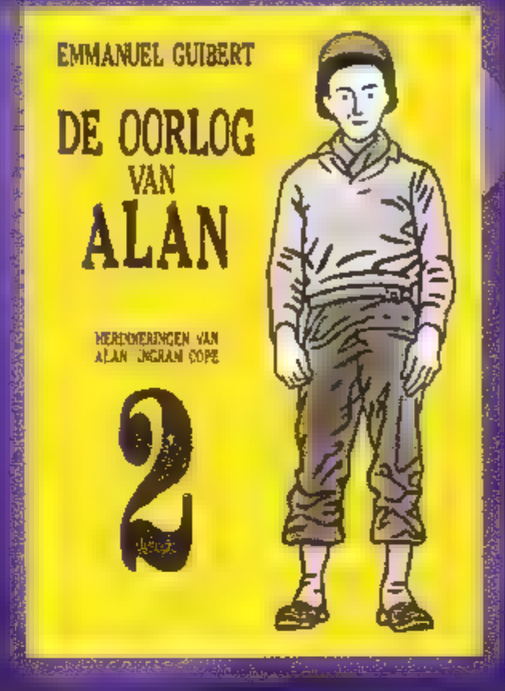

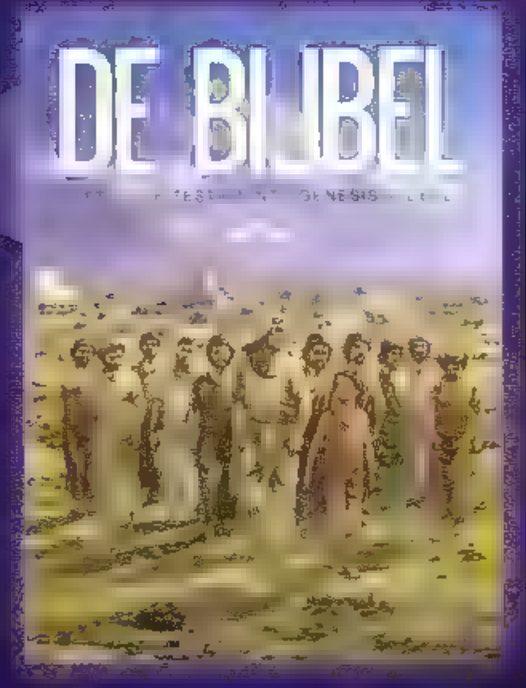

KLAAR VOOR DE WINTER

SILVESTERSTRIPS.NL

ADVERTENTIE

Jippie! Weer volop leverbaar!

Fokke & Sukke Kwartet
(12 stuks in gratis leuke display)

Het grote toonbanksucces 2010!

Pakje van 40 kaarten - € 2,99
Display bevat 12 kwartetdoosjes
€ 35,88 - ISBN 9789078753407

Andere stripwinkels bestelden ook:

Fokke & Sukke aan het werk
De beste kantoorgrappen
€ 12,50 - ISBN 9789078753322

Het afzien van 2010
De jaarlijkse bestseller
€ 9,95 - ISBN 9789078753391

Uitgeverij Catullus
jvantol@catullus.nl
Tel 035 602 94 53
www.catullus.nl

Alle boeken worden geleverd door Strips in Voorraad - *Nederland* (info@stripsinvoorraad.nl) en Pinceel - *België* (bart@pinceel.be)

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

Wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

→ STARS & STRIPS

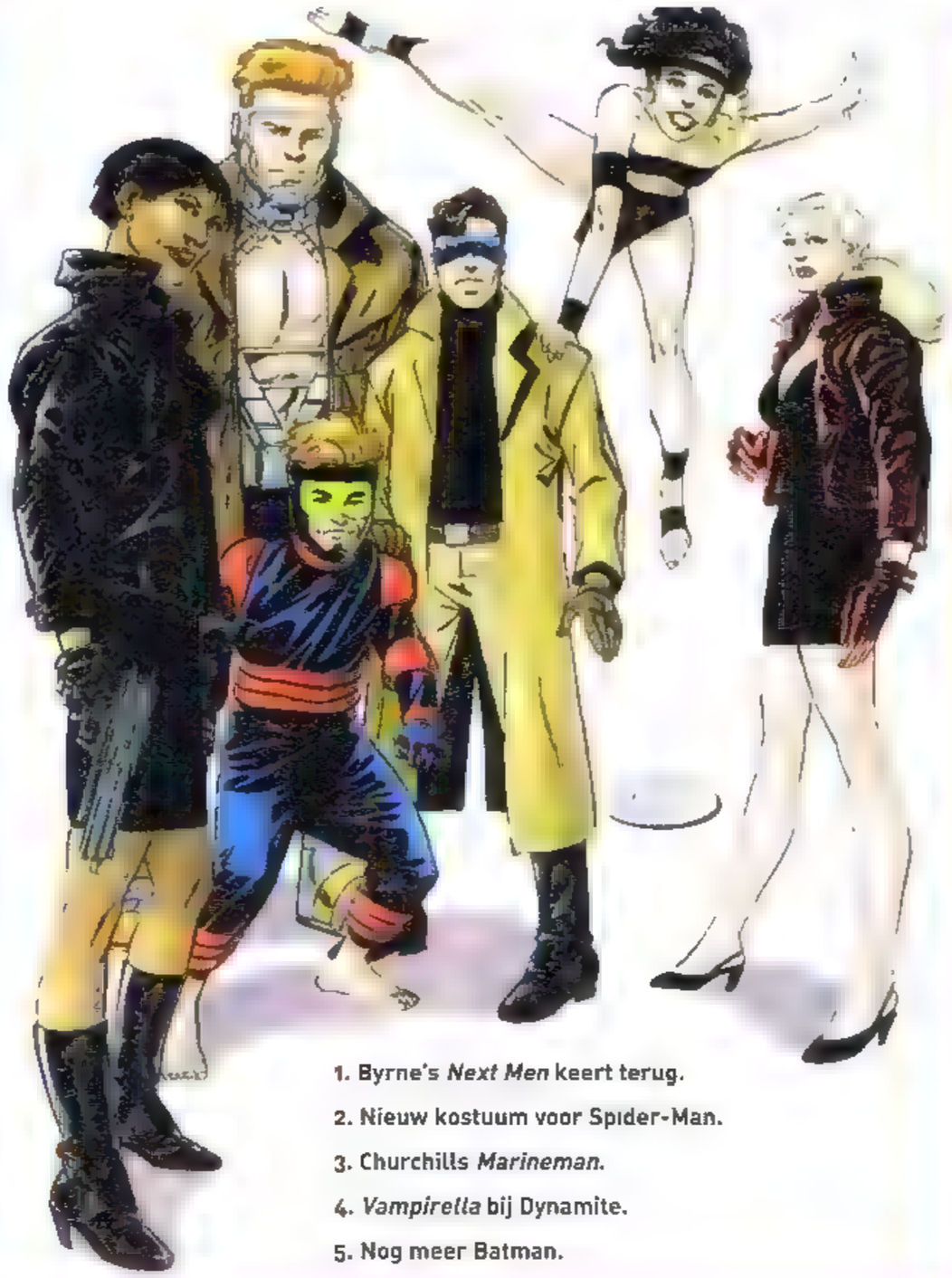

1. Byrne's *Next Men* keert terug.
2. Nieuw kostuum voor Spider-Man.
3. Churchills *Marineman*.
4. *Vampirella* bij Dynamite.
5. Nog meer Batman.

→PRIJZENSLAG

Stijgende prijzen zijn natuurlijk een ergernis van alle tijden, maar in de comicwereld maakten de grote uitgeverijen het de laatste jaren wel heel bont. Zowel Marvel Comics als DC Comics ging voor een groot deel van de oude titels en voor bijna alle nieuwe titels in één keer van $2.99 per nummer naar $3.99 per nummer. De lezers accepteerden het morrend, want de meeste van die nieuwe, dure titels waren wel net die comics die niemand wilde missen.

Begin oktober kwam echter plotseling het nieuws dat DC met ingang van januari 2011 de prijzen voor alle reguliere titels terugschroeft naar $2.99. 'Het is een risico dat we durven nemen,' aldus de uitgevers Jim Lee en Dan DiDio in een persverklaring, 'omdat we niet willen dat onze lezers de comicwereld de rug toekeren. We hebben geluisterd naar de fans en de winkeliers, die ons lieten weten dat $3.99 voor een comic van tweeëndertig pagina's veel te duur is. De drempel voor nieuwe titels was te hoog en trouwe fans lieten series vallen die ze jarenlang hadden gelezen. Specials en miniseries, altijd al net even duurder dan maandelijkse comics, blijven de enige uitzondering.

Ironisch genoeg moet voor deze prijsverlaging wel een prijs worden betaald: minder strippagina's. Het is al sinds de jaren 1980 traditie dat een maandelijkse comic tweeëntwintig echte strippagina's telt, maar na invoering van deze prijsverlaging wordt dat aantal teruggebracht tot slechts twintig. Dit betekent dat de vulverhalen die nog niet zo heel lang geleden aan sommige populaire titels als *Detective Comics* waren toegevoegd straks ook verdwijnen.

Nog niet eens een uur na deze aankondiging kwam concurrent Marvel met bijna soortgelijk nieuws. In aanloop naar de New York Comic Con werd namelijk bekendgemaakt dat geen van de voor januari 2011 geplan-

VOLGENDE Jon Byrne volgde de tekenaar van *Next Men* (aka *Aliens*) dat [illegible] december een klassieke reeks *Next Men* [illegible] de jaren '90 de jaar [illegible] Comics [illegible] [illegible] [illegible]

OLAV BEEMER

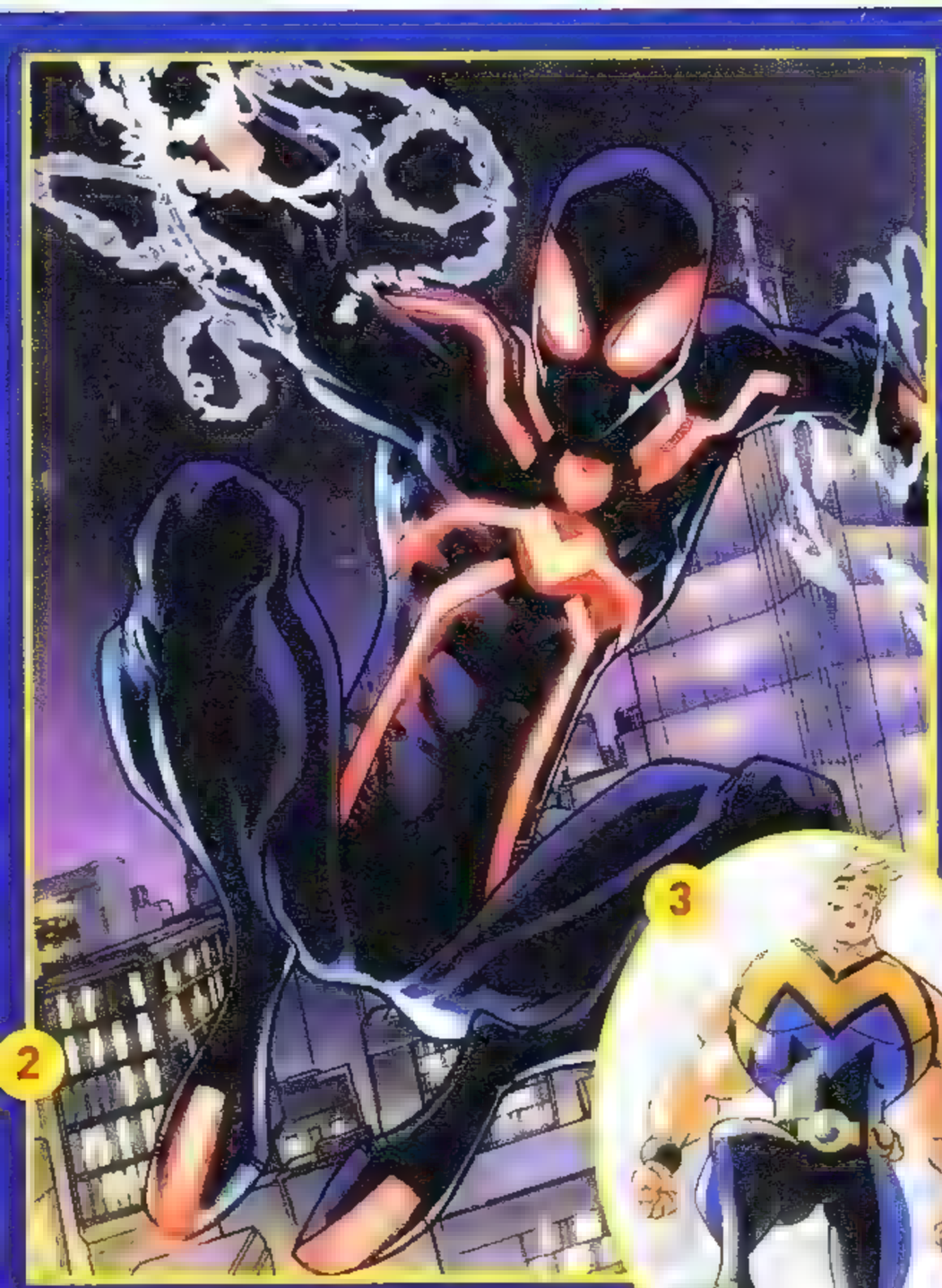

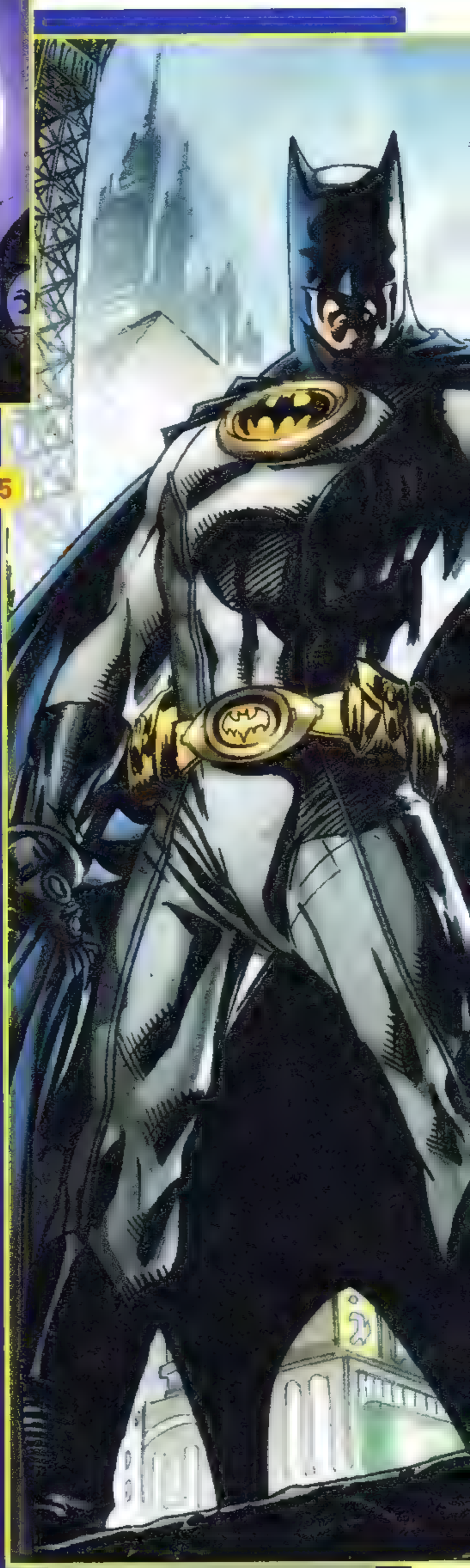

de nieuwe titels een coverprijs van $3.99 krijgt. Dat is minder verstrekkend dan de aankondiging van DC, maar het geeft wel aan dat de uitgeverijen niet doof zijn voor de kritiek op deze hoge prijzen. Marvel maakte het nieuws overigens ook bekend in een interessante, andere context. Marvels verkoop- en distributiemanager David Gabriel denkt dat prijzen van gewone comics wellicht verder zullen dalen als gevolg van de groeiende populariteit van digitale comics.

Kleinere concurrenten als Dark Horse Comics, Image Comics en IDW Publishing, die al langer hogere coverprijzen hanteren, hebben nog niet op de prijsverlagingen gereageerd. Hun kleinere winstmarges maken het ook beduidend minder aannemelijk dat zij het voorbeeld van de twee grote uitgeverijen zullen volgen.

→ UITBREIDING

DC Comics viert de terugkeer van Batman al dit hele jaar met allerlei verse specials en miniseries. Dat is blijkbaar nog niet genoeg, want in de maand november klonk het startschot voor wederom twee nieuwe series.

De eerste van die twee is *Batman: The Dark Knight*, geschreven en getekend door David Finch (die furore maakte met *New Avengers* en *Moon Knight*). Volgens Finch wordt het een serie die dieper ingaat op de bovennatuurlijke kant van Gotham City en in de eerste verhaallijn staat de moord op één van Bruce Wayne's jeugdvrienden centraal. De tweede nieuwe serie is *Batman, Inc*, door Grant Morrison (de laatste jaren de vaste schrijver van *Batman*) en Yanick Paquette (*Seven Soldiers: Bulleteer*). Zoals de titel al doet vermoeden, staat niet alleen Batman centraal, maar zijn elke maand rollen weggelegd voor gaststerren, onder wie Mr. Unknown, de Batman van Japan.

Marvel Comics is evenmin vies van inspelen op aandacht van de media. Enkele jaren geleden haalde de 'dood' van Captain America de wereldpers en tot ieders verbazing bleef *Captain America* populair, ook toen hulpje Bucky het kostuum aantrok. Het lijkt erop dat de geschiedenis zich herhaalt met *Daredevil*. Eerder dit jaar was Daredevil het middelpunt van de crossover *Shadowland* en dat leidt tot een naamswisseling voor de serie: *Daredevil* verandert in *Black Panther, the Man Without Fear*. Daredevil is weg, Black Panther neemt zijn plaats in en de comic krijgt met David Liss en Francesco Francavilla (*Green Hornet*) twee nieuwe makers.

En omdat Marvel toch bezig is, komen ze in december ook met een ander kostuum voor Spider-Man. In *Amazing Spider-Man 650* introduceren schrijver Dan Slott en tekenaar Humberto Ramos een futuristisch zwart kostuum dat eerder een promotiestunt lijkt dan een poging tot iets nieuws. Over hoeveel maanden is alles terug bij het oude? De bookmakers accepteren vanaf heden weddenschappen.

olav.beemer@stripschrift.nl

de relatief onbekende tekenaar Wagner Reis. Met de hernieuwde populariteit van vampiers was het een kwestie van tijd voor deze klassieke creatie een nieuw thuis kreeg.

■ **WATERRATTEN** Tekenaar Ian Churchill (*Super-*

het hem niet bevalt. Bij Image Comics krijgt hij ruimte voor zijn eigen creatie *Marineman*. Churchills nieuwe serie gaat over een tv-presentator met een bijzonder geheim.

■ **GEBUNDELD** *Scott Pilgrim* begon als comic over subcultuurjongeren, maar sinds bedenker Bryan Lee O'Malley zijn creatie zag worden omgetoverd tot spelcomputergame en speelfilm zijn alle oude bundels in trek. In november kwam uitgeverij Oni Press daarom met *Scott Pilgrim's Precious Little Boxset*, een verzameling van de zes tot nu toe verschenen graphic novels plus een exclusieve poster.

Geschiedenis is zijn passie. Voor *De onthoofde arenden* schreef Patrice Pellerin (2 november 1955, Brest) mee aan het script. Hij maakte een paar delen *Roodbaard*, kreeg de smaak te pakken en wilde zijn eigen held creëren. Dit werd de piraat/spion De Havik, die acteert in de 18e eeuw en zwaar leunt op *Roodbaard*. *De Havik* is uitgegroeid tot één van de meest populaire zeevaartstrips van de afgelopen tijd. Opvallend is Pellerins oog voor het detail; vooral zijn afbeeldingen van de schepen uit die tijd zijn een lust voor het oog.

Patrice Pellerin

speelt graag Roodbaardje

MICHEL VAN MERRIËNBOER

'Ik zou graag even in het verleden een kijkje willen nemen'

BOVEN - De naam L'Epervier (De Sperwer) als hoofd-persoon en serienaam is afgeleid van een bekende historische persoon uit Bretagne: de lokale bandiet Ar Sparfell, oftewel De Sperwer. Dat de serie in het Nederlands niet *De Sperwer* heet komt omdat Dupuis verwarring wilde voorkomen met de klassieker *De Blauwe Sperwer* van Sirius.

De *missie*, het meest recente album van *De Havik*, is de start van een tweede cyclus. De reeks wordt echter niet meer uitgebracht bij Dupuis, maar in Frankrijk bij uitgeverij Soleil en in Nederland bij Silvester Strips. Waarom?

Patrice Pellerin: Aanleiding was de reorganisatie bij Dupuis in 2004, nadat het was overgenomen door het Franse Média Participations. Eerst werd de algemeen directeur de laan uitgestuurd, daarna Claude Gendrot, mijn directe contactpersoon met wie ik 17 jaar heb samengewerkt. Vervolgens moest Corinne Bertrand weg, die verantwoordelijk was voor de collectie *Expresso*. Eigenlijk kwam iedereen met wie ik ooit had samengewerkt op straat te staan. Ik had een aflopend contract en heb dat niet verlengd omdat ik me niet kon vinden in deze gang van zaken. Dupuis heeft nog snel voor mijn vertrek het dossieralbum *Geheim Archief* samengesteld. Inmiddels was Corinne, net als veel andere ontslagen Dupuis-medewerkers, terechtgekomen bij uitgeverij Soleil waar ze de collectie *Quadrants* heeft opgericht. Ik vond de samenwerking met haar prettig en daarom ben ik haar gevolgd.

Aan uw album *De missie* ging een voorpublicatie in drie delen vooraf waarin allerlei achtergrondinformatie staat. Waarom is deze informatie uit ieder cahier niet als extra dossier bij het album opgenomen? Of is dit voor een uitgever een manier om extra inkomsten te genereren?

Nee, geld was niet direct het motief. Het was namelijk mijn idee en niet van Soleil. Het kostte de uitgever ook behoorlijk wat geld om dit te publiceren. Maar ik zie het wel als een reclame-actie om de fans tegemoet te komen die lang moesten wachten voordat het nieuwe album er lag. De

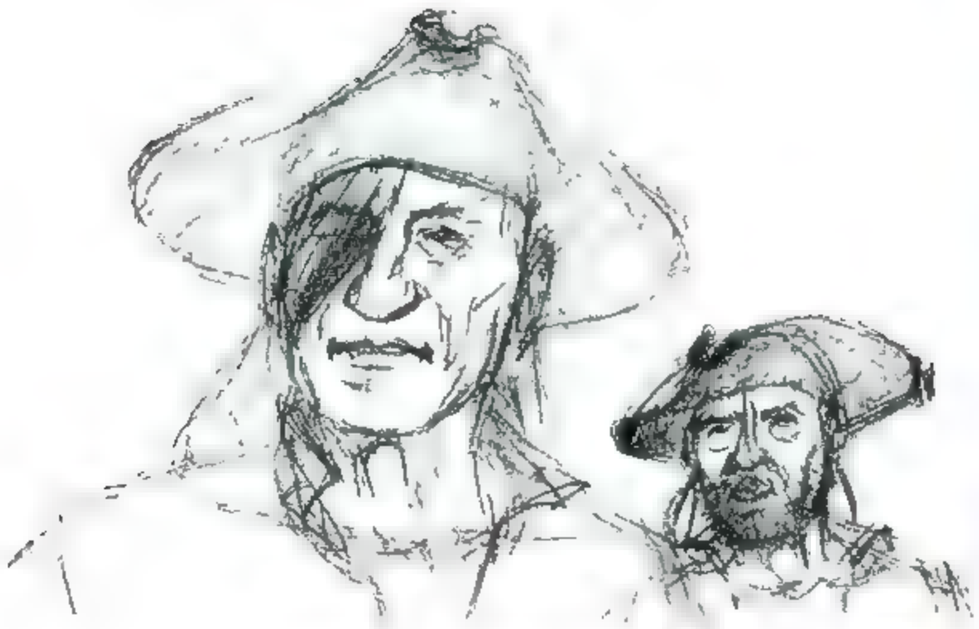

cahiers waren er ook om aan te geven dat ik naar een andere uitgeverij was overgestapt. Ze bleken een succes en Sole'l heeft besloten om dit voor ieder nieuw album te gaan doen. De volgende delen zullen interviews bevatten met een begeleidend woord van geschiedkundigen en archeologen. Mijn serie leent zich er ook goed voor. Ik gebruik voor *De Havik* veel historische documentatie en het leek ons interessant dat in een publicatie toe te lichten.

In de cahiers valt inderdaad te lezen hoe uitvoerig en gedegen u zich documenteert. Vindt u het ècht zo belangrijk dat de locaties waar het personage Yann de Kermeur terecht komt zo waarheidsgetrouw worden neergezet?
Ja, en bovendien is het erg leuk om te doen. Ik hou ervan om op te zoek gaan naar documentatie, musea te bezoeken en met historici te praten. Dit doe ik om de lezers een reis door de tijd te laten maken. De details moeten gewoon kloppen, dat geldt ook voor locaties als Versailles, kostuums, schepen, wapens, enzovoorts. Soms is het erg moeilijk om over bepaalde dingen informatie te vinden. Ik ken collega-tekenaars die dan zomaar wat gaan tekenen zonder documentatie. Het gebeurt ook dat anderen zich wel documenteren, maar de werkelijkheid naar hun hand zetten, door de zaken te interpreteren zoals het hen uitkomt. Ik kies ervoor om me te verdiepen en zo dicht mogelijk bij de werkelijkheid te blijven met mijn tekeningen. Ik vind dat als je als auteur een wereld creëert, je wel moet hebben nagedacht over hoe alles in elkaar steekt. Lezers nemen er vaak geen genoegen mee als verbanden en details niet kloppen.

Historische sensatie

Vanwaar de fascinatie voor het verleden, want behalve *De onthoofde arenden*, *Roodbaard* en *De Havik* heeft u een paar *one-shots* gemaakt die zich ook eeuwen terug afspelen?
De esthetiek van een vervlogen tijd spreekt me enorm aan, niet zozeer de grote reizen aan boord van de schepen. Het is vooral het geheel, de vormgeving, van het verleden die me interesseert. Dan heb ik het voornamelijk over de Middeleeuwen en de Renaissance. Alles was kunst in die tijd. Altijd als ik in een oude stad ben ga ik daarnaar op zoek.
Toen ik bij uitgeverij Silvester in Den Bosch op bezoek was, heb ik de kans aangegrepen om het centrum te bekijken en de Sint-Janskathedraal. Ik doe niets liever dan historische plaatsen bezoeken. Ik hou ervan een kijkje te nemen in de vorige eeuwen.

LINKSBOVEN - **Een schets van piraten voor *De Havik*.**

U behandelt in *De Havik* uitvoerig het maritieme aspect; van scheepswerf tot schepen. Wilt u graag aan de lezers tonen hoe het er vroeger aan toe ging?
Ja, dat vind ik belangrijk. Ik ben me gaan verdiepen in de scheepsbouw en scheepstypen uit die tijd. Het draaide in de 18e eeuw allemaal om de handel. De samenleving werd afhankelijk van de zeevaartindustrie, dus zo'n aspect wil ik goed weergeven, naast dat ik tegelijkertijd een spannend verhaal probeer te brengen. Maar ook wil ik aan mijn lezers laten zien hoe het er in andere tijdperken in het dagelijks leven aan toe ging. Het is niet altijd makkelijk om het dagelijks leven van vroegere tijden in een stripverhaal weer te

LINKS - ***De Havik* is *Roodbaard* in een nieuw jasje: Cartoff is Roodbaard, de indiaan Cha'ka is Ba'ba en IJzerhand is Driepoot. Yann de Kermeur alias De Havik is dan Erik, de zoon van Roodbaard. Het schip van Roodbaard heet overigens in het Frans L'Epervier (De Sperwer), de Franse titel voor de serie *De Havik*.**

BOVEN - **De Medusa, het fregat van De Havik vlak bij zijn uitvalshaven Brest. Pellerin zorgt er altijd voor dat zijn schepen historisch waarheidsgetrouw zijn. Hij koos voor Brest omdat dit zijn eigen geboorteplaats is.**

RECHTSBOVEN - **De Havik, uitsnede van de luxe omslag van deel 7.**

geven. Het gaat om een andere manier van leven, een andere manier van zich kleden, een andere mentaliteit. En je hebt als stripmaker slechts een beperkt aantal pagina's tot je beschikking. Toch vind ik dat geweldig om te doen. Vandaar die afzonderlijke cahiers, om ook zaken te laten zien die ik in het strip verhaal niet kwijt kon.

Frustreert het niet dat u door al uw onderzoek ruim twee jaar aan één album werkt?

Ja, soms wel. Gelukkig heb ik nog wel tijd voor andere dingen. Ik maak bij voorbeeld affiches voor musea. En er komt een telefilm over De Havik waar ik nauw bij betrokken ben. Dat vergt veel tijd. Ik maak standaard lange dagen, vaak zelfs meer dan 12 uur! Als het kon zou ik natuurlijk sneller willen zijn om de albums af te maken

Waarom werkt u dan niet met assistenten die de achtergronden doen of met een scenarist en een inkleurder?

Ik werk veel liever alleen. Dat is ook makkelijker. Anders moet ik op zoek naar een scenarist met evenveel historische kennis en interesse of een inkleurder die net zo gedetailleerd te werk gaat als ik doe. Ze zijn er vast wel, maar ik vind het te omslachtig om uit te leggen hoe ik het wil hebben.

Klopt het dat de tweede cyclus van *De Havik* ook zes delen gaat omvatten? En heeft u nog genoeg ideeën voor een derde cyclus?

Een derde cyclus zou kunnen, maar dat wordt dan een hele korte, want tegen die tijd ben ik stokoud! *(lacht)* De tweede

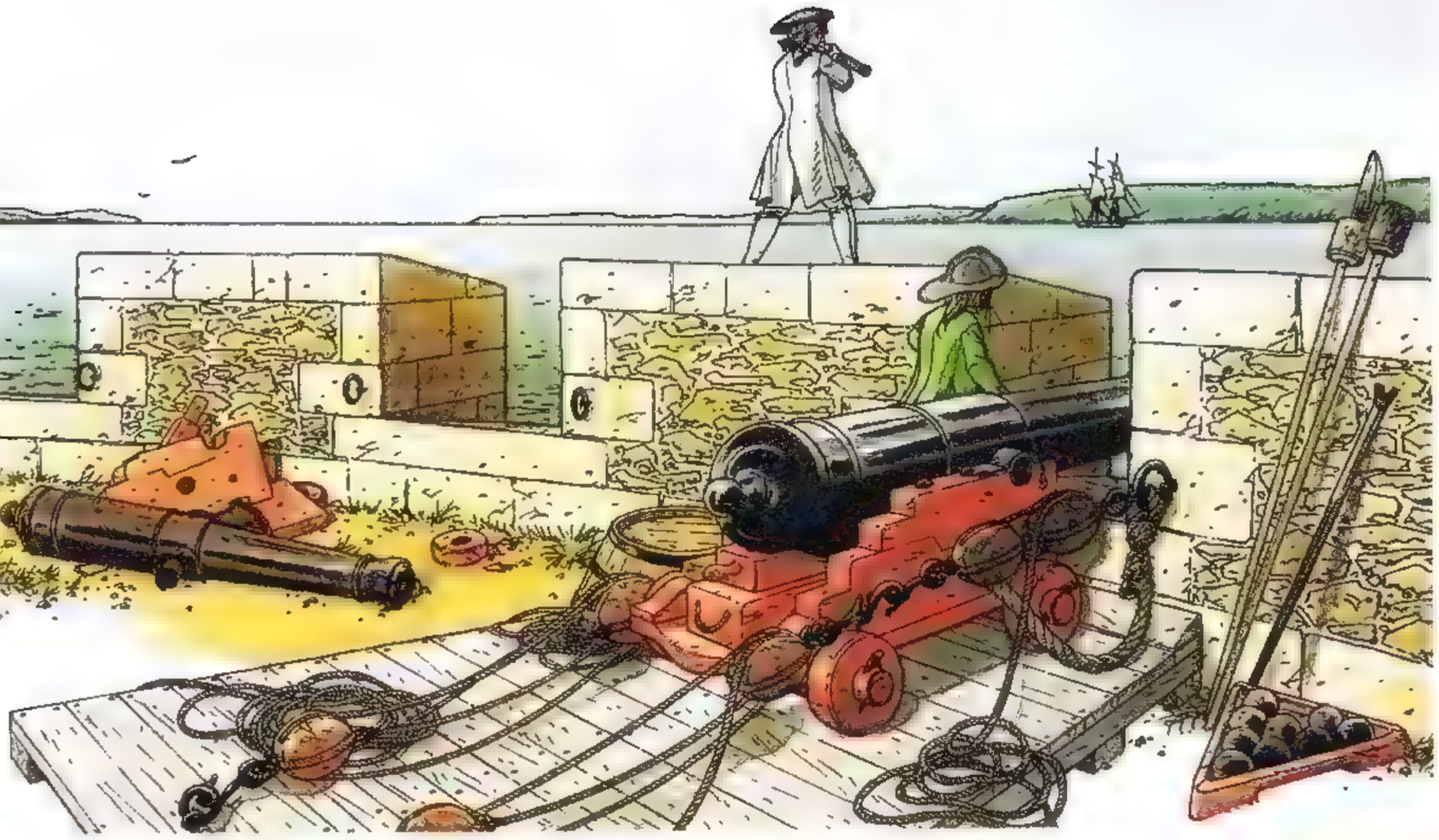

LINKS EN ONDER - Patrice Pellerin toont zich een meester in de details.

GEHEEL ONDER - Schets voor een ex-libris van Agnès de Kermellec, liefje van Yann de Kermeur.

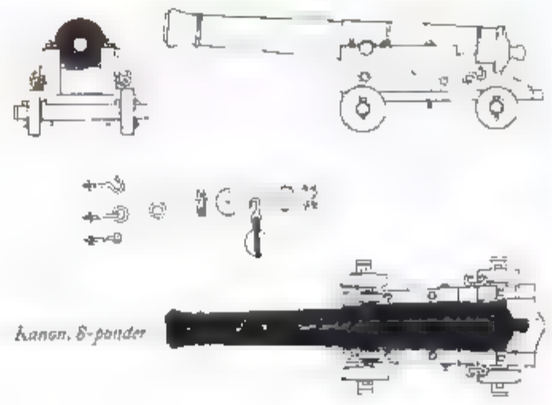

cyclus omvat niet per se zes delen, maar kan ook 7 of 8 delen beslaan.
Daarnaast loop ik bovendien al heel lang met plannen rond voor een andere serie, een trilogie. Midden in de jaren 1980 had ik al wat uitgewerkt voor een sciencefictionthriller, het ziet er nu naar uit dat het er echt van gaat komen. Het is voor mij prettig om er een keer iets anders tussendoor te doen, want ik werk al sinds 1993 onafgebroken aan *De Havik*. Ik verwacht nog één of twee albums van *De Havik* af te maken voordat ik aan die andere serie ga beginnen. Voor deze reeks hoef ik me niet zo uitgebreid te documenteren, zodat ik wel aan *De Havik* kan blijven doorwerken.

Voldoening

Kunt u van *De Havik* rondkomen? Of doet u nog ander (reclame)werk ernaast?
Nee, dat is niet nodig. Het is een serie die heel goed verkoopt, zo'n 100.000 exemplaren per deel. Dus ik mag niet klagen. De overige dingen die ik maak, doe ik meestal voor niets. Zo vragen musea, historici en archeologen mij om op papier te visualiseren wat zij op schrift of in de bodem tegenkomen. Dat vind ik enorm interessant en ik lever een bijdrage aan de opbouw van het nationaal erfgoed. Reclametekenen doe ik niet.

Waar heeft u het meeste plezier in: het documenteren en het schrijven of het tekenen?
Dat zijn twee heel verschillende dingen. Ik vind het zoeken naar documentatie erg leuk, ook omdat ik dan nog eens uit mijn atelier kom. Maar ik geef toch de voorkeur aan het tekenen, waarmee ik kan creeren. Ik neem een wit vel, ik teken erop met inkt en na enige tijd verschijnt er een schip of een bouwwerk. Dat is bijna magisch. Dat geeft me veel voldoening

Kon u na school meteen het tekenvak in of heeft u eerst nog iets anders gedaan?
Nee, ik ben meteen begonnen met tekenen. Ik heb eigenlijk nooit iets anders gedaan. Ik heb na mijn eindexamen één jaar een tekenopleiding gedaan. Ik moest eerst nog in militaire dienst, maar daarna ging ik voluit aan de slag met tekenen, eerst voor een tekenfilmstudio in Reims en daarna voor de uitgeverijen Ouest-France en Hachette.
Voor hen maakte ik illustraties die onder andere in geschiedenisboeken voor scholen kwamen te staan. Het maken van

BOVEN - Illustratie uit de portfolio *L'Univers Féérique*, 1999. RECHTS - Pellerin tekende twee *Roodbaard*-avonturen: *Zwendel in ebbenhout* en *Opstand in Jamaïca*. Ook maakte hij het omslag voor *Het verdoemde goud van Huacapac*. Over de gekozen titel was hij niet te spreken omdat Huacapac een Inca-naam is en hij juist een Azteekse keizer had getekend. De werktitel van scenarist Charlier was *De keizer met het gouden masker*, maar die werd door Novedi veranderd.

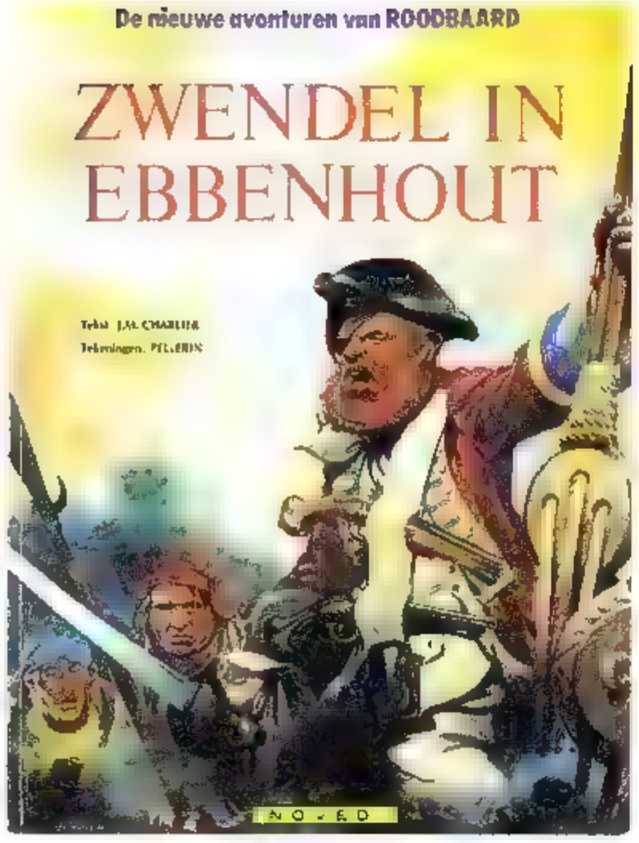

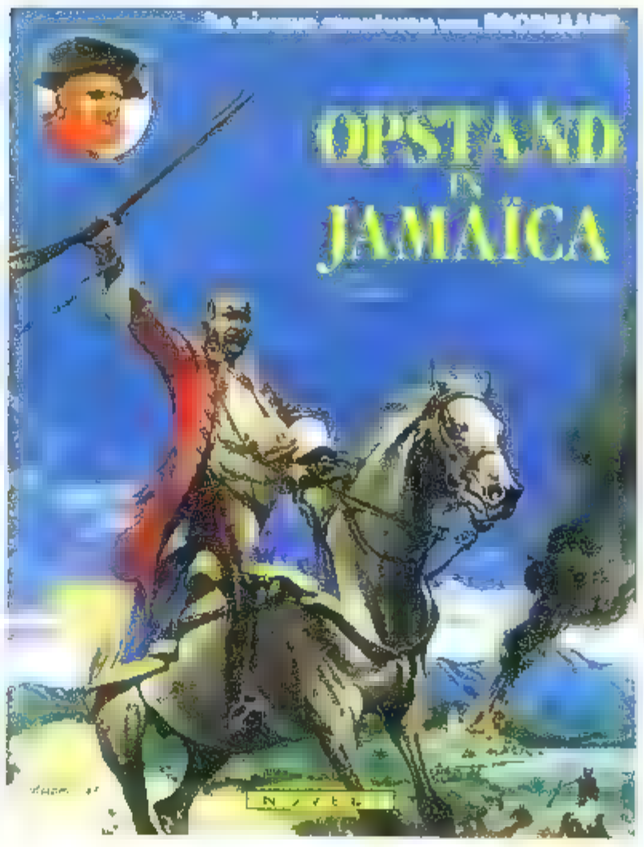

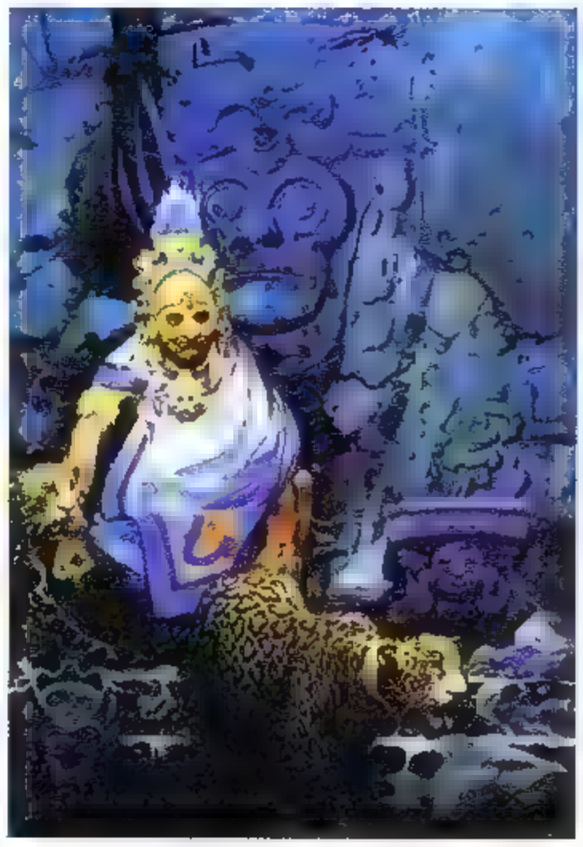

gezet, want het is toch een klassieker. Vorig jaar is me zelfs nog een voorstel gedaan om *Roodbaard* te continueren, maar nee, ik heb het afgeslagen, want dan zit ik weer in dat keurslijf.

U heeft eind jaren 1980, begin jaren 1990 drie delen geschreven voor de middeleeuwenstrip *De onthoofde arenden*. Waarom is het daar bij gebleven?

De onthoofde arenden heb ik gedaan om Jean Charles Kraehn te helpen, één van mijn beste vrienden. Ik was zelf net begonnen met het stripvak en hij vroeg mij om hulp.

Voor mij was het een kans om het maken van scenario's te leren. De afspraak was dat ik aan drie delen zou meewerken. Kraehn wist niet veel van de middeleeuwen af. Maar het was frustrerend om alleen maar te schrijven. Ik kwam er achter dat ik vooral een tekenaar ben. Ik zou nooit alleen maar scenarist kunnen zijn.

LINKS - Ontwerp voor het omslag van een boek over de geschiedenis van Normandië, 1985.

michel.van.merrienboer@stripschrift.nl

illustraties is nu eenmaal meer laagdrempelig en minder tijdrovend dan het maken van een strip. Bovendien wilde ik leren om te gaan met verschillende tekentechnieken. Dat is met illustraties sneller te realiseren dan met strips. Ik heb bovendien veel geleerd van Pierre Joubert, de beroemde tekenaar van scoutingillustraties en pocketomslagen van *Bob Morane*.

Roodbaard

Uw publieke debuut als stripmaker maakte u begin jaren 1980 als tekenaar van het *Roodbaard*-verhaal *Zwendel in ebbenhout*. Later volgde nog *Opstand in Jamaica*. Hoe kwam u op die jonge leeftijd al in contact met een grootheid als scenarist Jean-Michel Charlier?

Ik heb hem leren kennen via Jean Giraud, die ik op een tentoonstelling ontmoette. Giraud vond mijn werk goed, misschien omdat mijn stijl wel wat leek op *Blueberry*, één van mijn favoriete strips. Hij tipte Charlier, die opvolgers zocht voor de overleden Jijé, en regelde een afspraak voor me. Ik liet mijn tekenwerk zien aan Charlier en hij stelde al snel voor om een album van *Roodbaard* te maken. Ik was in de wolken, want ik mocht een klassieke historische strip tekenen, en ook nog eens in de voetsporen van Jijé, wiens werk ik bewonder. Series als *Tanguy en Laverdure* of *Buck Danny* zou ik niet gedaan hebben. Die spelen mij te veel in de tegenwoordige tijd. Het contact met Charlier verliep heel vlot en ik heb met veel plezier met hem samengewerkt. Hij had een groot gevoel voor humor; een bijzondere man.

Waarom bent u niet doorgegaan met *Roodbaard*?

Wat me zo aansprak bij het maken van *Roodbaard*, was het werken met Charlier. Na zijn dood gingen zich te veel mensen inhoudelijk met de serie bemoeien, zoals de uitgever en de weduwen van Charlier en Victor Hubinon. Ik kreeg daardoor geen enkele vrijheid meer. Ik gaf er de voorkeur aan om dan maar een serie te beginnen, geïnspireerd op *Roodbaard*, maar waarvan ik de enige auteur zou zijn.

Je ziet ook in het begin van de eerste cyclus van *De Havik* terug dat het oorspronkelijk een nieuwe episode van *Roodbaard* moest worden. Er bestaan overduidelijk veel overeenkomsten. Dat geldt bij voorbeeld voor de karakters die een andere naam hebben gekregen. Ik vond dat allemaal niet erg. Zo leefde voor mijn gevoel Roodbaard toch nog een beetje door. Het is jammer dat de serie *Roodbaard* is stopgezet, want het is toch een klassieker. Vorig jaar is me zelfs nog een voorstel gedaan om *Roodbaard* te continueren, maar nee, ik heb het afgeslagen, want dan zit ik weer in dat keurslijf.

Bibliografie

One-shots

- *La Normandie racontée aux enfants* (Ouest France, 1978)
- *Ben-Hur* (Hachette, 1984)
- *A l'abri des châteaux du Moyen Age...* (Hachette, 1985. In de serie *La vie privée des hommes*)
- *À l'abri des châteaux du Moyen Âge - L'Europe des châteaux-forts* (Hachette, 1993, geïllustreerd boek)
- *Une histoire de la Bretagne* (Ouest France, 1994)

Roodbaard/Barbe Rouge

- *Trafiquants de bois d'ébène* (Hachette, 1983; in het Nederlands *Zwendel in ebbenhout*, Novedi)
- *L'or maudit de Huacapac* (omslag, Novedi, 1984; *Het verdoemde goud van Huacapac*, Novedi)
- *Les révoltés de la Jamaïque* (Novedi, 1987, *Opstand in Jamaica*, Novedi)

De Havik/L'Épervier

Bij uitgeverij Dupuis, 1994 – 2006:

1. *Le Trépassé de Kermellec (De overledene van Kermellec)*
2. *Le Rocher du crâne (De rots van de schedel)*
3. *Tempête sur Brest (Storm boven Brest)*
4. *Captives à bord (Aan boord gevangen)*
5. *Le trésor du Mahury (De schat van de Mahury)*
6. *Les larmes de Tlaloc (De tranen van Tlaloc)*
   Archives secrètes (Geheim archief)

Bij uitgeverij Soleil, Collection Quadrants, 2009:

7. *La mission (De missie*, Silvester)

Aan deel 7 ging een voorpublicatie in drie delen vooraf onder de titel *Een opdracht voor De Havik* (in het Frans is de dossierreeks bij Soleil uitgebracht onder de titel *Les Rendez-vous de L'Épervier*).

De onthoofde arenden/Les aigles décapitées

Bij uitgeverij Glénat, 1986-1988:

1. *La nuit des jongleurs (Nacht van de troubadours)*
2. *L'héritier sans nom (De erfgenaam zonder naam)*
3. *Les éperons d'or (De gulden sporen)*

In het Nederlands verschenen bij de uitgeverijen Oranje, Talent en Daedalus.

Harry Mulisch (1928 - 2010) in strips

Een in memoriam

Wilbert Ardesch

Eén van Nederlands grootste naoorlogse schrijvers, Harry Mulisch, is niet meer. De verschijningsfrequentie van *Stripschrift* staat niet toe dat wij dat slechts als nieuwsfeit melden. Terugkijkend op de week na zijn overlijden, herinneren we ons de enorme aandacht die de media aan Mulisch schonken. Er waren extra journaals, de uitvaart werd rechtstreeks verslagen, Mulisch stond op elke voorpagina (behalve die van *Metro*, want die was verkocht aan BNN's serie *Feuten*). *De Volkskrant* opende met maar liefst negen pagina's, en elke BN'er had desgevraagd een snedige Mulisch-anekdote paraat (Theodoor Holman wist in *Het Parool* zelfs *Oh oh Cherso*'s Barbie tot een reactie te verleiden...). Net als bij zijn geboorte was er een vulkaanuitbarsting, en de door Mulisch geliefde kosmos deed er nog een regenboog bij. Kortom: welhaast een Koninklijke Dood.

RECHTS – **Heeft de teenage boekwurm in zijn bloed- en-tietenaflevering *De ontdekking van de tepel* echt *Oorlog en vrede* verstopt? Mooi omslag van Typex, voor adolescenten van alle leeftijden.**

Hoewel de kunstwereld onder druk staat vanwege (inderdaad buitensporige) bezuinigingen, heeft Nederland de kunstenaar Mulisch blijkbaar in het hart gesloten. Dat bewijzen ook de tientallen spotprenten en cartoons, vaak met zijn karakteristieke neus, kleding en/of pijp. Die tekeningen zijn gebundeld in *Lachspiegel – Harry Mulisch in karikaturen* (2007). Maar ook de striplezer kent Mulisch' faam, en daarom hier een bloemlezing.

Een Lodewijk-bruggetje

In Martin Lodewijks *Agent 327: Dossier dozijn min twee* (1980) staat een kort verhaal, waaruit blijkt dat Lodewijk een Mulisch-kenner is. IJzerbroot en de chef zitten in een vliegtuig naar Colombuela, op weg naar de voetbalwedstrijd Ajakkes-Dukla Cacaras, achter Harry Mulisch, die in Neerlands oudste glossy *Avenue* bladert. Niet toevallig, want dat sjieke blad had Mulisch in 1967 naar Cuba gestuurd voor een reisreportage.

Mulisch was onder de indruk van de communistische heilstaat, en Cuba ook van hem, getuige de uitnodiging om in 1968 terug te komen (we herinneren ons de Joost-Veerkamppastiche van het *Kuifje*-omslag met Mulisch en Castro). Wanneer de voetbalfans 'Geen woorden maar daden' zingen, grijpt Mulisch in. Een fraai Lodewijk-bruggetje naar Mulisch' boek over zijn Cuba-liefde, *Het woord bij de daad* (1968). Zijn poging het vliegtuig te kapen mislukt, en mopperend op de 'regenten' gaat hij weer zitten.

ONDER – **Met *Avenue* naar Cuba: Mulisch voegt het woord bij de daad (let ook op de foute Nederlandse vlag).**

GEEN WOORDEN MAAR DA-A-ADEN
TOEOEOEOEOE
AVENUE
LEVE AJAKKES
HEHEHHEH!! ZEG DAT WEL! EN IK VOEG HET WOORD BIJ DE DAAD!
AVENUE
GENOEG BOURGEOIS-LOL!! DIT IS 'N OVERVAL IK BEDOEL IEDEREEN HANDEN OMHOOG WE GAAN NIET NAAR CACARAS WE ZETTEN KOERS NAAR CUBA !!
HAND IN HAND KAMERADE
HEE! HEE!
HÉ ZEG!
DAN MAAR NAAR DE COCKPIT HEE! K BEN 'N LUCHTPIRAAT! DIT VLIEGTUIG WORDT GEKAAPT EH
HAND IN HAND, VOOR AJAKKES EEN!
GEEN WOORDEN MAAR DA-A-ADEN
DE KAPITALISTISCHE MAATSCHAPPIJ 'S NIET RIJP VOOR REVOLUTIE GRRR REGENTEN IK KRIJG ZE WEL GRRR K SCHRIJF WEER 'N BOEK!
AVENUE
LAAT DE LEEUW NIET IN Z'N HEMP!
EN DE RODE DUIVELS EN DE HEL VAN DELIRNE

Die gehate regenten – denk aan Amsterdams burgemeester Van Hall – komen ter sprake in *Bericht aan de rattenkoning* (1966), Mulisch' provoboek. Mulisch heeft later nooit afstand genomen van zijn Cuba-periode, wat hem een relletje opleverde (zie verder *http://cuba.web-log.nl*).

Het mirakel (1956) is ook een vroege, minder bekende titel van Mulisch. Typex maakt er een mooie verwijzing naar, op zijn omslagtekening voor *Zone 5300* van november 2001. In dat boek treedt de heer Tiennoppen op, die vervreemdende avonturen beleeft. Hij verwisselt van persoonlijkheid, waar Typex op alludeert: 'Ik was een teenage boekwurm'. Een grimmige Mulisch-scha-

Oh ja? En vorige week dan, tijdens het Dames-club-diner? Toen iemand vroeg wat jij vond van de beroemdste roman van Harry Muesli, 'De Ontdekking van de Zemel', antwoordde jij: "Veel te dik!"

BOVEN – Katrien wil Donald cultureel verheffen, maar die heeft wel een punt...

LINKS – De leden van de vrijgezellenclub fantaseren toch graag over begerenswaardige echtgenotes van BN'ers.

LINKSBOVEN – Tjeempie ontmoet in de wachtkamer van de Best Gekapte Schrijver van Nederland Jan Hein Donner en Peter Schat, leden van Mulisch' Heerenclub.

ERONDER – Tjeempie ontdekt twee portretten van de Beste Gekapte Schrijver (=Mulisch) in diens werkkamer, 'je kon een duidulluk verschil zien'.

ONDER – Barry Mulisch is altijd goed voor een onbescheiden statement, wanneer hem een reactie wordt gevraagd over Shakespeare's *Sjors en Sjulia*. Scenario van Ronald Giphart, tekenwerk van Robert van der Kroft.

duw kijkt mee, terwijl de jonge held in 'De ontdekking van de tepel' bladert, uiteraard verwijzend naar Mulisch' kaskraker *De ontdekking van de hemel* (1992). Een vuistdikke roman, waar je intellectueel gesproken mee voor de dag kunt komen, vindt ook Katrien Duck in *Donald Duck de cultuurbarbaar* (nummer 44, 1999), al heet het daar 'Harry Muesli 's De ontdekking van de zemel'!

In 1968 publiceert Remco Campert zijn sleutelroman *Tjeempie of Liesje in Luiletterland*, waarin het onschuldige, maar wel erg sexy schoolmeisje Liesje tot grote schrik van haar moeder beroemde schrijvers moet 'intervjoewun', wier reputatie ronduit slecht is.

Zo belandt ze bij de 'Best Gekapte Schrijver van Nederland', uiteraard Mulisch, die seks met haar heeft. In de verstripping van Joost Roelofsz uit 1976(!) lezen we alles over 's schrijvers ijdelheid en vrouwenjagerij (waar zelfs het werkwoord 'Mulischen' naar gemunt is). Ook herkennen we de vrienden Peter Schat, de componist, en Jan Hein Donner, de schaker, van de zogenaamde 'Heerenclub', Mulisch' kring die altijd 's maandags samen dineerde.

Maar Roelofsz heeft het niet aangedurfd om de mannen duidelijk herkenbaar af te beelden. Mulisch' voorliefde voor aantrekkelijke dames blijkt ook uit de conversatie van de leden van de vrijgezellenvereniging Nooit meer lijden, in de gelijknamige strip van Willem van Malsen (1980).

Ironisch geduid

Mulisch mocht zich graag met de grote wereldliteratoren vergelijken, 'Ook Tolstoi won nooit de Nobelprijs'. We zien dit grote gebaar terug in de *Sjors en Sjimmie*-versie van *Romeo en Julia*, die schrijver Ronald Giphart en stripmaker Robert van de Kroft maakten voor de 'Strips en literatuur-special' van het blad *Rails* (december 1996). Zelf beweerde Mulisch overigens altijd dat dit ironisch geduid moest worden.

Mulisch' werk wordt vooral door adepten volop bestudeerd en geïnterpreteerd, wat gezien de vele verwijzingen naar bij voorbeeld mythologie en wetenschap een dankbaar werkje is. Scholieren die bezig zijn met hun boekenlijst, hebben daar zo hun eigen ideeën bij. Berend Vonk drijft hier fijntjes de spot mee in een korte strip uit *Trouw* (19 mei 1999): 'Alle vraagjes hebben 3 laagjes'.

Mulisch' beroemdste roman is zeker *De aanslag* (1982). Het boek is Nederlands best verkochte literaire roman met meer dan een miljoen exemplaren (inclusief vertalingen). Van meet af aan is de roman over het leven van Anton Steenwijk, die tijdens de oorlog zijn ouders en broer verliest na en Duitse represaille, een bestseller, en Mulisch de ster. Geen wonder dat ook Sjef van Oekel de auteur in een 'Brako' boekwinkel tegen het lijf loopt, in *Sjef van Oekel breekt door* (1990). Mulisch signeert er *De aanschaf*. Van Oekel weet aller aandacht op zijn eigen persoontje te richten, waarop Mulisch, voorzien van pijp en champagne, uitroept: 'Ik ben hier het middelpunt!' Uitgever van *De aanschaf* is Van Voorschot, waarmee Van Oorschot bedoeld zal zijn (hoewel *De aanslag* bij – inmiddels ook strip-uitgeverij – de Bezige Bij verscheen).

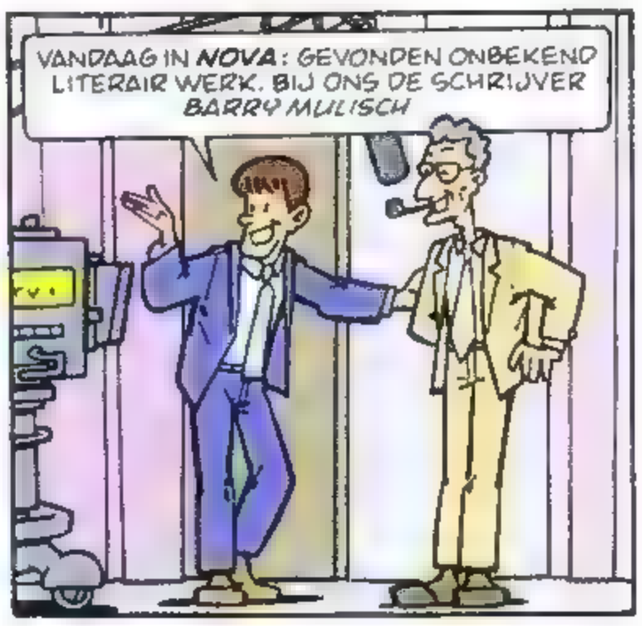

De laatste hier te noemen strip verscheen na Mulisch' dood als ingezonden brief in *Het Parool*, op zich al iets bijzonders. De makers, Dolly Bellefleur en Wilbert van der Steen, zien geen toeval in het samenvallen van Mulisch' overlijden en de kunstkortingen:

Hy drukte me zó tussen de gladiolen en met z'n ene hand trok ie z'n broek los weetjewel
en z'n andere hand gleed gelijk in m'n
Hou op asjeblieft! Ik word er bloedgeil van
STILTE !
IK BEN HIER HET MIDDELPUNT !
MADE IN DOLLAND
TEKST & SCENARIO
TEKENINGEN
WILBERT VAN DER STEEN
Wordt met de dood van Maestro 'Mullis' Kunst nu voor eeuwig gedumpt bij het vullis?
Is dit de afsluiting van een periode? Zijn we nu overgeleverd aan de goden?
Brainstorm 2010
The Voice of Holland
Delft Kunst voor altijd het onderspit? Geen Henk en Ingrid een gratis kunstgebit?

VONK

BOVEN – Eindexamenkandidaat vreest voor vervelende vragen over verborgen laagjes van kwelduivel Mulisch.

LINKSBOVEN – Sjef van Oekel versjteerd signeersessie van Mulisch ter gelegenheid van de verschijning van *De aanschaf*, wat de schrijver duidelijk niet zint...

LINKS – Dolly Bellefleur sombert over de toekomst van de cultuur bij het borstbeeld van Mulisch. Haar woorden verwijzen naar een uitspraak van Gerard Reve, de volksschrijver die vaak met Mulisch in de clinch lag: 'Mullis is vullis, Reve, dat is pas leven!'

'Wordt met de dood van maestro Mullis kunst nu voor eeuwig gedumpt bij het vullis?'.
Mulisch en Cuba, Mulisch en de vrouwen, Mulisch en de Heerenclub, Mulisch de provo, de onbescheiden Mulisch, Mulisch en de gelaagdheid en Mulisch de schrijver van een aantal minder en meer bekende boeken: daarmee heeft de striplezer ook zonder grafische roman toch een aardige indruk gekregen van 's schrijvers vele flonkerende facetten...

willard.mans@stripschrift.nl

ADVERTENTIE

Niet te filmen!

Eindelijk is de meesterlijke krantenstrip van Jan Blokker en Rupert van der Linden in boekvorm verkrijgbaar. Kwaliteit verjaart duidelijk niet. Alle tekst is speciaal voor deze boekuitgave opnieuw gezet.

Nu te koop voor
€12,95

Ook gesigneerd verkrijgbaar via
www.stripstift.nl

BITS & PIECES → HALFWEG

Langzamerhand zijn we halverwege beland in het stripintendantschap van de heer Pos. Tijd om de tussenbalans op te maken. Waar is de stripwereld opgeschoond, bijgepunt en afgestoft? Hoe zit het met de voorspelde groeicijfers van het aantal titels? En op welke plek rijst de albumverkoop inmiddels de pan uit?
Even opfrissen. Het is begin 2009 en de plannen worden ontvouwd. Gert Jan gaat de Nederlandse stripcultuur een impuls geven. Beter imago, meer zichtbaarheid en vooral veel meer lezers van strips kweken. Professionalisering is het sleutelwoord volgens Pos. Uitgevers moeten op zoek naar hun lezer. Ze brengen nu boeken uit zonder dat ze bedenken wie het publiek daarvoor is, zegt hij.
Pos pakt geheel zelfstandig aan en gaat de uitgevers voor doen hoe het moet. Hij gaat een boek uitgeven waarin vijftig hoogtepunten uit de Nederlandse en Vlaamse literatuur verstript worden. Niet klassiek maar artistiek. Hij gaat een eind maken aan al dat geklets over literaire verstrippingen. Stoere taal. In een interview legt hij de selectie uit.
Ik heb de in mijn ogen honderd belangrijkste Nederlandse literatuurtitels op een lijst gezet. Daar kiezen de stripmakers uit. En hoe zijn de stripmakers geselecteerd? vraagt de interviewer. Ik heb alle stripmakers die ik goed vind gevraagd.
De marsroute is helder. Pos weet hoe het moet, wijst ons de weg en bepaalt wat goed voor een ieder is. Hij is zo'n beetje de voorloper van de huidige flinkheid in de Haagse politiek. Niet lullen maar poetsen.
Het resultaat ligt er sinds kort: een boek met slechts 57 verstrippingen van vooral heel klassieke Nederlandse literatuur. Mooi is dat niet, maar bijzonder fraai boek geworden, zo schrijft de vaste criticus van Het Stripschap in Striptease. Met dit uitsmijter- ook begrijp alleen niet zo heel erg goed wat Gert Jan Pos nu precies met dit boek waarvan hij overtuigd. Nog kennelijk zijn drift tot scoren toch ook vergeten wie nu zijn publiek is. Dat schiet niet echt op. Het is duidelijk dat dit in ieder geval op zeker 57 manieren literatuur kunnen verstrippen. Daar zal nog veel over gekletst worden.
Maar er is meer te evalueren. Behalve professionalisering moeten er ook meer strips gekocht en gelezen worden, zei hij vorig jaar. Maar hoe meet je dat nou? De BNS, Beroepsvereniging Nederlandse Stripmakers, is daar op hun site helder over. De Vaderlandse stripwereld kent helaas geen centrale branchevertegenwoordiging dus er is ook geen databank waaruit je de belangrijkste cijfers zo kan opvissen. Einde vereniging daar zal Pos niet blij mee zijn. Nou was hij toch al niet blij met de BNS. Want toen hij bij hun oprichtingsvergadering langsging constateerde hij dat ze nog steeds niet wisten wie hun voorzitter was. Zijn bezoek heeft ook niet geholpen. Een re schiet daar niet op. De voorzittersfunctie is anno 2010 nog steeds vacant. Het volgende idee was nog niet dat Jaapsnekers als Bommel, Eric de Noorman en Bulletje en Boonestaak online beschikbaar zouden komen. Googlen op Bommel geeft online wel inzicht in stevige schoenen uit Brabant. Maar geen spoor van online-strips. Dat moet dus nog gebeuren.
Stripmakers moeten niet alleen op stripbeurzen rondhangen maar ook buiten hun gezicht laten zien, peperde hij vorig jaar ons allen in. Dus ging de bus met stripmakers naar Barcelona. Over het blijvend effect daarvan lees ik niet veel meer. En het zou pas echt leuk aan het eind van zijn intendantenrit zijn, als er Nederlandse strips in het Frans, Spaans en Duits zouden zijn vertaald, zegt Gert Jan.
De ambities zijn fantastisch. Maar het stimuleren van een artistiek veld en zijn klanten heeft het karakter van het managen van een kruiwagen kikkers. Onbegonnen werk.

ben.bits@stripschrift.nl

ADVERTENTIE

SIGMUND
twintigste sessie

Nieuwe avonturen van de kleine, slechtgehumeurde strippsychiater
In de boek- en stripwinkel € 9,90
www.deharmonie.nl

ADVERTENTIE

JONAS GEIRNAERT
HET GROTE KABOUTER WESLEY BOEK

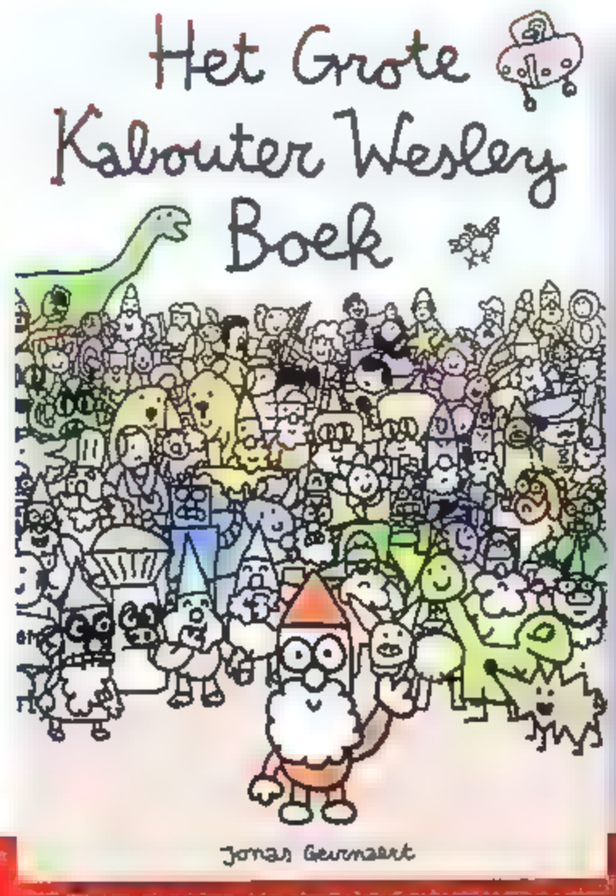

Het enige en enorme boek over de populaire, brutale kabouter met dvd.
In de boek- en stripwinkel € 39,95
www.deharmonie.nl

Skim

Nu ellende

ERIK VAN DER HOEVEN

FOTO // LISA MYERS

Met veel moeite parkeert een grote stationwagen voor de deur van stripwinkel Lambiek. Twee jonge vrouwen, met een Aziatisch uiterlijk, kijken geïnteresseerd toe. De dames Tamaki, auteurs van de tot nadenken stemmende beeldroman *Skim* zijn gearriveerd in Amsterdam. Scriptschrijfster Mariko Tamaki en haar nicht, tekenaar Jillian Tamaki, maken een tour door Nederland en België omdat hun grafische roman *Skim* in het Nederlands is verschenen. Mariko Tamaki (1975) is schrijver en doceert creatief schrijven in Toronto. Haar nicht Jillian Tamaki (1980) is illustrator en woont in Brooklyn, New York.

BOVEN - Mariko en Jillian Tamaki.

Skim is hun eerste coproductie. Het is in meerder opzichten een debuut: het eerste stripscenario van Mariko, de eerste striptekeningen van Jillian en de eerste strip van de Canadese uitgever van Mariko. De uitgever wilde een bijzondere strip van twee debutanten. Mariko benaderde nicht Jillian, die haar sporen als illustrator had verdiend met tekeningen in onder andere *The New York Times*, *The Washington Post* en *The New Yorker*.

Aanvankelijk, vertelt Mariko, was *Skim* een ministrip van 24 pagina's. De uitgever was zo blij met het resultaat dat hij vroeg of ze het verhaal konden uitbreiden. Het korte stripje groeide uit tot een kloeke beeldroman.

Skim gaat over een tiener op een middelbare school voor meisjes. Ze houdt een dagboek bij. Daaraan vertrouwt Skim, die eigenlijk Kim heet, haar geheimen. Wie anders is qua uiterlijk, gedrag of afkomst ligt er vaak uit bij deze verwende meiden. Er wordt veel gepest en voor een meisje dat steviger is dan haar leeftijdgenoten – vandaar de sarcastisch bijnaam Skim – is het schoolleven niet zo makkelijk. Gelukkig is er de kunstdocent mevrouw Archer. Die laat Kim zien dat Shakespeares *Romeo en Julia* veel meer is dan een simpel romantisch verhaaltje. Kim en Archer kunnen het samen goed vinden. Misschien wel tè goed voor een docent en leerling.

Op een dag vertrekt Archer, zonder afscheid te nemen. Kim blijft teleurgesteld achter. Er zijn grotere rampen. Veel indruk maakt de zelfmoord van een jongen, een vriend van één van de meiden. Hij zou homo zijn geweest, en een eind aan zijn leven hebben gemaakt na te zijn afgewezen door een andere jongen. Skim en hartsvriendin Lisa gaan in de loop van het jaar uit elkaar. Terwijl Skim het steeds beter kan vinden met Katie, de vriendin van de zelfmoordenaar.

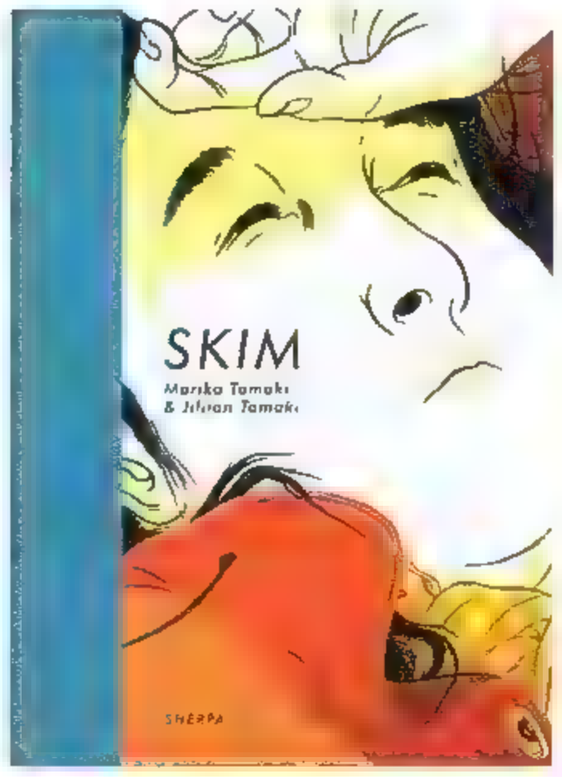

Veel toeval

'Nee, het is geen autobiografisch verhaal', zegt Mariko. Ze ontleende de setting, een privéschool voor meisjes, wel aan haar eigen ervaring. 'Maar alles wat de karakters meemaken is fictie.' In de schooltijd gebeurt veel, als locatie is een school daarom volgens Mariko interessant. Je ontdekt wie je bent, wat je van het leven verwacht, en je maakt van alles mee.'

De beeldroman is ook geen verhaal over lesbische liefde of over jongeren met gay-gevoelens op een middelbare school. Mariko en Jillian wilden laten zien dat het schoolleven van jongeren – meisjes in het bijzonder – niet zo clichématig verloopt als gesuggereerd wordt in Amerikaanse tv-series. 'Niet alles wat gebeurt, is onderdeel van een groter verhaal. En dat je een crisis moet meemaken om er beter uit te komen, is ook onzin.'

De tv-series vertellen verhaaltjes met een begin, midden en eind; in het echt ontbreken zulke mooie boogjes, zegt Jillian. Omdat we gewend zijn aan verhalen uit romans, films en tv-soaps, zoeken we naar het waarom van wat ons overkomt. 'We vergeten dat veel toeval is, ons overkomt, geen reden heeft. Anders dan in tv-series ontbreekt in *Skim* een oudere, een wijze die gebeurtenissen voor de jongeren in een kader zet, betekenis geeft. 'In *Skim* ontbreekt het perspectief van volwassenen. Je ziet alles met de subjectieve blik van de meiden.' Veel lezers storen zich er volgens Jillian aan dat de docente niet bestraft wordt. 'Dat is echt een groot thema in Amerika. Als docent mag je leerlingen niet aanraken, laat staan een knuffel geven. Er zijn strikte codes: wie te ver gaat, verdient straf.'

Gebeurtenissen die je op school meemaakt, vormen je, maar zijn niet bepalend voor de rest van je leven, benadrukt Mariko. Alles verandert. Je stelt andere prioriteiten. Je beste vriendin hoeft dat volgende maand niet meer te zijn. Dat is niet erg, want over een maand kan het weer dik aan zijn.

Skim

Tamaki & Tamaki
Sherpa 2010
ISBN 978-90-8900-021-5
Prijs € 16,95
144 pagina's
Zwart/wit (sk)

Lief dagboek,
Vandaag lag ik heel stil op de bank de hele dag
KIM, IS DEZE TROEP VAN JOU?!
Ik probeer om niet obsessief te zijn. Het is niet goed om slechts aan één iemand ding te denken.
Maar tegelijkertijd ..
.. is het moeilijk om niet aan iets te denken
Gisteren zei juf Archer tegen me dat ik voorlopig maar niet bij haar thuis moet komen. Ze zegt dat ze me wel op school ziet
Dat is prima en verder geen probleem
Lief dagboek,
iemand schreef DOOD = COOL op het MVL bord vanochtend
VANDALISME!!
De MIL-club kreeg toestemming om het tijdens de pauze te herstellen. Ze waren uit hun dak, de hele dag.
Weet je, op sommige scholen ga je naar de gevangenis voor zoiets!
Ooooo! We mogen niet aan 't bord komen omdat 't SCHOOL EIGENDOM is. Oeps.
DIT
IS
SCHOOL
EIGENDOM

'Teenagers zijn vaak zo fatalistisch. Ze denken: nu ellende, altijd ellende.' Je proms, het schoolbal, blijft je je hele leven bij. En je kunt dingen die gebeuren niet terugdraaien. Bepalend voor de rest van je leven, is je schooltijd niet.

Niet open over seksuele gevoelens

Dezelfde boodschap staat nu op de website It gets better *(www.itgetsbetter.org)*. Er waren veel zelfmoorden onder scholieren die gepest werden met hun seksuele voorkeur. Op de site staan persoonlijke verhaaltjes waaruit blijkt dat het na de schooljaren heel goed met je kan gaan. Dat ben je als homo of lesbo op school steeds gepest, je leven later best heel leuk kan worden.

Skim speelt begin jaren 1990. Sinds die tijd is er veel veranderd, zegt Jillian. 'Toen praatte je niet open over je seksuele gevoelens. Dat hield je voor je, of schreef je in je dagboek. Nu staat alles op Facebook en Live. Meiden van 12 roepen: 'ik ben gay''

Mariko: 'Toen ik op school zat, waren er meisjes die ervan overtuigd waren lesbisch te zijn, maar ze waren het niet. Dat heb je nu ook. Zelfs al roepen ze dat ze gay zijn.'

Een boodschap hebben Mariko en Jillian niet met hun boek. Lezers zien dat anders. Hun uitgever heeft in bibliotheken vaste afnemers. Om hun boek te promoten gaven Mariko en Jillian een heuse presentatie aan een zaal vol bibliothecaressen.

Bij signeersessies zeiden ouderen dat het hun eerste strip was, zegt Jillian. 'Boekenclubs besteedden er aandacht aan.'

Skim staat ook op curricula van middelbare scholen en universiteiten. Vooral de departementen Vrouwenstudies en Opvoeding zijn enthousiast. Jillian: 'Onze strip is toegankelijk, je kunt naar de tekst kijken, naar de plaatjes of ze in combinatie bespreken.'

Jillian:'Jongeren krijgen het boek van hun ouders.' In bibliotheken verslinden kinderen vooral manga; bibliotheken zijn blij met alles wat kinderen aan het lezen brengt. De stripvorm, zegt Mariko, maakt het mogelijk te laten zien dat er nogal verschil zit tussen wat Skim zegt dat ze doet, en wat ze echt doet. Die discrepantie zie je als je kijkt naar tekst en plaatjes.

Het samenwerken is de twee nichten goed bevallen. Hoewel... samenwerken... 'Eigenlijk hebben we het boek onafhankelijk van elkaar gemaakt,' zegt Mariko. 'Ik schreef de tekst en de dialogen. Twee jaar later had Jillian de tekeningen af.'

Na het interview lopen ze voordat ze gaan signeren met brede grijns lang de stapels boeken die zijn uitgestald op de tafels in stripwinkel Lambiek. 'In Europa kan veel meer dan in Noord-Amerika. Boeken die hier liggen, vind je niet in onze winkels, daar is naakt direct pornografie, en dus taboe', zegt Mariko Tamaki.

Ja, en het gaat heel ver, weet Jillian. De Applestore eiste aanpassing van de verstripte versie van *Ulysses* van James Joyce. 'Blote borsten mochten niet op de iPad. Of *Genesis*, de bijbel-verstripping door Robert Crumb wel in de winkels en biebs ligt? Denk het niet, zeggen de dames Tamaki.

erik.van.der.hoeven@stripschrift.nl

Jeugdstrips en -tijdschriften
Ze bestaan nog steeds, maar... anders

RIK SANDERS

Pure stripbladen met een gevarieerd aanbod voor de jeugd bestaan eigenlijk niet meer in Nederland. Maar kommer en kwel is het zeker niet. De markt, waar geduchte concurrentie bestaat, is alleen veranderd. Stripachtige jeugdbladen worden opgehangen aan één serie, een thema of naam, een tv-zender of -programma of een animatiefilm. Uitgaven zijn veel meer afgestemd op specifieke leeftijdsgroepen. Eigen stripverhalen komen nauwelijks voor; het gaat veelal om studio- en licentiewerk. Vervolgverhalen zijn ingeruild voor afgeronde strips, die meestal slechts een onderdeel vormen van een totaal pakket aan lezersvermaak. Symbolisch is het oprukkende extraatje dat bij veel bladen als verkooplokkertje op het omslag is geplakt.

Afgelopen juli verscheen *Suske en Wiske Magazine*, een speciaal vanwege het 65-jarig bestaan van de serie uitgebracht tijdschrift. Het blad is een coproductie van uitgeverij Standaard, Studio Vandersteen en de Nederlandse uitgeverij Z-Press. 'Ik liep als fan van *Suske en Wiske* al enige tijd rond met het idee om zo'n speciaal aan de serie opgehangen blad uit te kunnen geven', vertelt uitgever Robert van Ginhoven. 'Daarnaast zochten we naar een manier om tegenwind te bieden aan uitgeverij Sanoma die de afgelopen tijd de schappen van de kiosk overspoelt met Disney-producties. Suske en Wiske zijn als karakters in Nederland sterk genoeg om dat ook te kunnen.'
Na lang in gesprek te zijn geweest met Standaard kreeg Z-Press uiteindelijk groen licht. Het concept van *Suske en Wiske Magazine* wijkt sterk af van *Suske en Wiske weekblad* dat in 2003 na tien jaar sneefde. Daarin stonden elke week uiteenlopende strips, terwijl *Suske en Wiske Magazine* geheel is opgehangen aan één strip: *Suske en Wiske*. 'Dat hebben we bewust gedaan, omdat er ook een thema centraal staat: het weer. De serie leent zich uitstekend voor het behandelen van zo'n onder-

GEHEEL LINKS - *G.I. Joe* als apart blad haalt het niet in Nederland.

ERNAAST - Omslag van *Suske en Wiske Magazine*. Mogelijk volgt in 2011 nummer twee.

werp op diverse manieren. We wilden ons niet beperken tot strips, maar ook puzzels, spelletjes en nieuwtjes bieden waarbij de verschillende personages een rol spelen. Educatief, maar niet belerend.' Z-Press stelde het thema voor, waarna Studio Vandersteen aan de slag ging met het uitwerken van een kort verhaal van *Suske en Wiske* (*De Meteo-machine*) en gagstrips. Daarna kreeg Z-Press de vrijheid om het blad redactioneel in elkaar te zetten.

Van Ginhoven benadrukt dat het in principeeen eenmalige uitgave is. De oplage is 80.000 stuks, waarvan tweederde in Nederland wordt verspreid en eenderde in Vlaanderen.

Hoewel de eerste verkoopcijfers hoopgevend zijn, weet Van Ginhoven pas eind dit jaar exact of *Suske en Wiske Magazine* een succes is geworden. Is dat het geval, dan bestaat er een kans dat er een tweede nummer komt.

WOEAAH!
Hij springt OVERBOORD.
Zou ik ook doen als ik voor schip bot werd uitgemaakt
Ne HELEMAAL overboord maat e
maar de vervloekte voor neer gaan niet overboord
JACK!
Er zit als het ware een vlieg op
Hier ben ik weer normaal gelukkig
Er was net een sko et draait aan boord d e m n harige heeft gestolen
Da s het probleem me jul e en je ba t altijd haro, dat je ze kwijtraakt
HAHAHA!
UIT

Sanoma-imperium

Suske en Wiske Magazine is lang niet het enige nieuwe recente jeugdstripblad. De schappen van de kiosk en de supermarkt puilen uit, daar waar een paar jaar terug één of twee plankjes voldoende waren. Natuurlijk is veel ruimte gereserveerd voor de Disney-producties van Sanoma. Opvallend is dat er in korte tijd een heus imperium rond het weekblad *Donald Duck*, nog steeds bij uitstek het stripblad voor de jeugd, is ontstaan. Talloze aanvullende uitgaven, soms gericht op specifieke doelgroepen, hebben het licht gezien, zoals *Duck-Out* (voetballers), *Donald Duck Junior* (5-6 jarigen), een *Willie Wortel* met vrolijke weetjes, de minipockets rond onder meer Dagobert, Katrien, en Kwik, Kwek en Kwak, *Jonge Woudlopers avonturenboek*, 'Extra'-specials van het weekblad *Donald Duck* (WK Voetbal, kamperen, zeilen, Halloween) en extra vakantieboeken (over bij voorbeeld De Zware Jongens), een WK-uitgave, een Engelse pocketreeks en een Boris Boef-jubileumboek.

Ook geeft Sanoma sinds begin 2010 het maandblad *Disney XD* uit dat zich richt op jongens van rond de twaalf jaar. Het blad is gelinkt aan de cartoonzender Jetix (voorheen Fox Kids) dat in 2009 werd omgezet naar *Disney XD*. Omdat Sanoma de Disney-rechten in Nederland bezit, mag het ook het blad uitbrengen dat in een eerder leven onder de naam *Jetix Magazine* (uitgeverij Z-Press) door het leven ging. In *Disney XD* staan studiostrips van bij voorbeeld *Meet the Robinsons*, *Superdonald* en *Pirates of the Caribbean*. Opmerkelijk is wel dat Sanoma ook uitgever is van *Nickelodeon Magazine*, gelieerd aan kinderzender Nickelodeon. Hoewel het blad een wat jonger publiek bedient dan *Disney XD* bestaat er weldegelijk een overlappende doelgroep. Beide bladen zijn ook concurrent van elkaar. *Nickelodeon Magazine*, dat het al een aantal jaren uithoudt, bevat een paar stripbewerkingen van cartoonseries, zoals *Spongebob Squarepants*. Het aardige is dat er vaak talentvolle jonge Amerikaanse tekenaars voor worden aangetrokken die zo ervaring opdoen voor het grotere comic- of cartoonwerk.

LINKS - *Pirates of the Caribbean*, een verstripping van deze Disney-filmproductie staat in *Disney XD*.

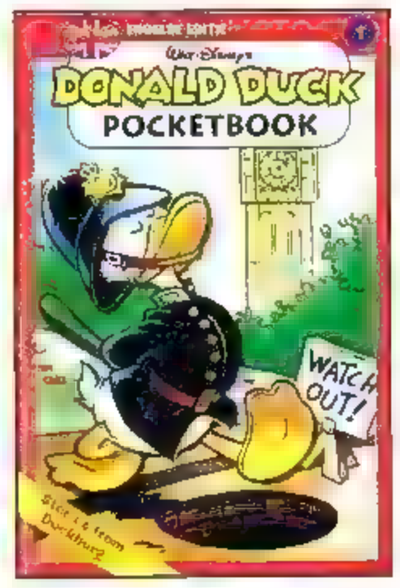

BOVEN - Eerste Engelstalige *Donald Duck*-pocket.

BOVEN - Minimagazine *Disney XD* is gratis verkrijgbaar bij een pet.

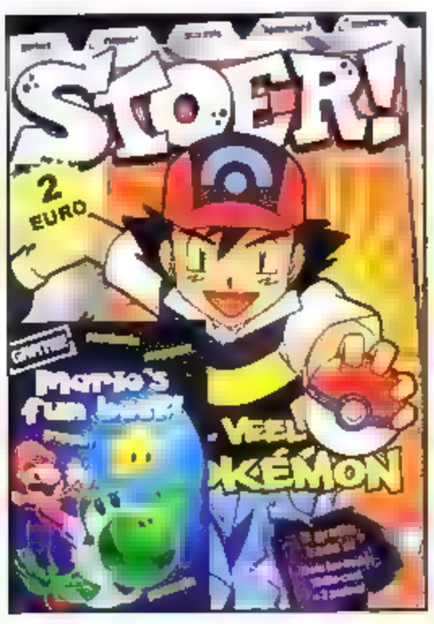

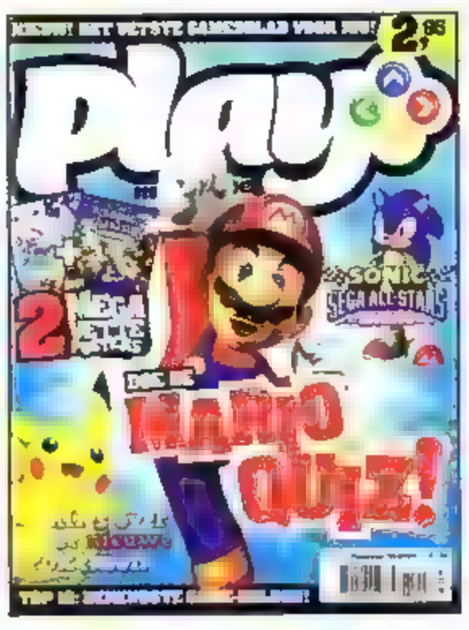

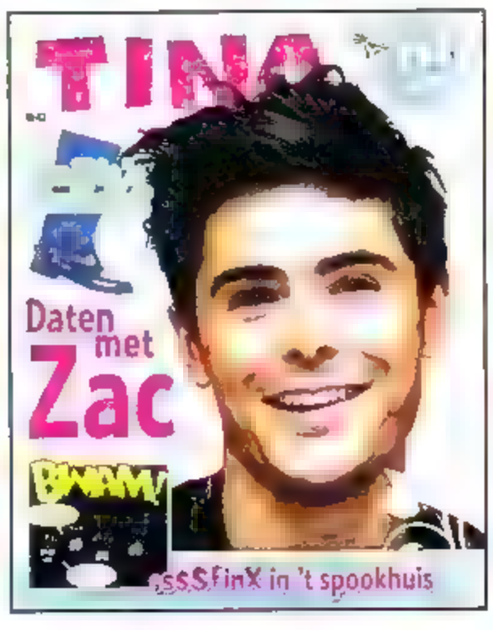

LINKS EN GEHEEL BOVEN - Jeugdbladen in Nederland.

Beanz
WAT IS HEER AAN DE HAND?
ER LIGGEN NU MEER DAN 100 GEKKE MIGHTY BEANZ IN DE WINKEL, OM TE VERZAMELEN, MEE TE SPELEN OF TE RUILEN!!!!
UDI

De gameavonturen van... DRAGEN
OPSCHIETEN WE WORDEN AANGEVALLEN!
HET ZOU GAAN OM ONBEKENDE WEZENS UIT DE LUCHT IK BEN BENIEUWD!
HUH? WAT ZIJN DAT NOU WEER?
KRASH 3-2010

BOVEN - Illustratie uit *Bakugan Magazine*.

RECHTSBOVEN - In *Krash* staat zelfs een strip van Mighty Beanz (die er als gadget waren bijgestopt).

ERONDER - De gameavonturen van... Dragon, een stripje uit *Krash*.

ONDER - Spongebob en Patrick: dragende personages voor *Nickelodeon Magazine*.

Themabladen

Naast de talrijke Disney-producties van Sanoma dingen velerlei titels naar de gunst van jongens, meisjes en hun ouders. De markt wordt echter niet groter, maar anders verdeeld. Diegene die de meeste binding weet te krijgen met jonge lezers, heeft de beste kans het grootste deel van de taart te krijgen. Wat opvalt is dat het niet meer gaat om pure stripbladen met een gevarieerd aanbod voor de jeugd, zoals *Pep*, *Sjors*, *Kuifje*, *Robbedoes* of *Wham* uit vervlogen tijden. Stripbladen blijken tegenwoordig te worden opgehangen aan één serie, een thema, een tv-zender of -programma of een animatiefilm. Uitgaven zijn bovendien veel meer afgestemd op specifieke leeftijdsgroepen. Vervolgverhalen zijn ingeruild voor afgeronde strips – doorgaans studio- of licentiewerk – die slechts een onderdeel vormen van een totaal pakket aan lezersvermaak. Nederlandse tekenaars leveren amper een bijdrage aan dit soort internationale producties. Z-Press-uitgever Van Ginhoven is er duidelijk over: 'De jeugd van tegenwoordig wil afgeronde en korte verhalen, op een snelle manier gepresenteerd met veel amusement eromheen. Dat zie je ook in de Verenigde Staten.' Symbolisch is het opruk-kende extraatje dat bij veel bladen als verkooplokkertje op het omslag is geplakt.

Voorbeelden van dit soort bladen, die met name voor jongens zijn bedoeld, zijn de eerder genoemde *Disney XD* (oplage: 40.000 exemplaren) en *Nickelodeon Magazine* (40.000 exemplaren), *Krash* (oplage 50.000 exemplaren), *Ben 10 Magazine* (gelieerd aan Cartoon Network; 25.000 exemplaren), *Pokémon – Het officiële magazine* (70.000 exemplaren, waarvan 15.000 in België), *Stoer* (65.000 exemplaren) en *Bakugan Magazine* (25.000 exemplaren). Strips vormen nauwelijks de hoofdmoot van dit soort magazines; ze zijn een onderdeel naast puzzels, geïllustreerde verhalen, games- en gadgetnieuws, informatie over de karakters en spelletjes.

Bij het tweemaandelijkse *Bakugan Magazine* bestaat de strip uit bewerkte cells van de gelijknamige animatieserie (gebaseerd op het populaire strategiespel Bakugan). Uitgever Wouter Takes van Takes Media vertelt dat het om een animatieserie van het Amerikaanse Cartoon Network gaat die ook wordt uitgezonden op TMF. Hij heeft een licentie genomen op de strips en illustraties om er een blad mee te beginnen. 'Ik ben niet zo bewust bezig met het maken van een stripblad. Het is meer dat bladen die afgeleid zijn van tv-programma's het goed doen. *Bakugan Magazine* is gericht op jongens tussen de zes en elf jaar. Er staan strips in, al vormen ze slechts een onderdeel van het blad.' Volgens Takes begint de jeugdbladenmarkt een 'hele drukke markt' te worden waarbij het vechten is om de schapruimte. 'Mensen moeten in één klap kunnen zien waar een tijdschrift over gaat. Is het omslag te rommelig, dan scheelt dat in de verkoop.' Hij merkt dat kiosken en supermarkten soms huiverig zijn voor het opnemen van 'weer een blad'. Daarom richt Takes zich ook op de verkoop via het speelgoedkanaal. 'We hebben abonnementen, maar de losse verkoop is voor ons verreweg het belangrijkst.'

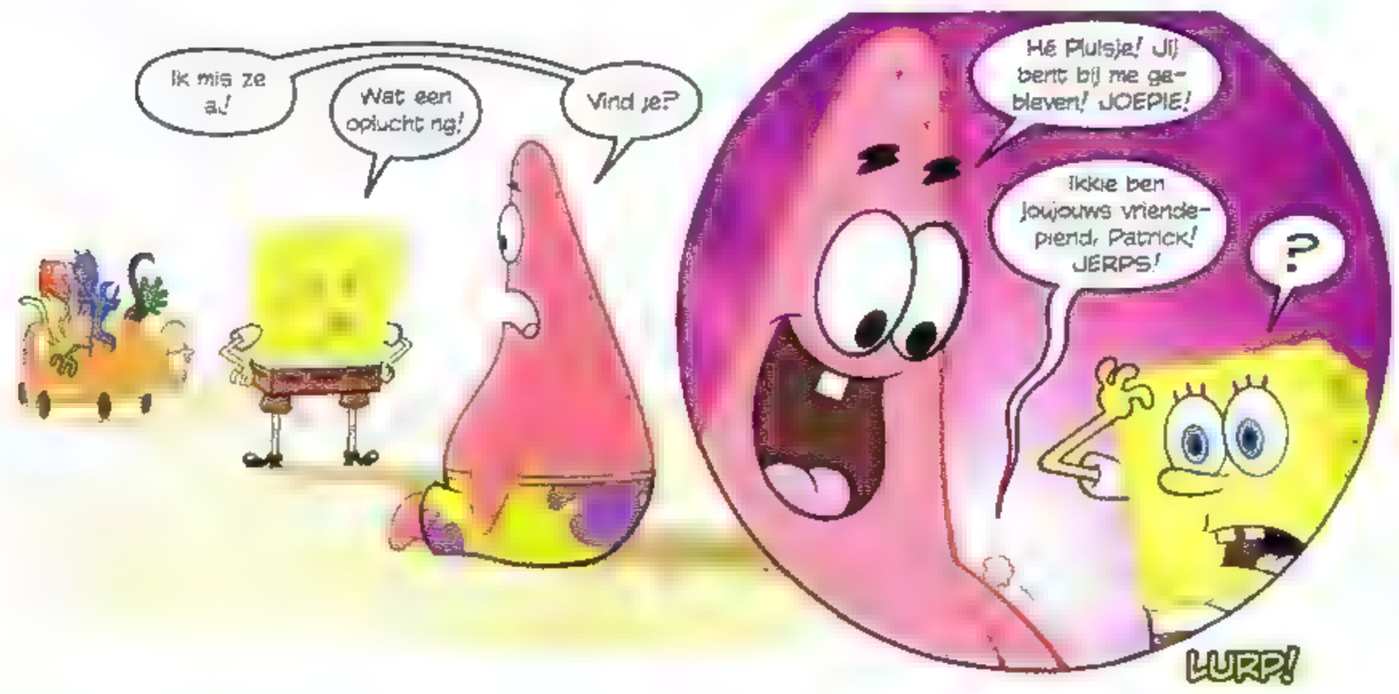

Cadeautjes

Het blad *Krash* is ook van Z-Press. Uitgever Van Ginhoven vindt dat zijn blad zich goed kan onderscheiden van tijdschriften die sterk gelieerd zijn aan een tv-zender of -programma. 'Wij maken een character-overstijgend product. *Krash* publiceert minder licentiewerk en hoeft ook geen printproducent te zijn voor allerlei stripversies van tv-series die een zender wil promoten.' Naast de manga-achtige strip *Dinosaur King* (gebaseerd op het gelijknamige ruilkaartspel) is er ook *Jump* van Charel Cambré. Die strip stond al in het opgeheven *Jetix Magazine*, eveneens van Z-Press. *Krash* kan dan ook worden beschouwd als de echte opvolger van dit

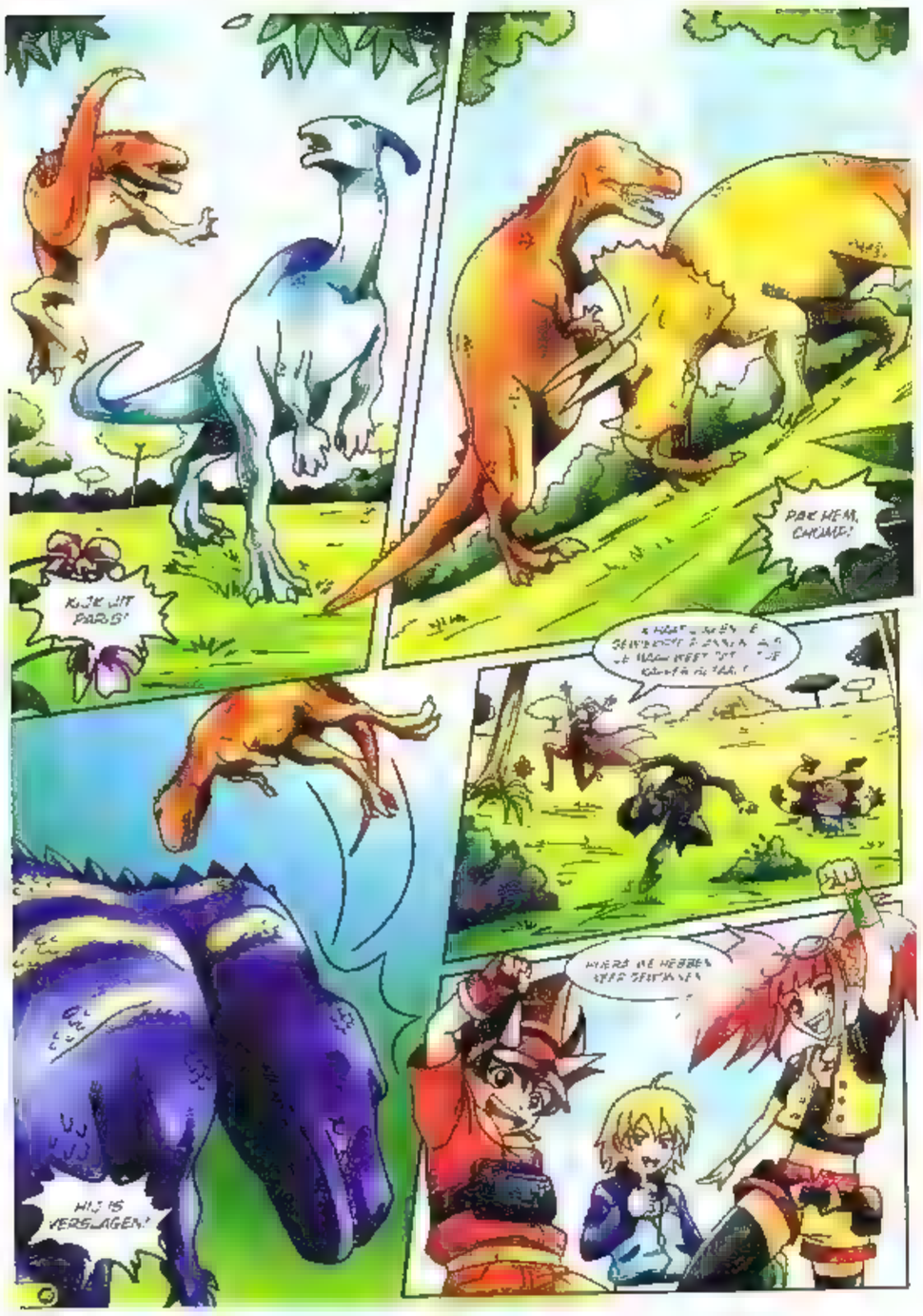

blad. 'Krash is zowel in de losse verkoop als in abonnementenvorm verkrijgbaar. Wij mikken vooral op jongens, daar waar *Nickelodeon Magazine* en *Disney XD* tevens meisjes wil bereiken. Niet voor niets is onze payoff 'Verboden voor meisjes'! Voor hen brengen we het *Meidenmagazine* uit.'

Z-Press moet naast Sanoma vooral de degens kruisen met Panini. Dit Italiaanse uitgeefconcern brengt onder andere *Pokémon – Het officiële magazine* en *Ben 10 Magazine* uit. Dit laatste blad bevat meer strips dan *Pokémon*, dat meer de uitstraling van een clubblad voor de fans van het spel heeft. *Ben 10 Magazine* is een tweemaandelijks blad, gelieerd aan Cartoon Network. De titel van het blad verwijst naar *Ben 10*, een Amerikaanse animatieserie bedacht door 'Man of Action' (een groep bestaande uit Duncan Rouleau, Joe Casey, Joe Kelly, en Steven Seagle) en uitgezonden door Cartoon Network. Hoofdpersoon is de tienjarige Ben Tennyson die met een speciaal horloge allerlei avonturen beleeft. Van de serie zijn strips gemaakt die ook in *Ben 10 Magazine* staan. Makers zijn steeds verschillende Amerikaanse comictekenaars en -schrijvers.

Marketingmanager Joost van Duiven van Panini Nederland legt uit dat Panini een licentiegedreven uitgeverij is die hoofdzakelijk met licentieproducten werkt. 'Daar voegen wij dan allerlei activiteiten aan toe, zoals bladen en stickerseries. Ook werken we in sommige gevallen samen met speelgoedfirma's voor het in de markt zetten van spelletjes of poppetjes.' Van Duiven merkt op dat *Ben 10 Magazine* beter verkoopt in België dan in Nederland, omdat Cartoon Network daar op een open kanaal te ontvangen is. Panini werkt veel met gadgets die als verkooptrekker bij de bladen worden gestopt. 'Daar hebben wij in het buitenland veel ervaring mee', vertelt Van Duiven. 'Het probleem in Nederland is dat de distributie soms moeizaam verloopt. Kioskeigenaren vinden al snel dat de ruimte in de schappen te krap is en halen dan bladen weg. Vooral die met cadeautjes, want die zijn niet praktisch bij het indelen van de schappen.'

BOVEN – *Jump* van Charel Cambré heeft na het einde van *Jetix Magazine* een plekje gekregen in *Krash*.

LINKS – Actie in de manga-achtige strip *Dinosaur King* uit *Krash*.

LINKS – Horrorverhaal van *Ben 10*, met een knipoog naar EC Comics. Gemaakt door Min S. Ku (tekeningen) en Jason Hall (tekst).

ERNAAST – Fourarms, een personage uit *Ben 10*, een Amerikaanse animatieserie, als poppetje dat bij het *Ben 10 Magazine* als cadeau werd bijgestoken.

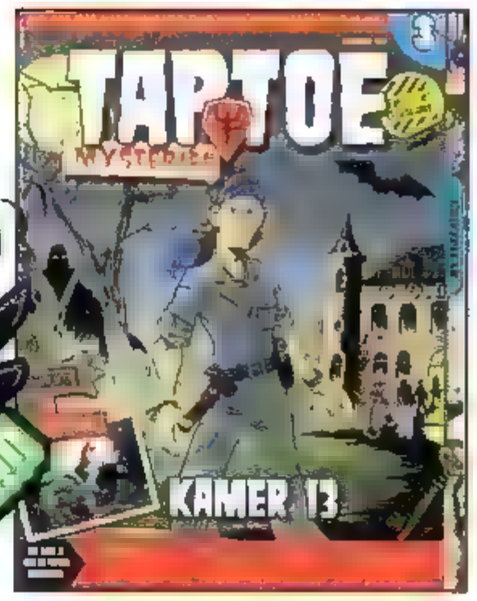

BOVEN - Strippersonages uit *Timo Magazine* (Van der Valk) van Richard Viguurs.

RECHTSBOVEN - *Taptoe* nieuwe en oude stijl.

RECHTS - Stripbewerking van *Transformers* voor speelgoedblad *Stoer*. Tekst is van Simon Furman; tekeningen van James Raiz.

ONDER - Lego-strip in het speelgoedjeugdblad *Stoer*.

GEHEEL ONDER - *Stoere jongens* van Sander de Fouw.

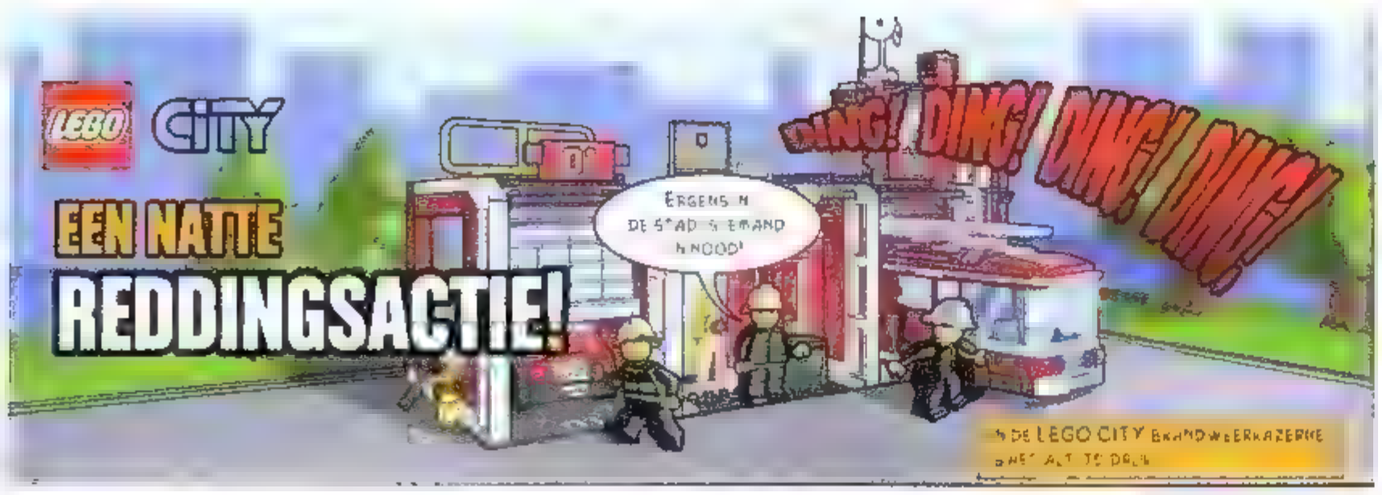

STOERE JONGENS!
SANDER DE FOUW 2010
Hey Bart!
Hey Suus! Onze eerste schooldag van het jaar! Dat wordt weer lol trappen!
SCHOOL
Kijk daar staat oom agent! Nu al? Ik moet nog beginnen!

Hotels en speelgoed

De distributie van jeugdbladen beperkt zich niet tot tijdschriftwinkels, supermarkten en benzinestations. Zo geeft Van der Valk Hotels en Restaurants sinds een tijdje het jeugdblad *Timo Magazine* uit voor kinderen tussen de 4 en 12 jaar. Het blad verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 45.000 stuks en ligt gratis bij de hotel-restaurants van het concern in Nederland en België. Een abonnement is niet mogelijk. Het concept is nauw gelieerd aan vogelpark Avifauna, dat ook van Van der Valk is. 'Het blad is bedoeld om kinderen die met hun ouders komen eten, te vermaken. Het idee is ontstaan nadat we eerst een kleurplaat van Timo Toekan – de toekan is het teken van Van der Valk – hadden laten maken', vertelt woordvoerster Sanne van der Wiel. 'Dat beviel goed en het idee om kinderen nog meer te onderhouden is uitgelopen op een blad.'

Timo Magazine bevat strips, knutseltips, verhalen, puzzels, weetjes, spelletjes, moppen, spaaracties, informatie over uitjes, een fotostrip en advertenties. 'Het is een mix van vermaak en bijdragen met een licht-educatieve toon, bij voorbeeld over de boekenweek of de natuur.' Van der Wiel vertelt dat de productie van het blad is uitbesteed aan de Weijmans Media Groep. Vormgever Richard Viguurs is ook verantwoordelijk voor de illustraties en de dierenhumorstrips in het blad. Naast Timo tekent hij personages als Lemmy & Goest, de Mafiamingo's en Chillie de schildpad. Plannen om een afgeleid stripalbum te maken zijn er echter niet. 'We hebben wel een Hyves-pagina waarop we de kinderen op de hoogte houden van nieuwigheden.'

Een ander recent blad dat gelieerd is aan een keten is *Stoer*, een tijdschrift voor jongens van 7 tot 13 jaar met aandacht voor speelgoed, games, films en gadgets. Hoewel het is opgezet door een uitgeverij (Smart Kid Publications) in samenwerking met een advertentiebureau (Adcompany) bestaat er een nauw samenwerkingsverband met speelgoedwinkelketen Bart Smit. Daar wordt het blad voor slechts €2 actief gepromoot. Maar *Stoer*, oplage 65.000 exemplaren, is inmiddels ook te koop bij bladenkiosken. Hoewel het blad zich poogt te onderscheiden door veel aandacht te besteden aan speelgoed, past het in het rijtje *Disney XD*, *Nickelodeon Magazine*, *Krash* en *Ben 10 Magazine*. *Stoer* bevat een aantal strips, waaronder de humorstrip *Stoere jongens!* van Sander de Fouw, een comicaflevering van de speelgoedlijn *Transformers* van Simon Furman (tekst) en James Raiz (tekeningen) en een strip over Lego.

Lager onderwijs

Wie aan jeugdbladen denkt, moet ook de onderwijssector niet uit het oog verliezen. Daar vechten twee bedrijven om het marktleiderschap: Blink Uitgevers en uitgeverij Zwijsen. De ontwikkelingen in de jeugdbladenmarkt zijn ook aan deze uitgevers niet voorbij gegaan. Typerend voor de gang van zaken is de restyling van *Taptoe*, een klassiek jeugdtijdschrift dat in 1953 van start ging en stoelt op een traditie van serieuze kinderlectuur, illustraties en strips. Sinds de tweede helft van 2009 is het tijdschrift een crossmediale thema-

TAPTOE
DE RUÏNE
Kijk, een ruïne! Zullen we hier vannacht kamperen?
Dat zou ik maar niet doen, jongelui!
Het is vannacht volle maan en dan spookt het in de ruïne!
Spoken bestaan niet, maneer!
Ik woon hier al mijn hele leven. Ik weet zeker dat het spookt in de ruïne.
Wat doen we, Poorter?
Ik weet niet wat die man gezien of gehoord heeft, maar er is vast een logische verklaring voor! We gaan hier gewoon kamperen!
Die nacht...
Odin! Wil je wel eens stil zijn?
Hij is het niet die dat geluid maakt...
Ik... ik meen... I... die schimmen! D... die man had gelijk... Het spookt in de ruïne!
Wat ga je doen, Toeng?
Bewijzen dat spoken niet bestaan!
De ingang van de toren is dichtgemetseld! Voor spoken maakt dat niet uit, die vliegen dwars door muren heen!
Voor mij ook niet, want ik heb een superhaak.
Wees voorzicht g, Toeng. Stel dat er echt spoken z tten...
Ha, ik wist het wel! Dit moet ik die man gaan vertellen!
Wat heb je nu gezien, Toeng?
Dat vertel ik wel als we bij die man zijn!
Dus jij beweert dat er een logische verklaring is voor het licht in de toren, de schimmen en het gehuil?
Jazeker, het licht in de toren wordt veroorzaakt door het licht van de maan. Dat schijnt op een oude spiegel...
De schimmen zijn de schaduwen van oude gordijnen die wapperen in de wind...
Het gehuil komt door de wind. Die waait door de kieren van de toren.
Jippie! Dan ben ik al die tijd voor niets bang geweest! Nu kan ik eindelijk rustig slapen!
Ik ga lekker mijn bedje in! Bedankt, jongelui!
Heb je hier ook een logische verklaring voor, Toeng?
Euh... ik ben bang van niet
Arme Toeng! Nu slaapt dat spook eindelijk lekker, maar ligt hij de hele nacht wakker!
EINDE

uitgave voor de groepen 5, 6 en 7, waarbij website en tijdschrift onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden.

Uitgeverij Malmberg verzelfstandigde met ingang van 1 september 2009 haar divisie Jeugduitgaven, bekend van de tijdschriften *Bobo*, *Okki*, en *National Geographic Junior*, in het nieuwe bedrijf Blink Uitgevers. Volgens Malmberg brengt de ontwikkeling van tijdschriften en bijbehorende websites een andere dynamiek met zich mee dan het ontwikkelen van lesmethoden. 'Het is een ander proces geworden dan het opzetten van leerprocessen', verduidelijkt uitgever Dieneke Kuijpers van Blink. 'Een tijdschrift moet veel sneller reageren op de ontwikkelingen bij de televisie en op het internet. Dat kan beter bij een kleine, slagvaardige uitgeverij dan bij een groot educatief bedrijf als Malmberg, was de gedachte achter de afsplitsing.'

Op stripgebied was *Taptoe* de blikvanger bij Malmberg. Het blad heeft min of meer parallel aan de start van Blink een complete make-over gekregen en is omgevormd tot een blad met een strak format en tegen lagere kosten. Het betekende het einde voor de strips *Oktoknopie* van Gerard Leever (werd na 24 jaar publicatie een zilveren jubileum onthouden), *Zeb & Zoe* (Boris Peeters), *Roboboy* (Luc Cromheecke en Willy Linthout), *Prof. Oja-Aha* (Roel Venderbosch) en *FC Kiks* (Richard Bijloo en Els Deckers). Het stopzetten van de eigen, vaak typisch eigenzinnige *Taptoe*-strips – een jarenlange traditie – zorgde in de stripwereld voor een schok. Velen vrezen dat als andere bladen de *Taptoe*-lijn volgen dit een einde maakt aan creatieve jeugdstrips in Nederland. Auteurs hebben geen vrijheid meer hun eigen invulling te geven aan een strip en moeten zich houden aan de richtlijnen die een uitgever of redactie voor een strip en zijn figuren heeft opgesteld. Strips worden inwisselbaar, is de angst.

Uitgever Kuijpers erkent dat het aantal strips is verminderd, maar stelt nog steeds voor kwaliteit te gaan. Volgens haar was een restyling van *Taptoe* hard nodig om het educatieve blad weer een moderne uitstraling te geven en aan te sluiten op het interesseveld van kinderen. '*Taptoe* was sterk gericht op leren en het verstrekken van informatie, te vergelijken met een spreekbeurt. Het blad was niet spannend genoeg meer en vormde geen eenheid. Natuurlijk is informatieverstrekking nog steeds belangrijk, maar wij wilden het in een leuker en moderner jasje aanbieden.' De herziening van het blad heeft ervoor gezorgd dat de oplage stijgt in een dalende markt.' *Taptoe* heeft een oplage van 20.000 exemplaren. Daarvan wordt 70 procent op scholen verspreid, en 30 procent op het huisadres. Ook komen er nog zomer- en winterboeken uit in een oplage van eveneens 20.000 stuks. Die komen wel in de losse verkoop.

BOVEN – *De ruïne*, strip van Robbert Damen en Sander de Fouw voor *Taptoe*.

Beleving

Uitgangspunt van de nieuwe *Taptoe* is avontuur en amusement. 'Er is een nieuw concept gekozen, uitgaande van een vaste groep personages met een speurhond die vanuit hun bunker als basis allerlei spannende speurdersavonturen beleven', vertelt redactielid Tim de Goede. 'Er moeten bij voorbeeld codes worden gekraakt en er bestaat een wisselwerking tussen blad, website en nieuwbrief.' Volgens De Goede spreekt de aanpak kinderen aan. Hij wijst er op dat het educatieve element niet verloren is gegaan, maar het ligt er minder dik bovenop dan in de oude formule. 'Het draait om de beleving. Maar we stemmen de inhoud wel af op de lesmethodes van Malmberg.'

Elke maand is er een educatief thema waaraan een mysterie wordt opgehangen en allerlei zaken worden uitgelegd, aangevuld met verhaaltjes, moppen, tips en trucs, spelletjes, en prijsvragen en games op de *Taptoe*-site. Er staan nog steeds strips in *Taptoe*, maar dan wel beperkt tot een drietal en opgehangen aan het *Taptoe*-team. De conceptstrips worden gemaakt door Robbert Damen en Sander de Fouw. Waar de strips in vergelijking met de vroegere eigenzinniger stripbijdragen minder dynamisch overkomen (vooral door de computerachtige uitstraling) wordt dit gecompenseerd door de stripachtige look van het blad. In de vormgeving en de losse illustraties komt het tekenwerk van Damen en De Fouw beter tot zijn recht.

BOVEN - *NOS Jeugdjournaal Magazine* plaatst *Ben Benieuwd* van Gerard Leever.

'Een strippy uitstraling vinden we belangrijk voor onze doelgroep', stelt Kuijpers. 'Zoiets spreekt kinderen aan. Ze lezen graag spannende verhalen. Maar hun spanningsboog om veel achter elkaar te lezen is niet zo groot meer. Dan moet je ze iets kunnen bieden wat hun aandacht trekt.' Volgens Kuijpers is het niet zo dat kinderen minder lezen, maar ze lezen wel minder boeken en tijdschriften. Het mediagebruik is grilliger geworden: kinderen lezen bij voorbeeld de ondertiteling bij tv-cartoons, gebruiksaanwijzingen en spelregels bij games of informatie op websites. 'Dat heeft gevolgen voor een blad als *Taptoe*. Het automatisme dat een groot deel van een klas een abonnement had, bestaat niet meer. Nu zijn er gemiddeld vier à vijf kinderen abonnee. Dat betekent dat wij bij Blink extra veel aandacht moeten besteden om lezers te trekken.'

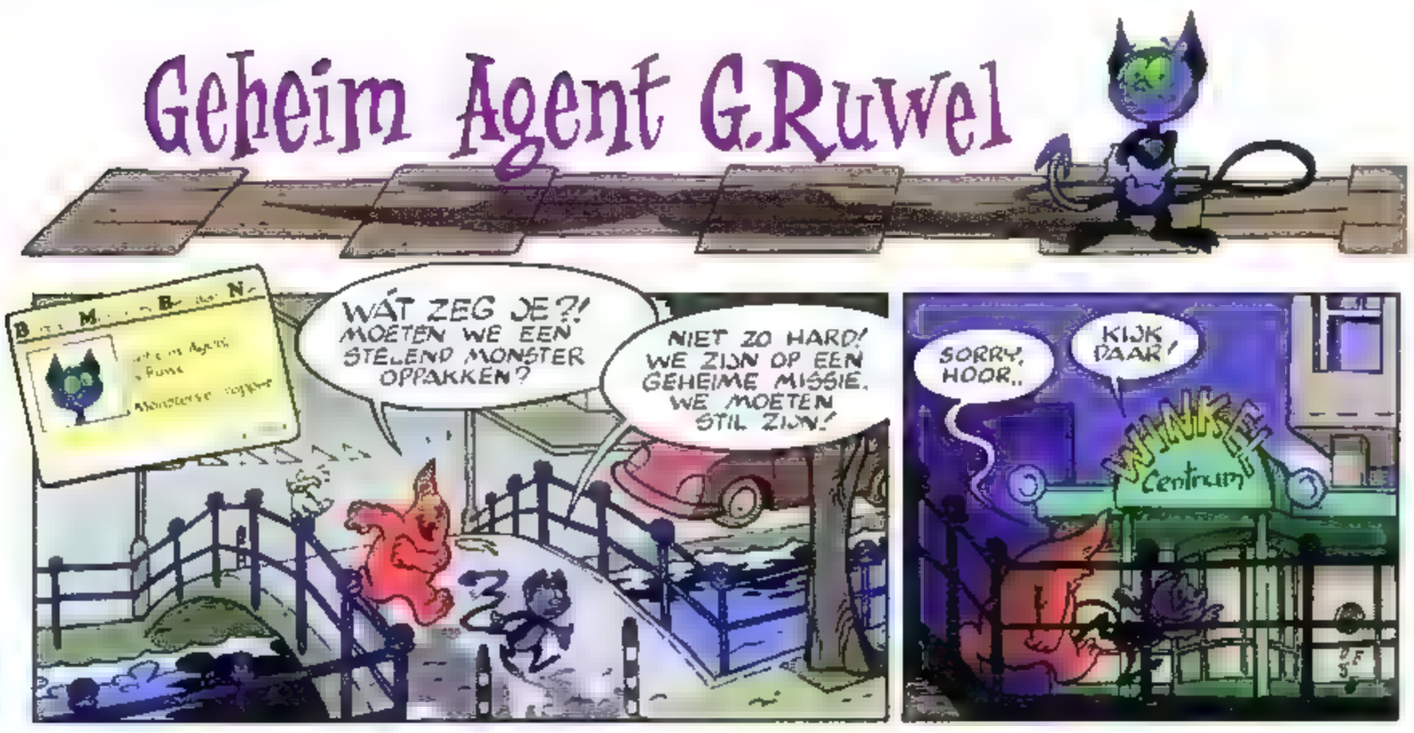
Geheim Agent G.Ruwel
WÁT ZEG JE?! MOETEN WE EEN STELEND MONSTER OPPAKKEN?
NIET ZO HARD! WE ZIJN OP EEN GEHEIME MISSIE. WE MOETEN STIL ZIJN!
SORRY, HOOR..
KIJK DAAR!
WINKEL Centrum
de Rampier
Valentijn, een ramp van een vampier
door Maarten Gerritsen
Heerlijk, zo'n nachtwandeling in het bos!
Ah, het recht van de sterkste Eten of gegeten worden

LEO
IK BEN OOIT GEBETEN DOOR EEN VAMPIER. SINDSDIEN KAN IK VERANDEREN IN EEN VLEERMUIS
LEO WILST OOK VLIEGEREN! BIJTST MIJ! DAN BENST LEO EEN VLEERMUIZER ÉN EEN WEERWOLF!
POEF
NIKS DAARVAN! IK WIL GEEN HAREN IN MIJN MOND!
AAH, PLIEZ? DAN BIJTST LEO JOU OOK EN WORDTST JIJ OOK EEN STOERE VLEERWOLF!

Een belangrijke manier is het maandelijks overleg met lezerspanels om aan te voelen of de inhoud van *Taptoe* aansluit bij hun belevings- en interessewereld en nieuwe onderwerpen te bedenken. 'Kinderen zijn heel uitgesproken en hebben soms heel andere ideeën dan volwassenen. Dan laten wij bij voorbeeld werk van een tekenaar zien waarover wij enthousiast zijn en dan vinden ze het niks. Dat kan een openbaring zijn.'

A-merk

Blink Uitgevers concurreert in het scholenkanaal met Zwijsen Uitgevers. De jeugdbladen die in de losse verkoop te koop zijn, beschouwt Kuijpers niet als directe concurrenten. 'Die zijn puur gericht op amusement. Het zijn bladen waar je door heen zapt. Ik vergelijk de educatieve tijdschriften wel eens met de publieke omroep, en de andere jeugdbladen met de commerciële omroepen. Vergeet niet dat wij ook een link hebben met het lesmateriaal dat Malmberg al decennialang voor scholen ontwikkelt.'

De uitgever merkt dat het onderwijs steeds meer open staat voor strips. Leerkrachten zijn al blij als leerlingen stripboeken lezen. Ook zijn strips geschikt om op een educatieve manier zaken uit de doeken te doen. 'Wij overwegen een educatieve strip te laten maken op het vlak van aardrijkskunde of geschiedenis.' Kuijpers heeft verder nog plannen om aansluiting te zoeken bij de televisie. Nu al werkt het blad in het promoten ervan samen met partners, zoals *Het huis Anubis*. 'Ik ben ervan overtuigd dat ons crossmediale concept met het Taptoe-team ijzersterk is en nog jaren vooruit kan. Er bestaat belangstelling vanuit de tv-wereld om met ons samen te werken. Voor een ander blad van ons, *Bobo*, maakt Studio100 een animatieversie van *Bobo* voor tv.'

Bij concurrent Zwijsen kiezen redacties nog bewust voor onderscheidende strips van Nederlandse makelij. Dat blijkt uit de schoolbladen, zoals *NOS Jeugdjournaal Magazine* (heeft *Ben Benieuwd* van Gerard Leever), *Izzie* (plaatst *Izzie, Suul & Juul* van Marjorie Velthuyse) en *Roetsj* (plaatst *Joep* van Michiel van de Vijver). 'Zwijsen staat voor kwaliteit. Het is een A-merk', vindt hoofdredacteur Neeltje van Osch. Zwijsen geeft sinds een paar jaar ook het blad *Dolfje Weerwolfje* uit. De uitgave past in het beeld van de vele kinderbladen die verwant zijn aan een tv-zender of character. In dit geval is het blad een spinoff van de razendpopulaire gelijknamige kinderboekenserie van Paul van Loon. 'We hebben er bewust voor gekozen om behoorlijk wat strips in het blad op te nemen', vertelt Van Osch. 'Kinderen vragen erom en zouden het liefst nog meer strips willen hebben. Wel hebben we ervoor gekozen de strips te laten aansluiten op de boeken van Dolfje Weerwolfje.' Het blad bevat de strips *Yeti* (Gerard Leever) *Neef Leo* (van Rob Phielix en Michiel van de Vijver), *De rampier – Valentijn, een ramp van een vampier* (Maarten Gerritsen) en *Geheim Agent G. Ruwel* (Michiel van de Vijver).

In het voorjaar van 2011 verschijnt er een strip-doeboek van. Daar staat voor het eerst een strip in van Dolfje Weerwolfje zelf, gemaakt door Van de Vijver en Phielix. De oplage is zo'n 20.000 exemplaren, deels abonnee, deels losse verkoop. De doelgroep bestaat voor 60 procent uit jongens en 40 procent uit meisjes. Volgens Van Osch staat de tijdschriftenmarkt onder druk maar groeit *Dolfje Weerwolfje*. 'Het is in vergelijking met andere jeugdbladen meer een clubblad voor kinderen die de boeken van Paul van Loon leuk vinden. Daar was behoefte aan. Clubleden krijgen bij voorbeeld als het volle maan is een e-mail met een spannende opdracht.'

Nichetitels

Naast stripbladen, stripachtige bladen en educatieve uitgaven verschijnen er nog nichetitels, zoals *Spectacular Spider-Man*

En Suus? Ik denk dat 't weer gelijk krijgt!
Hee oeps, is er iemand dood?
Naar elders gaan, de stad! Hier komt ook wat aan!
Zullen we dan nu maar beginnen?

Zo. Alles is klaar, we kunnen beginnen!
TERUG AAN TAFEL IEDEREEN!
Huh? Wat gaan jullie doen?
Ik ook!
Ik ook!
Ik ben klaar.
En jullie blijven zitten tot ik ook klaar ben!
Gezellig samen lunchen!
Het 'gezellig' en het 'lunchen' is voorbij
Dit is het 'samen'.

Magazine (Panini, oplage 15.000 exemplaren), de nog enige in het Nederlands gepubliceerde Marvel-superheldencomic. Eigenlijk wilde Panini ermee stoppen, nadat het contract met Z-Press eind 2009 afliep en er geen opvolger werd gevonden voor *Spider-Man Magazine*, *Spider-Man* en *X-Men*. Uiteindelijk koos Panini ervoor zelf door te gaan met het tweemaandelijkse *Spider-Man Magazine*.

Toch bestaat er voor vertaalde comics of manga's weinig belangstelling onder de jeugd in Nederland. Voor een blad als *G.I. Joe*, in de markt gezet naar aanleiding van de speelfilm, is bij voorbeeld te weinig anino; uitgever Panini geeft er slechts twee of drie nummers van uit. In andere landen boekt Panini succes met het uitbrengen van comics en luxere comicboeken, bij voorbeeld in Duitsland met *The Simpsons*, *Buffy*, *Star Wars*, *Conan*, *Batman* of *Sandman*. In Nederland gaat Panini dit nu ook proberen in samenwerking met Nona Arte, een uitgeverij opgericht door een Italiaanse ex-Panini-medewerker. In eerste instantie brengt Nona Arte gebundelde Marveltitels uit.

Nieuw in de schappen van de kiosk zijn ook de voetbaltitels, zoals *Foot Maniacs* (Z-Press) en *The Champions* (Uitgeverij Lef!). Ook hiervoor geldt dat de gepubliceerde strips uit het buitenland komen, in dit geval Frankrijk (via Bamboo Edition). Of zulke uitgaven een lang leven beschoren zijn, is twijfelachtig. Verder is er nog een segment dat zich richt op kinderen jonger dan zeven jaar. Het zijn allemaal bladen die zijn afgeleid van succesvolle strips, tv-series of speelgoed, zoals *De Smurfen*, *Dora*, *Playmobil*, *Sesamstraat*, *Hello Kitty*, *Thomas de stoomlocomotief*, *Diddle*, *Fieperdepiep* (rond het werk van Fiep Westendorp), of educatieve kleuterbladen. Ook hier geldt: af en toe staat er een (studio)strip in, maar doorgaans niet van vaderlandse bodem.

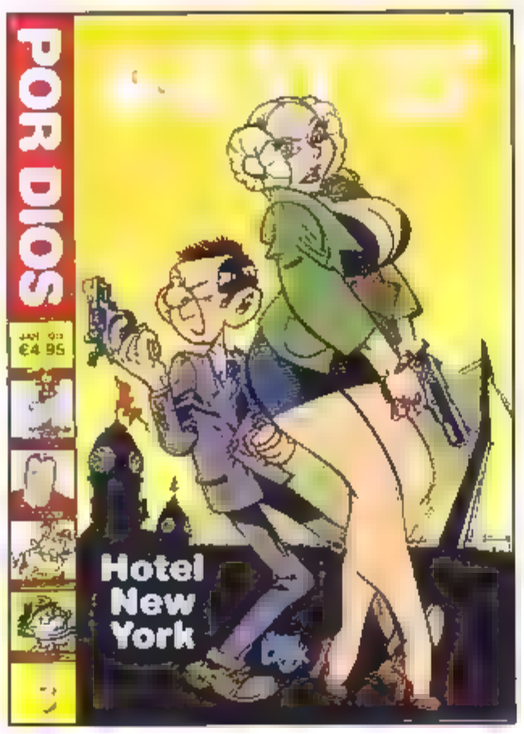

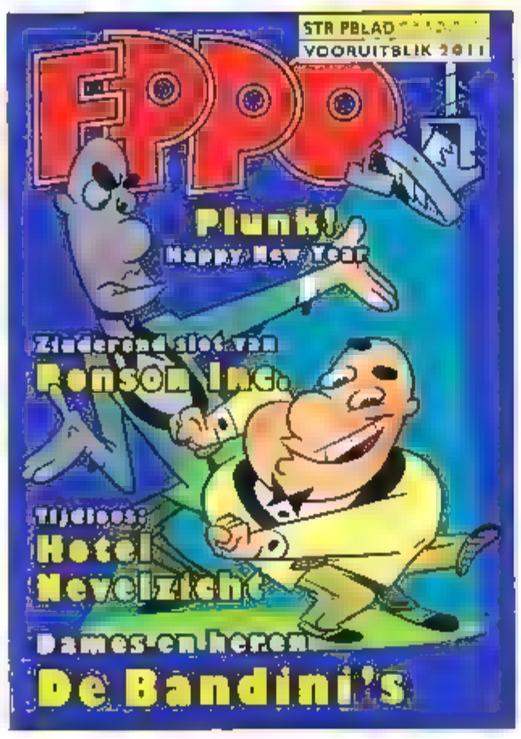

Nostalgie

Aan een jeugdblad met vervolgstrips waagt Z-Press-uitgever Van Ginhoven zich liever niet. Toch gelooft Van Ginhoven wel dat er een markt voor is, 'maar zo'n blad moet dan wel internationaal worden opgezet.' Voor de herlancering van *Eppo* door Rob van Bavel heeft hij bewondering, maar hij vindt het een echt nostalgisch blad voor de vroegere abonnee die tegenwoordig dertigplus is. 'De jeugd van tegenwoordig wil juist afgeronde en korte verhalen, op een snelle manier gepresenteerd met veel amusement eromheen. Dat zie je bij voorbeeld ook in de Verenigde Staten.'

De grote vraag is of uitgever Don Lawrence Collection het nostalgische blad, dat nu een oplage van bijna 10.000 stuks telt, op termijn levensvatbaar kan houden, en of dan toch niet de jeugd als doelgroep erbij betrokken moet worden.

Uitgever Rob van Bavel brengt wel een spinoff van *Eppo* uit: *Por Dios*, maar dat is een tijdschrift waarin vooral complete herdrukken van vroegere *Eppo*-strips staan. Dat zou ook de jeugd kunnen afspreken. Niet voor niets mikt Van Bavel met dit nieuwe maandblad op het hele gezin.

Meisjesbladen

Bij een overzicht van stripbladen en stripachtige bladen voor de jeugd mogen meisjesbladen niet ontbreken. Dat is een genre op zich. Met *Tina* (Sanoma) natuurlijk, het klassieke stripblad dat al ruim veertig jaar oud is en zich richt op meiden in de leeftijdscategorie van 9 tot en met 13 jaar. En *Tina* ruimt plek in voor strips van vaderlandse bodem. De bekendste strip is *Noortje* – begonnen op 5 september 1975! – van tekenaar Jan Steeman en schrijfster Patty Klein. Daarnaast gaat het om bij voorbeeld *Nick & Simon* (van onder meer Ruud Straatman, maar wel met de buitenlandse tekenaars Sergio Garrido en Carmen Pérez), *Sfinx* (tekst: Jet Wever, tekeningen: René Bergmans), *Zusje van* (Floor de Goede) en *Karlijn, Catootje en de ouders* (Studio Jan Kruis).

Het enige zorgelijke is dat de oplage van *Tina* tanende is. In de hoogtijdagen lag die op ruim 300.000 exemplaren; nu zijn dat er minder dan 50.000 per week. *Tina* krijgt veel concurrentie van allerlei andere meidenbladen, waaronder het *Hoe overleef ik* -magazine (uitgeverij Querido) en diverse tijdschriften over paarden, zoals *Penny* (Holco Publications). In *Hoe overleef ik* (tweemaandelijks, oplage: 50.000 exemplaren) staan een paar Nederlandse strips van eigen bodem (van Maaike Hartjes en Annet Schaap); *Penny* (tweewekelijks, oplage: 50.000 exemplaren) bevat strips die voornamelijk over de grens worden gemaakt, al zijn de scenario's wel vaak Nederlands (onder andere geschreven door Frank Jonker). De beroemdste paardenstrip in *Penny* is *Liefde in de lucht*, een stripfeuilleton van tekenares Trini Tinturé en scenariste Sabra Kemner.

BOVEN - Studio Jan Kruis maakt *Karlijn, Catootje en de ouders* voor *Tina*.

LINKSBOVEN -Halloween-aflevering van *Sfinx*, een strip uit *Tina* van Jet Wever (tekst) en René Bergmans (tekeningen).

LINKS - Het meest recente nummer van *Por Dios*.

LINKS - Het nostalgische blad *Eppo* gaat de derde jaargang in.

GEHEEL LINKS - Drie strips uit *Dolfje Weerwolfje:*
- *Geheim Agent G. Ruwel*, een strip van Michiel van de Vijver. Zijn strip *Joep* staat in de *Roetsj*, een zusterblad van *Dolfje Weerwolfje*.
- *De rampier – Valentijn, een ramp van een vampier* van Maarten Gerritsen.
- *Neef Leo* van Rob Phielix en Michiel van de Vijver. Gebaseerd op neef Leo, een karakter uit de kinderboeken van Paul van Loon en Hugo van Look.

De dokter heeft een supergoed drankje!
Drie eetlepels en het leed is geleden!
We kunnen altijd de band starten als Nick straks niet beter is. Dan kan hy playbacken!
Ja! "The show must go on!"
NICK
Hé! Ik geloof dat Nick er alweer beter uitziet!
Ik snuf niet meer!
Nog twee minuten!
Goed! Ik kan er weer 100% tegenaan!
¡¡¡WEEEE!
Daar ben ik blij om, Nick!
FWOOOP!
Snif!
Alle haringen in een tonnetje! Ik heb jullie aangestoken! Sorry Simon! Sorry Jaap!

RAKKER
JAMMIE, APPELS!
NÉ, MENSEN GEBRUIKEN OOK BOSSTELS
NIET DRINKEN!
OFF DAAR KRIJG JE DORST VAN AH KATTEN IN DEZE VREEMDE BAK

BOVEN – *Nick & Simon*, een nieuwe strip in *Tina* over het Nederlandse zangduo uit Volendam. De strip is bedacht door Ruud Straatman en wordt getekend door Sergio Garrido en Carmen Pérez .
RECHTSBOVEN – In *Penny* staan alleen buitenlandse strips, zoals deze hondenstrip *Rakker*. Een andere Rakker!
RECHTS – *Zusje van...* van Floor de Goede (*Tina*).

ONDER – *Play Magazine* kiest er wèl voor strips op te nemen van Nederlandse tekenaars, zoals *Swamp Thing* van Floris Oudshoorn.

Gouden tijden voorbij

Voor Nederlandse striptekenaars die op zoek zijn naar publicatiemogelijkheden voor kinderstrips is de spoeling dun geworden. In het huidige aanbod van jeugdstripbladen en stripachtige bladen vormen ze een minderheid.

Daarnaast zijn er gelukkig nog andere jeugdbladen die ruimte inplannen voor Nederlandse strips.

Een losse greep: *Play Magazine*, een tijdschrift over computergames, plaatst de gagstrip *Swamp thing* van Floris Oudshoorn, *Zo zit dat*, een populair wetenschappelijk maandblad, heeft *Hank Spencer* van Jan Vriends, in *Tamtam* (jeugdblad van het Wereldnatuurfonds) staat *Hupie* van Ronald Sinoo en het padvindersblad *Scouts Info* publiceert de strip *Ross & Robbie* van Pieter Hogenbirk en Herman Roozen.

Tot slot nemen de twee kinderweekkranten, *Kidsweek Junior* (60.000 exemplaren) en *Sevendays* (40.000 exemplaren), ook hun verantwoordelijkheid en bieden een aantal Nederlandse strips. *Kidsweek Junior* (lager onderwijs) heeft *Timo* van Alex Turk en *Flip* (Willem Ritstier) en *Sevendays* (voortgezet onderwijs) herbergt de redactiestrip *Report-jort, Kort en triest* (Jean-Marc van Tol) en zelfs de vervolgstrip *Paralleia* van Aimée de Jongh.

De tijd van stripbladen voor de jeugd en jeugdtitels die automatisch (vervolg)strips van eigen bodem plaatsten, is voorbij. Dat hangt tegenwoordig af van de smaak van de jeugd, het beschikbare budget, de gebondenheid aan bladformules en licenties, het enthousiasme van een uitgever, hoofdredacteur of art director, en het doorzettingsvermogen van een stripmaker die met zijn of haar werk langs potentiële opdrachtgevers leurt.

Strip: FLORIS OUDSHOORN SWAMP THING

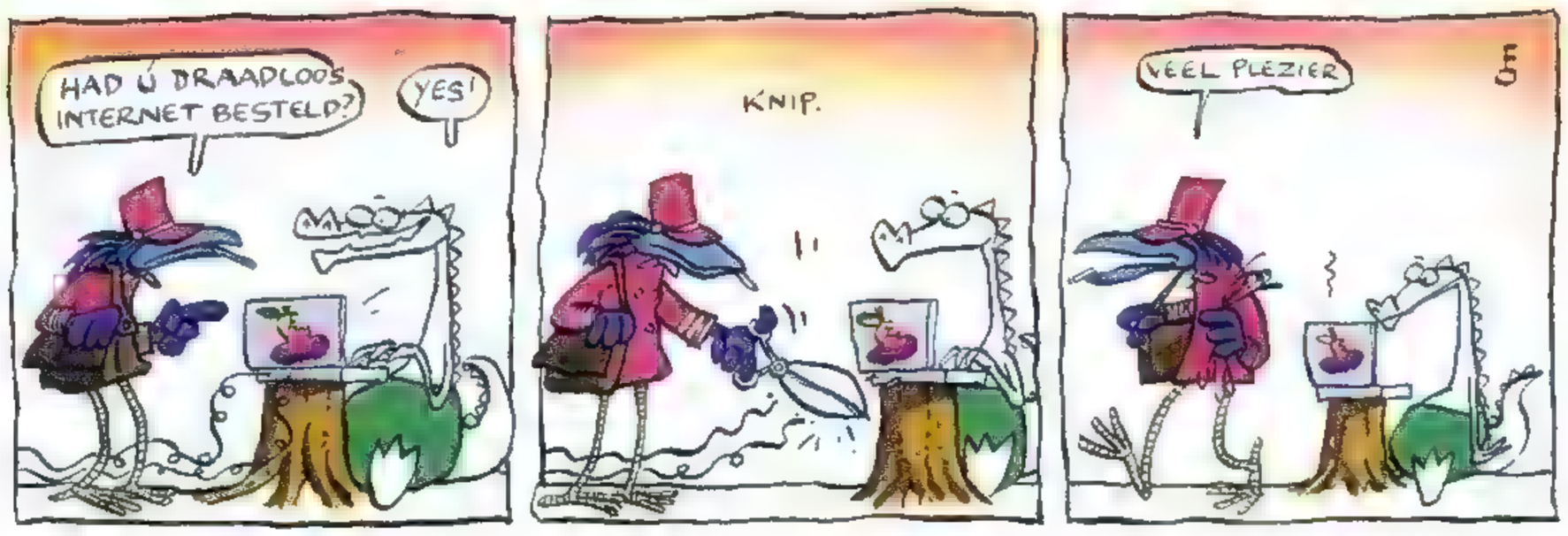

rik.sanders@stripschrift.nl

Het nieuwe jaar in met...

De Boeken van de Zieners (1): De bastaard

Jean-Charles Gaudin & Laurent Sieurac

Naar de boeken van Robin Hobb!

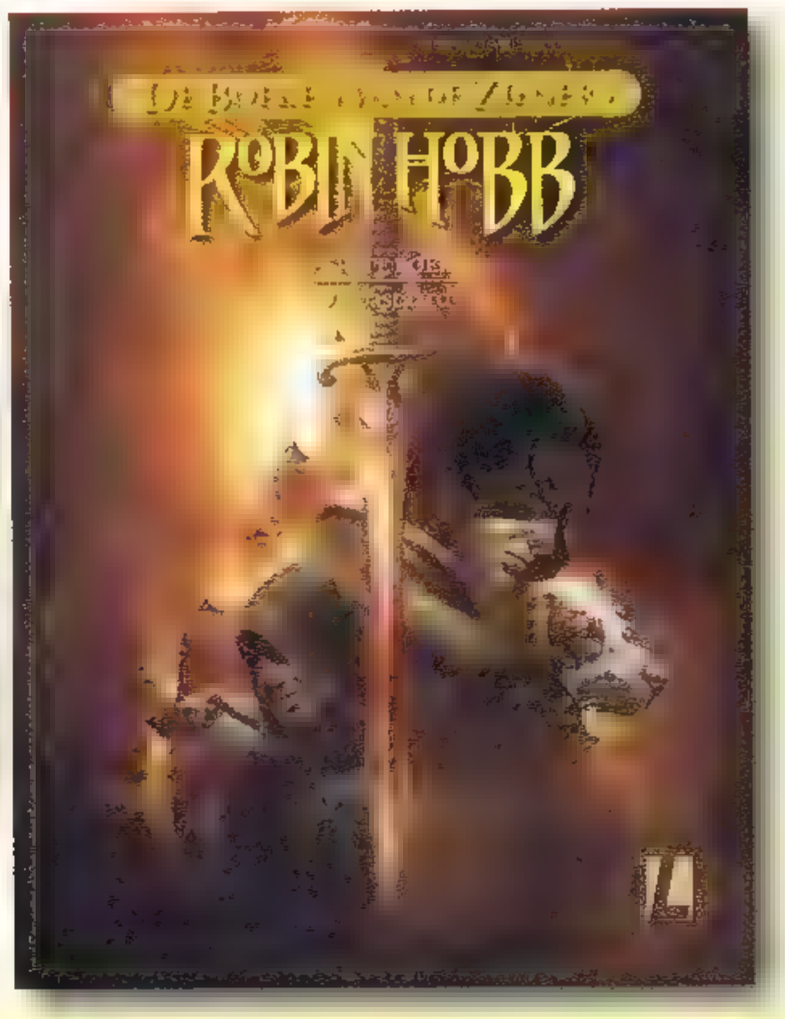

Sinds mensenheugenis wordt het koninkrijk van de Zes Hertogdommen bestuurd door het koningsgeslacht der Zieners. Een nieuwkomer aan het hof, de bastaard Fitz, die onder meer beschikt over de magische gave van Het Vermogen, blijkt een regelrechte bedreiging voor de troon te zijn.

Hardcover / 48 blz / ISBN 978 90 245 9145 9 / € 17,50

Deel 2 van deze magnifieke serie, *De Boeken van de Zieners (2) – Het vermogen*, verschijnt in februari 2011.

2010 Het jaar van Hein

Hein de Kort

Genialiteit schuilt soms in de eenvoudigste dingen...

Het beste werk dat Hein de Kort in het bewogen jaar 2010 tekende, is nu samengevat in één album. Van de aswolk uit IJsland en de dramatische vergissing van schaatser Sven Kramer tot en met de paniek tijdens de dodenherdenking op de Dam, alles komt op uiterst vermakelijke en relativerende wijze aan bod.

Hardcover / 192 blz / ISBN 978 90 245 6011 0 / € 17,50

Lanfeust Odyssey: Het raadsel Goud-Arnur 2

Arleston & Tarquin

Tweede deel en slot van de derde Lanfeust-*succesreeks, na* Lanfeust van Troy *en* Lanfeust van de sterren.

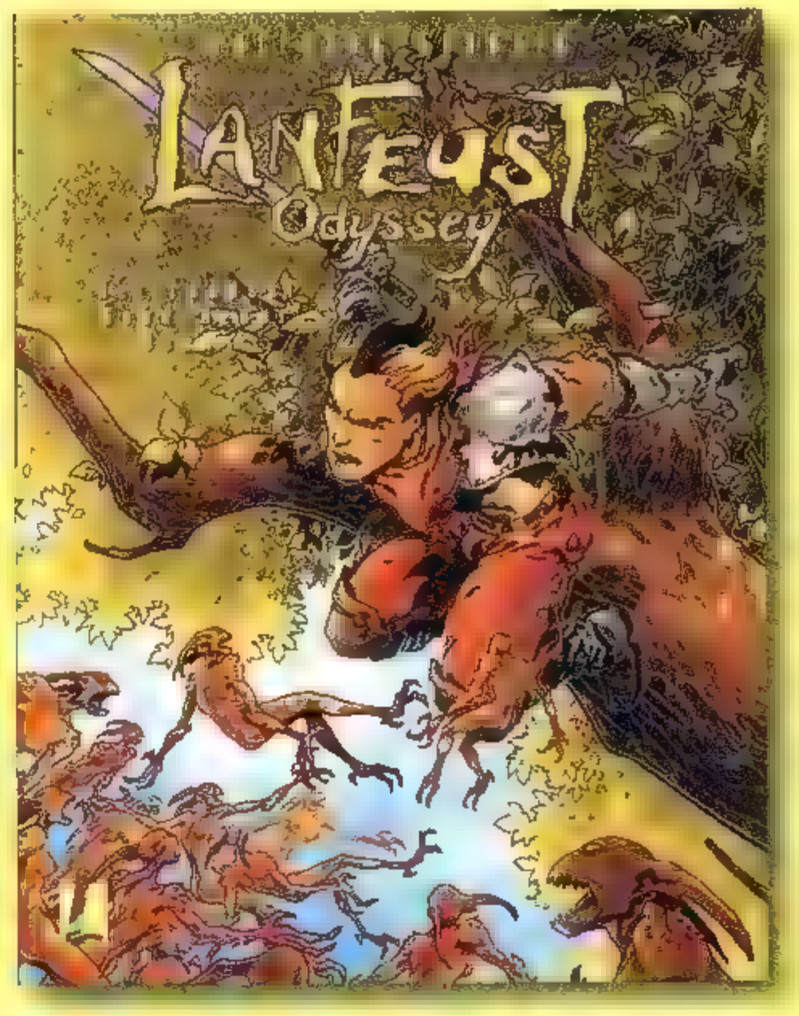

Na zijn spannende reis langs de planeten in *Lanfeust van de sterren* keert Lanfeust terug naar zijn geliefde Troy, maar deze wereld is tijdens zijn afwezigheid ingrijpend veranderd.

Hardcover / 64 blz / ISBN 978 90 245 8651 6 / € 16,90
Softcover / 64 blz / ISBN 978 90 245 5442 3 / € 8,90

www.uitgeverijL.nl

Betty & Dodge

tot aan 2037 veiliggesteld

KENNETH STEFFERS

FOTO © ARCO VAN OS

Tekenaar Thomas Du Caju (1970, Oostende, België) maakte zijn debuut met de stripreeks *Sabbatini*. Inmiddels richt hij al zijn aandacht op de serie *Betty & Dodge*, waarvan deel vier, *Aanslag op Engeland*, kortgeleden is verschenen. Met Du Caju als tekenaar en Jean-Claude van Rijckeghem (1963, Gent, België) èn Pat van Beirs (1954, Gent, België) als scenaristen, is Vlaanderen weer een actuele striptelg rijker. Hoewel, actueel... *Betty & Dodge* speelt zich af in de roerige jaren 1930. Volgens Du Caju en Van Beirs is deze periode genoeg voor een heuse stripreeks die voorlopig nog tot 2037 kan voortduren.

RECHTSBOVEN - Pat van Beirs en Thomas Du Caju.

Begonnen bij de – toen nog – ontspruitende Studio 100, maakt tekenaar Thomas Du Caju in 2005 de overstap naar zelfstandigheid. Dit met behulp van scenarist (en tekenaar van de immens populaire Suske en Wiske*-reeks) Luc Morjaeu. De korte stripreeks* Sabbatini *is geboren. Vijf jaar later is het niet meer* Sabbatini, *maar zijn het Du Caju's personages Betty en Dodge waarmee hij zijn carrière vervolgt, in samenspel met de scenarioschrijvers Jean-Claude van Rijckeghem en Pat van Beirs.*

Tot nu toe speelt *Betty & Dodge* zich af op – voornamelijk – Engelstalig grondgebied. Wanneer kunnen we een avontuur in België verwachten?

Thomas Du Caju: Ik voorzie voorlopig geen verhaal dat zich afspeelt in België. De ingredienten van onze verhalen zijn eerder de Spaanse Burgeroorlog, de kwestie Tibet en de conflicten in Argentinie. Deze vertellingen staan dan ook nog op ons lijstje om verstript te worden.

Pat van Beirs: Albert Einstein heeft wel een jaar in België gewoond, dus wie weet is dat een idee voor de toekomst.

Du Caju: Zo is dat. De geschiedenis bepaalt het verhaal, niet een land als België.

Waarom werken jullie als trio?

Van Beirs: Ik werk altijd samen met een tweede scenarist. Twee schrijvers brengen meerdere inzichten en 1+1=3. Daar kan het verhaaltechnisch alleen maar beter van worden.

Hoe komen de *Betty & Dodge*-verhalen precies tot stand?

Van Beirs: Allereerst worden deze met veel zorg geschreven, dat lijkt me duidelijk. Daarna speel ik de dialogen na. Net als in een scenario. Als ik een verhaal naspeel wordt het beeld ook realistisch.

Du Caju: De mise-en-scène is niet van tevoren vastgelegd. Grofweg moet 1 pagina tekeningen overeenkomen met 1 pagina scenario.

Van Beirs: We bouwen wel speelruimte in. Zo ontstaat er achteraf geen onduidelijkheid en sluiten de tekeningen van Thomas goed aan op de teksten van mij en van Jean-Claude van Rijckeghem.

Wat ligt je het meest, Pat: de historische roman of een stripscenario?

Van Beirs: Dat maakt me niet uit. Ik vind het beide leuk en uitdagend. Qua basisstramien is het in wezen hetzelfde. Alleen kan ik in een roman een heel illusionistisch verhaal vertellen, terwijl ik in een scenario voor een strip ook rekening moet houden met het beeld.

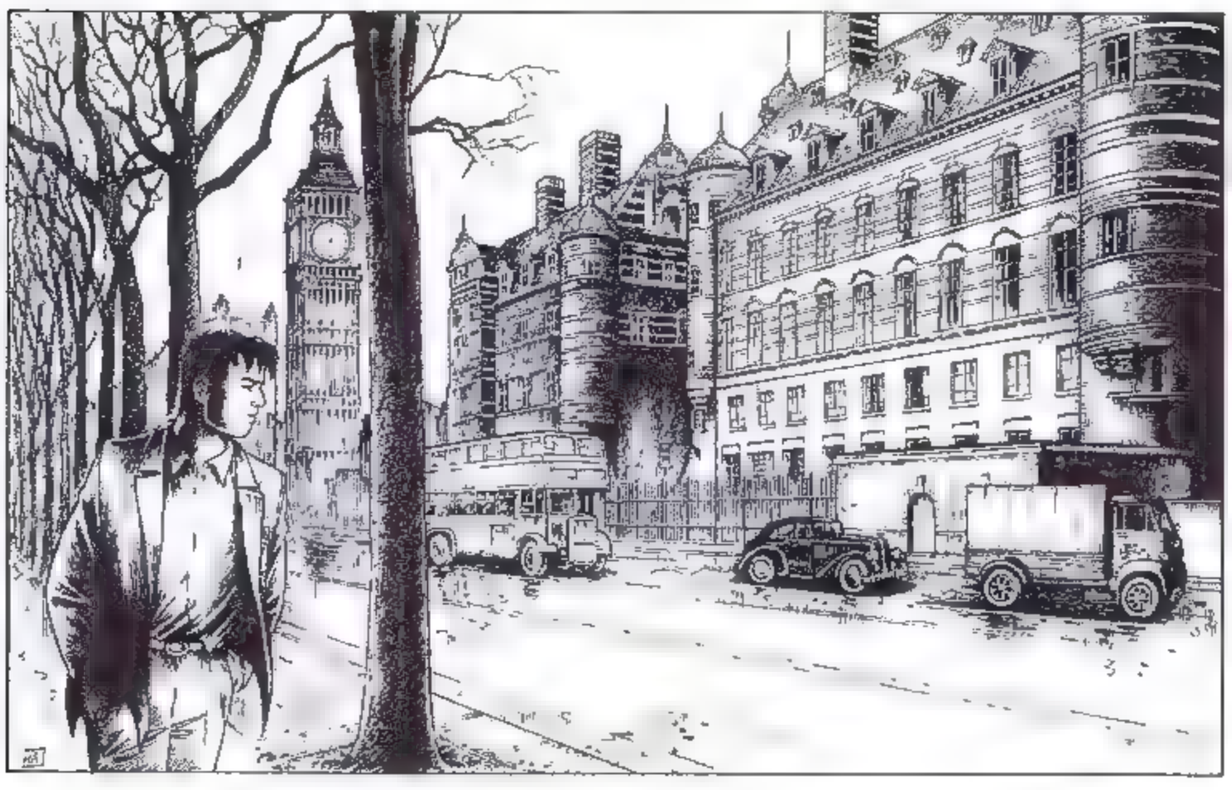

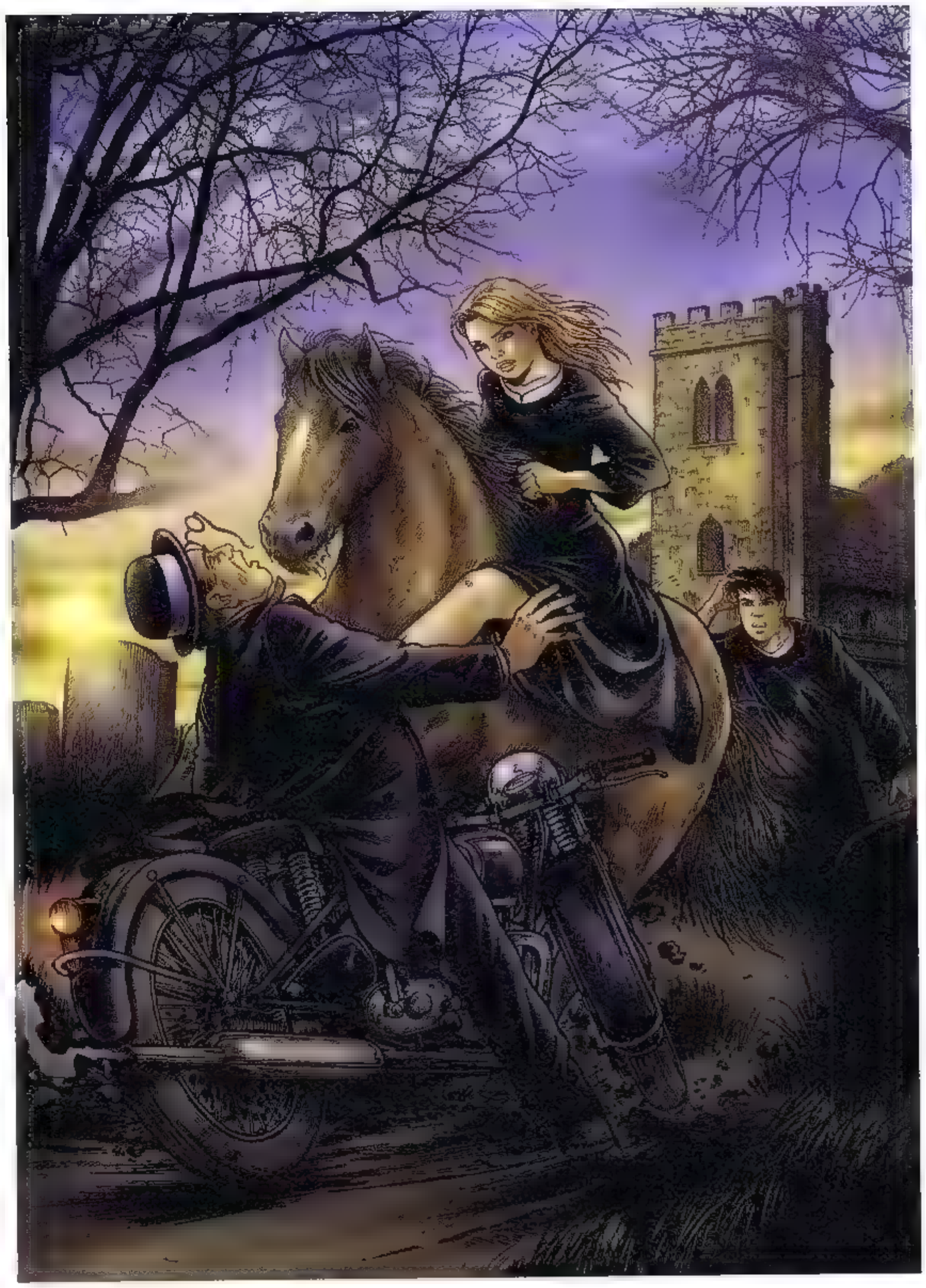

Du Caju: Ik kan wel vier pagina's met een rennend paard voltekenen, maar maak je daarmee een spannende strip?
Van Beirs: Een strip is wat vlotter. Ieder medium heeft zo zijn eigen mogelijkheden, maar ook beperkingen. In *Betty & Dodge* kan ik wel mijn wildste historische fantasieën kwijt, in mijn romans mijn meest romantische zinnen.

Thomas, je maakt ook tekeningen voor de – vooral in Vlaanderen geliefde – *Kiekeboe*-reeks. Hoe is het om daaraan mee te werken?
Du Caju: Ik maak deel uit van een omvangrijk team. Er zijn meerdere tekenaars die een *Kiekeboe*-strip tot stand brengen. Robert Merhottein (geestelijk vader. Red.) schrijft tegenwoordig de scenario's en maakt de schetsen voor de uiteindelijke strip. De tekenaars vullen dat verder in. Wat dat betreft is het wel een beetje ondankbaar werk.
Van Beirs: Ik ben ook eens door Merho gevraagd om ideeën aan te leveren voor *Kiekeboe*. Het is uiteindelijk op niets uitgelopen. Ik wilde verhalen vertellen met een historische inbreng, maar Merho vond dat geen goed plan. Aangezien mijn specialiteit juist bij historische vertellingen ligt, kon en wilde ik me niet schikken in het keurslijf van de *Kiekeboe*-strip.

Kun je dan eeuwig voortborduren op een historisch verhaal? Dat genre heeft toch ook zo zijn beperkingen?
Van Beirs: Tot aan mijn dood in 2037 kan ik historische verhalen aanleveren.
Du Caju: Als iets je goed ligt dan kun je daar tot in de eeuwigheid je creativiteit in kwijt, maar je kunt alleen een goed verhaal vertellen als je het zelf ook geestig vind. Doe je dat niet dan verlies je je ziel.

kenneth.steffers@stripschrift.nl

Trivia

- *Thomas Du Caju zal de reeks* Sabbatini *niet meer voortzetten. Onenigheid met de uitgeverij en onduidelijkheid over de rechten hebben voor hem een einde aan de korte reeks gemaakt.*
- *Na publicatie van deel vier –* Aanslag op Engeland *– van* Betty & Dodge *gaat uitgeverij Standaard de balans opmaken. Als de verkoop positief uitvalt kunnen we volgens Du Caju en Van Beirs nog vele vervolgen verwachten.*
- *Jean-Claude van Rijckeghem en Pat van Beirs hebben samen een aantal jeugdboeken (*Duivelsoog, De zevende sluier, Jonkvrouw*) en een filmscenario (*Aanrijding in Moscou*) op hun naam staan. Van Beirs is ook actief als vertaler en deed onder meer mee aan de vertaling van de animatiefilm* Chicken Run *(Aardman/DreamWorks Studios). Van Rijckeghem is naast filmscenarist (onder meer meegeschreven aan* Kruistocht in spijkerbroek*) ook filmproducent (bij voorbeeld* Iep, Dunya & Desie, Vet hard, Erik of het klein insectenboek*).*

In de collectie *Nederlandse Stripparels* van uitgeverij Stripstift verscheen onlangs *De familie Aepebroeck*, een avontuur bedacht en getekend door de Amsterdams-Limburgse kunstenaar Harry Buckinx (1944-1995). Een mooie aanleiding om in vogelvlucht met enkelenaasten terug te kijken op het veel te korte leven van deze auteur.

BOVEN - Ansichtkaart voor Tango, de uitgever van *Cocktail Comix* uit 1973.

De familie Aepebroeck, dat tussen 1972 en 1974 als feuilleton verscheen in de radio- en televisiegids van de VPRO, *Vrije Geluiden*, gaat over de tamelijk chaotische belevenissen van Bertus en Truus Aepebroeck en hun intieme relaties met een biseksuele Belgische frietenbakster en een Engelstalige tarzanfiguur die niet zou hebben misstaan als lid van de band The Village People *(YMCA)*. Het komische verhaal in de traditie van de Marx Brothers geeft tegelijk een persoonlijk, maar toch informatief – en voor sommigen nostalgisch – beeld van het Nederland van de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw.

Tante Leny

Harry Buckinx werd vooral bekend als striptekenaar en illustrator, nadat zijn werk verscheen in *Hitweek*, het bij jongeren populaire Nederlandse 'underground'-weekblad dat in 1965 werd opgericht door Willem de Ridder en Peter Muller. In 1971 maakte Buckinx, geboren in Geleen en opgeleid aan de Jan van Eyckacademie in Maastricht en het Koninklijk Instituut voor Schone Kunsten in Antwerpen, deel uit van de groep tekenaars die verbonden was aan het stripblad *Tante Leny presenteert*. Aan dit 'stripblad voor volwassenen', een geesteskind van Evert Geradts – destijds computerspecialist bij Rijkswaterstaat – en zijn toenmalige echtgenote, 'tante' Leny Zwalve waren verder tekenaars verbonden als Joost Swarte (1947), Aert Clerckx (1945), Marc Smeets (1942-1999), Ever Meulen (1946), Bill Bodewes (1948) en Peter Pontiac (1951).
Evert Geradts herinnert zich Buckinx als een uitermate bescheiden en zachtmoedig mens: 'Ik ontmoette Harry tegelijk met Marc Smeets toen we *Tante Leny presenteert* begonnen. Dat was dus in 1971. Ze hadden allebei de Maastrichtse academie doorlopen, woonden allebei in een voormalig klooster in Maastricht en hun stijlen waren compleet Limburgs in de ogen van ons, Randstadbewoners. Heel kleine en uitermate preciese tekeningen, die deden denken aan oude gravures. Marc Smeets tekende een volkomen imaginaire surrealistische wereld. Harry's werk was ook surrealistisch, maar stond toch dichter bij de werkelijkheid. Hij vertelde in zijn strips van de wereld die hij kende, de wereld van de kunsthandel, het uitgaansleven, de leernichten, van moeizame verhoudingen met vriendinnen en lovers.'
De vijfentwintig nummers die zijn verschenen van *Tante Leny presenteert* met een cocktail van seks, drugs en rock 'n' roll, gevat in absurdistische – en vaak maatschappijkritische – verhalen, vaak virtuoos getekend, hebben de tand des tijds glansrijk doorstaan en zijn bij stripliefhebbers zeer gezocht. In *Tante Leny presenteert* publiceerde Buckinx onder meer de series *Titul* en *Titula*.

LINKS - Achterplatillustratie voor *Wie zeurt krijgt een beurt*.

Wie zeurt krijgt een beurt

Samen met Elsa Botenbauwer (pseudoniem van Rogier Proper en Theun de Winter), en Molly Moff (Thomas William Rap) was Harry Buckinx verantwoordelijk voor de tekeningen in het boek *Wie zeurt krijgt een beurt*, met de ondertitel 'Een gruwelijk tijdsbeeld van de vroege jaren zeventig'.
Evert Geradts: 'Harry stak wat vreemd af tegen de andere – niet erg sportieve – undergroundtekenaars, want hij was breed van gestalte en onderhield zijn spieren. Hij ging meestal gekleed in leren kleding. Nu een geaccepteerde kledingstijl, maar veertig jaar geleden was bij voorbeeld Gay Pride spiksplinternieuw en was het modebeeld veel eenduidiger. Harry vertelde me destijds dat hij tijdens een zaaloptreden van de extraverte cabaretière Yoka Berretty door haar min of meer *en plein public* werd uitgenodigd om nader kennis met haar te komen maken... In de eerste jaren leed hij trouwens flink onder zijn kaalheid. Nu zijn kale schedels sexy, maar in de jaren 1970 moest lang haar en was Kojak nog een curiositeit. Harry experimenteerde met haarstukjes, maar dat duurde toch niet lang. Al snel accepteerde hij zijn kale schedel. Hij leefde een tijd samen met de dichter Harry Mesterom in een fraai Amsterdams souterrain. Behalve strips maakte Harry trouwens ook wondermooie aquarellen in de stijl van oude boekilluminaties, die hij in galeries verkocht.'

ONDER - Omslag van de stripparel *De familie Aepebroeck*, met ernaast een strook uit dit verhaal.

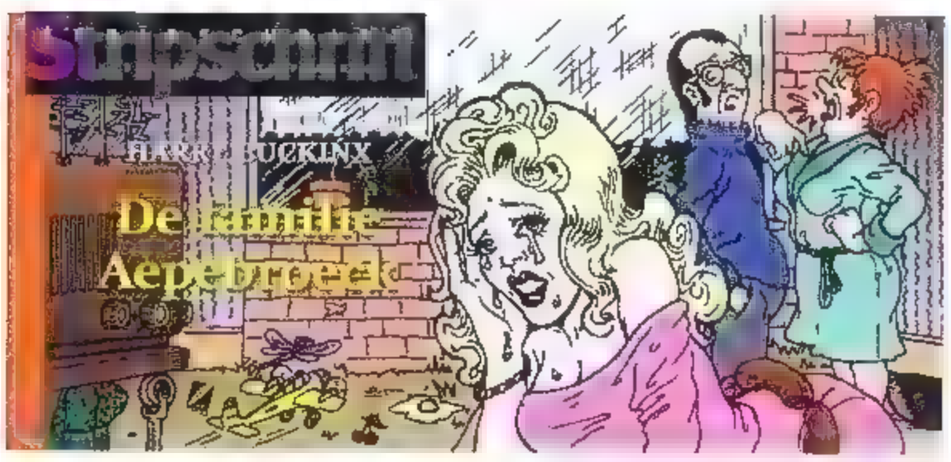

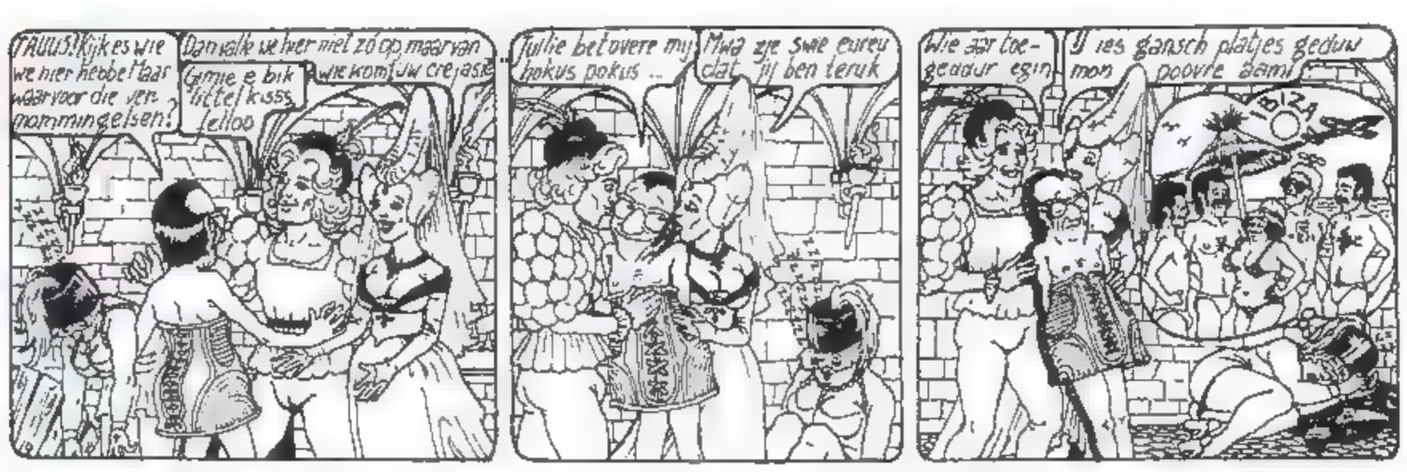

Tante Leny

Mevrouw Delnoy-Buckinx uit Geleen kan zich herinneren dat haar broer 'altijd zat te tekenen. Later werkte hij ook met (olie)verf: Eerst fabriceerde Harry schilderijtjes om voor een BKR-uitkering in aanmerking te komen. Dan schilderde hij bij voorbeeld lucifersdoosjes, uit verschillende oogpunten gezien. Die zullen nog wel ergens in depot liggen. Maar daarna begon hij met hij wat hij zelf serieuzer werk vond, magisch-realistische schilderijen die werden verkocht via een galerie in Antwerpen. Maar dat hield op toen de eigenaar van de galerie overleed, want Harry was niet zo'n promotor van zijn eigen werk.' Zelf heeft zij nog een schilderij van hem in bezit en ze weet dat ook vrienden van Harry nog werk van hem hebben.

In 1995 werd Harry Buckinx met een maagbloeding in het ziekenhuis opgenomen. Daar bleek ook dat hij aan kanker leed, en dat hij die ziekte door uitzaaiingen niet kon overwinnen. Buckinx stierf op 51-jarige leeftijd en werd op de Amsterdamse begraafplaats Zorgvlied begraven.

Leny Zwalve, tegenwoordig woonachtig in de Verenigde Staten reageerde verheugd op de uitgave van *De familie Aepebroeck*: 'Wat een goed nieuws dat Harry's werk opnieuw in boekvorm verschijnt. Ik kan wel zeggen dat Harry zonder meer een schat van een man was. Ik heb fantastische herinneringen aan de tijd die wij (Evert Geradts en ik) met hem doorgebracht hebben toen hij in Maastricht woonde, dagen en avonden van wijn, lange wandelingen, gierend lachen en 1000 ideeën over en weer over kunst. Wij vonden hem een fantastische tekenaar, maar omdat iedereen het erover eens was dat Marc Smeets – zijn dikke vriend die in dezelfde flat woonde – een genie was, leek het altijd alsof Harry's werk een beetje op de achtergrond bleef. Hopelijk maakt deze nieuwe uitgave daar een eind aan.'

dik.rondeltap@stripschrift.nl

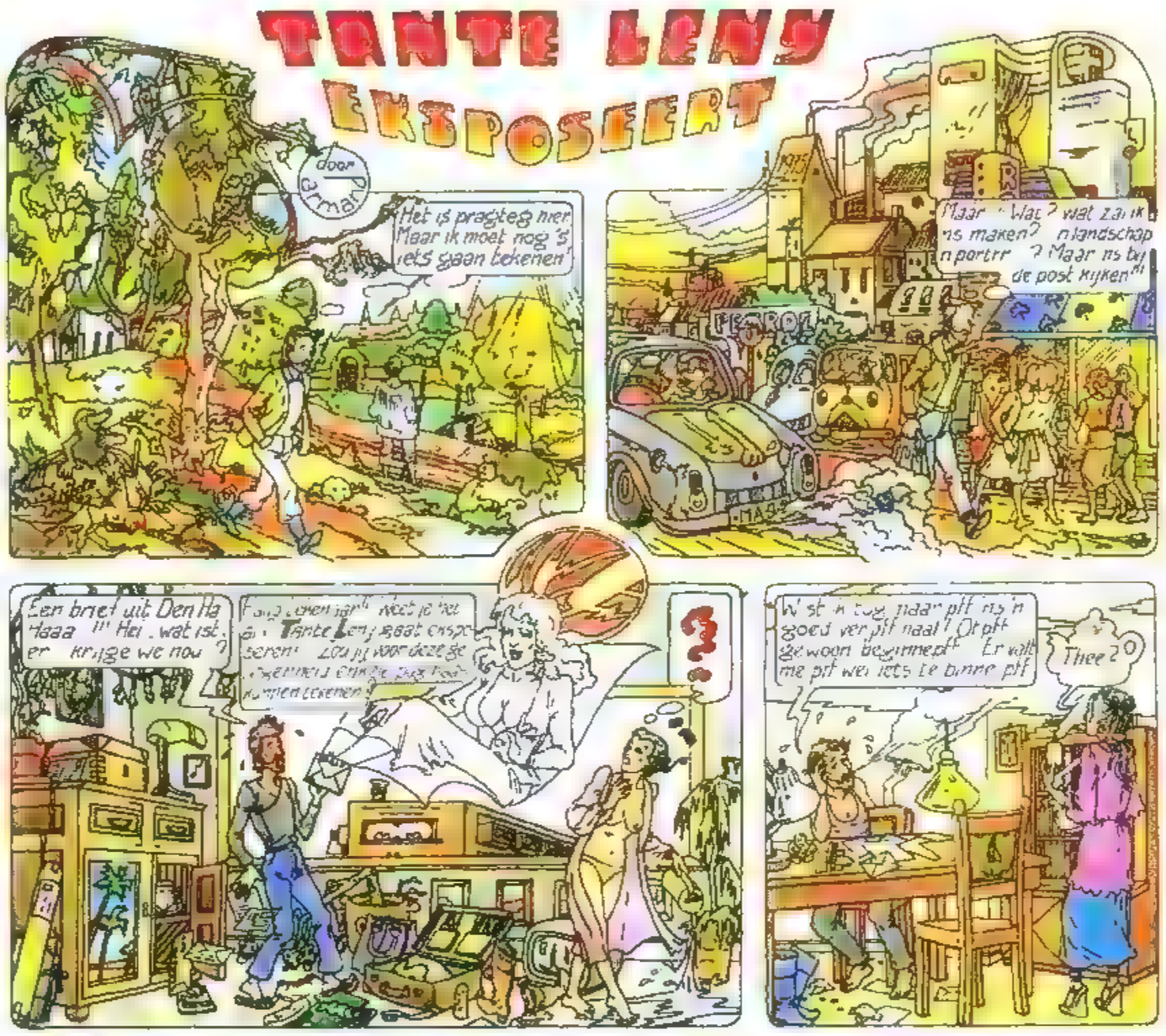
TANTE LENY
EXPOSEERT
door armand
Het is prachtig hier Maar ik moet nog 's iets gaan tekenen
Een brief uit Den Ha Haaa !!! Hei . wat is er krijge we nou ?
Tante Leny gaat exspo seren! Zou jij voor deze ge schenken enige tips voor mijn tekenen
Maar . Wat ? wat zal ik ns maken? nlandschap n portret ? Maar ns bij de post kijken?!
Thee ?

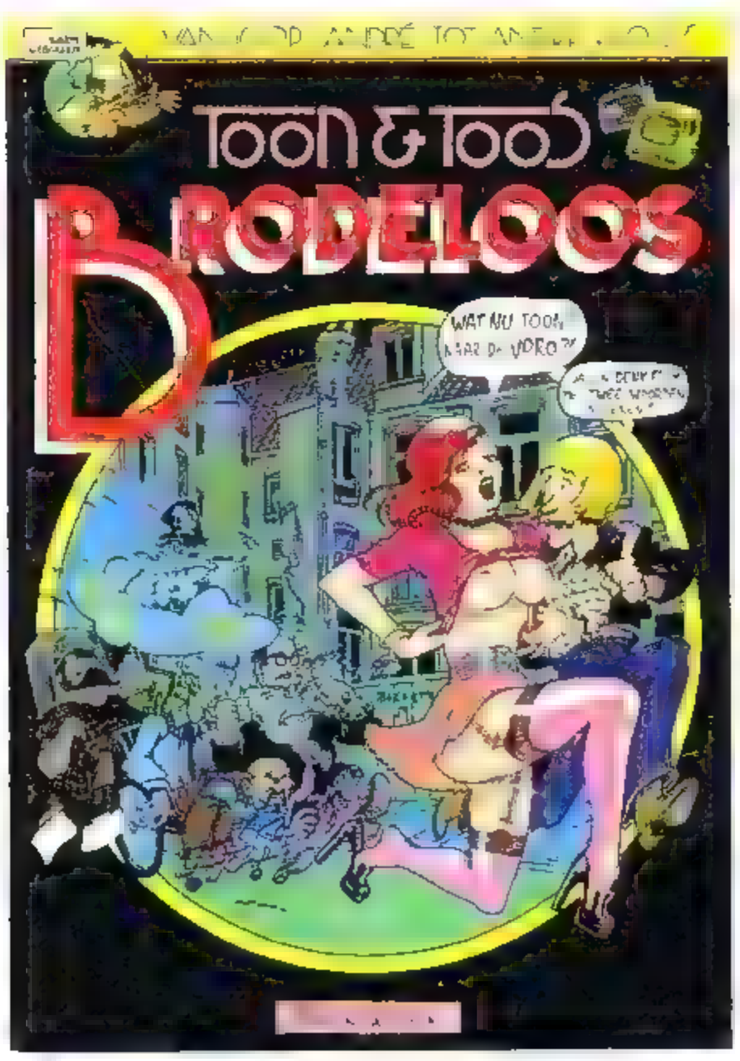

TITULA
AFSCHUWELIJK NAAR ONGELOOFELIJK VERSCHRIKKELIJK LIEFDES DRAMA
Oh wat ben ik toch verliefd, of zou 't toch nog 'n ander gevoel zijn?

LINKSBOVEN – Op het omslag van VPRO's *Vrije Geluiden* stond de slotaflevering van *De familie Aepebroeck*.

GEHEEL BOVEN – Illustratie uit *Wie zeurt...* met ondermeer Toon Hermans, Gerard Reve, Barend Servet, koningin Juliana, Bromsnor, Kuifje en Javaanse Jongens.

BOVEN – Bijdrage voor het expositienummer van *Tante Leny Presenteert*.

LINKS – Openingsbeeld van *Titula* in *TLP 14*.

GEHEEL LINKS – Omslag van *Toon & Toos Brodeloos*, een strip die in de Vpro-omroepgids stond en waarvan de afleveringen gemaakt waren door Evert Geradts , Rob Gorter, Aart Clerkx, Harry Buckinx, Joost Troost, Fred Julsing en Joost Swarte.

[DE BOVENTOON]

FICTIE EN REALITEIT LOPEN NAADLOOS IN ELKAAR OVER

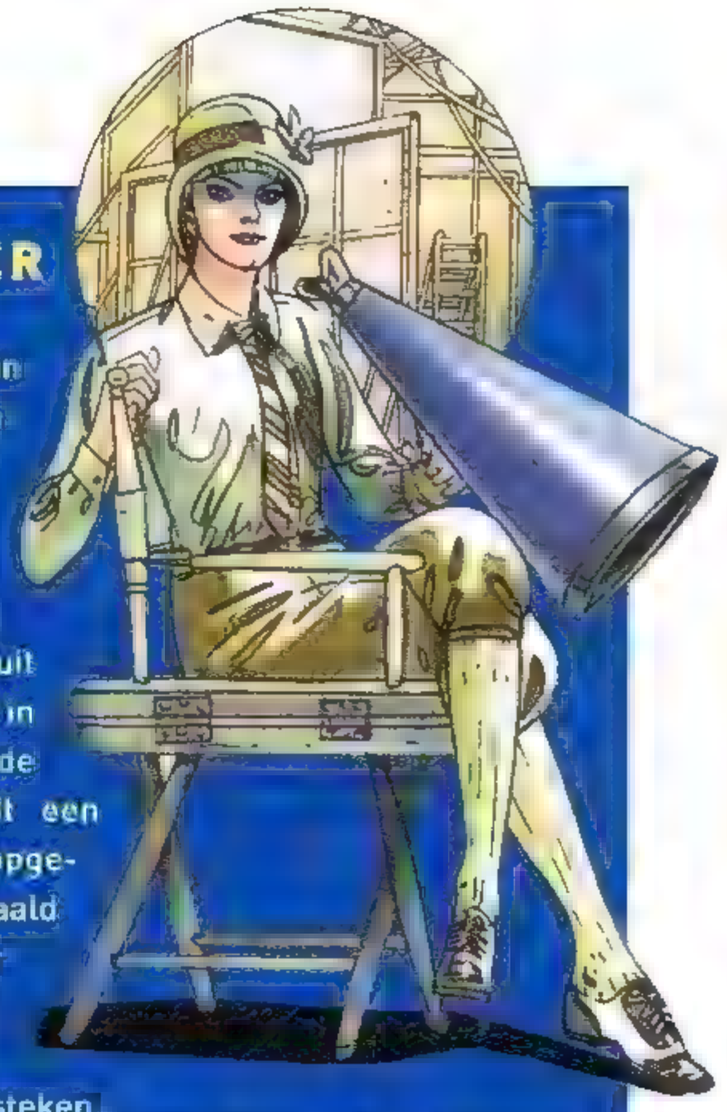

Dit eerste deel van een vijfdelige cyclus heeft als titel *Flashback*. Niet ten onrechte, want de aandacht van lezer wordt beurtelings verplaatst van de late negentiende eeuw naar de *roaring twenties* van de twintigste eeuw.
De talentvolle jonge uitvinder Max Lexter bezoekt in 1891 Thomas Alva Edison om deze te interesseren in de kinetoscoop. Dit is een oervorm van cinema die Lexter heeft bedacht. Edison is uitermate in de vinding geïnteresseerd, hij ziet grote mogelijkheden om deze aan zijn fonograaf te koppelen. Lexter heeft hij hierbij evenwel niet nodig. Hij verdooft hem en doet hem voor zes maanden in de gevangenis belanden. Tijdens zijn detentie verliest Lexter zijn jonge gezin aan tuberculose.
Volkomen aan lager wal geraakt wordt hij opgepikt door Tom Mix – in een later leven een beroemd westernacteur – en diens zuster Janet Cannary, die de dochter van Calamity Jane blijkt te zijn. Zij zijn rondtrekkende artiesten die door middel van een spectaculaire act, waarbij de schietkunst van Tom centraal staat, aan de kost proberen te komen. Max sluit zich bij hen aan en bedenkt in 1895 de filmcamera en de projector. Hiermee wordt een rondreizende cinema opgebouwd, waarvan het, bepaald niet verwende, publiek zeer onder de indruk is. Maar weer dreigt Edison een spaak tussen de wielen te steken.

Hollywood 1: Flashback

Manini & Malès
Glénat 2010
ISBN 978-90-6969-757-4
Prijs € 14,50
56 pagina's
Kleur (hk)

Deze voorgeschiedenis wordt door Tom Mix en Max Lexter in flashbacks verteld aan Jane, de uit het niets opgedoken dochter van de inmiddels overleden Janet. Eén van beide heren is haar vader. *Flashback* is een knap doortimmerd verhaal van **Jack Manini** (tekst) en **Marc Malès** (tekeningen). Fictie en realiteit lopen naadloos in elkaar over. Laat de overige vier delen maar snel doorkomen. BP

Meeslepende biografie

Onder toezicht en begeleiding van de Anne Frank Stichting en van uitgeverij Hill and Wang (New York) schreven en tekenden **Sid Jacobson** en **Ernie Colón**, beiden bekend van *The 9/11 Report*, een geautoriseerde graf sche biografie van Anne Frank.
Hierbij maakten de auteurs gebruik van omvangrijk bronnenmateriaal, onder meer van de collecties van de Anne Frank Stichting en het Anne Frank Fonds in Zwitserland. Ook raadpleegden Jacobson en Colón talrijke historische bronnen die zijn gebruikt voor een aantal 'Momentopnamen' – de economische crisis, de opkomst van de nazipartij, de Neurenburgse wetten, de concentratiekampen – die de biografie in een context plaatsen.
Het verhaal omvat veel meer dan de dagboekaantekeningen uit *Het achterhuis*. Het leven van Anne Frank begint met de ouders – Edith en Otto – en met de vroegste jeugd van de zusjes Margot en Anne in Duitsland. Daarna volgen de groei van het nazisme, de verhuizing naar Amsterdam en de Duitse bezetting. De periode in het achterhuis is op een zorgvuldige wijze beschreven, zo ook de irritaties die ontstaan wanneer acht onderduikers ruim twee jaar een beperkte ruimte moeten delen. Daarnaast worden Anne's volwassenwording en haar passie voor het schrijven op een intieme wijze verbeeld.
Het verraad en de deportatie naar Westerbork en de tragische dood van Anne en Margot in Bergen Belsen zijn aan de hand van getuigenverslagen weergegeven. De biografie eindigt met de terugkeer van Otto Frank, die als enige achterhuisbewoner de Jodenvervolging overleefde, en met de publicatie van het dagboek van Anne Frank.
Hoewel de tekeningen soms wat houterig overkomen is *Het leven van Anne Frank* een meeslepende biografie. Dit verzorgd uitgegeven boek wordt besloten met een chronologisch foto-overzicht en met een lijst van aanbevolen literatuur. BP

Het leven van Anne Frank – De grafische biografie

Jacobson & Colón
L 2010
ISBN 978-90-245-3243-8
Prijs € 14,95
160 pagina's
Kleur (hk)

[EN VERDER]

Agent Orange 4: De oorlogsjaren van Prins Bernard II – De stadhoudersbrief (Varekamp/Peet, Van Praag). Ook dit deel van deze boeiende reeks is een voorbeeld van vakmanschap en onderzoek, deskundig uitgeleid door Coen Hilbrink. Deze keer staat de mythische stadhoudersbrief centraal. BP

Alex 29: Het testament van Caesar (Venanzi, Casterman). In tegenstelling tot wat het persbericht (!) vermeldt, heeft Jacques Martin geen bemoeienis gehad met dit album. Zowel scenario als tekeningen zijn van de hand van Marco Venanzi. Onze held redt, samen met de onvermijdelijke Enak, een Vestaalse maagd uit de klauwen van het Romeinse gerecht. BP

Amulet 1: De hoeder van de steen (Kibuishi, Silvester). Kinderen betreden een magische onderaardse wereld vol bedreigingen om moeder te redden uit de maag van een monster. Een kruising tussen *Spirited away* en *Reis naar het middelpunt der aarde*. Veel sfeer in dit trage doch meeslepende epos. HW

Anders 2: Lucy (Ritstier/Suvaal, Arboris). Meer dan honderd meter onder de grond bevindt zich Loods 51. Het zit vol monsterlijk uitziende, maar verder ongevaarlijke wezens. Aangevoerd door twee kinderen proberen ze te ontsnappen. Saai en flauw, maar wel zeer toegankelijk. HW

Arthur 3: De oorlog van de twee werelden (Vignaux/Cécile/Lemoine/Besson, Glénat). Voor hen die gaan zoeken: deel 1 en 2 van deze Arthurreeks bestaan (nog) niet. Het is de verstripping van Bessons derde film over Arthur, een tienjarig jongetje dat temidden van vreemde wezens spannende avonturen beleeft. TdK

De Bijbel 1: Het oude testamant – Genesis 1 (Zitko/Camus/Dufranne, Silvester). Toegankelijk maken wat ontoegankelijk was. Dat is de boodschap uit de inleiding. Zo kort na Crumbs versie een nieuwe poging het Bijbelboek Genesis in stripvorm beschikbaar te stellen voor nieuw publiek. Dat levert mooie platen op. TdK

Blackwood 1 (Jarry/Kan-J, Dark Dragon Books). Om zijn dode geliefde terug te winnen bindt Blackwood – jager op ondoden – de strijd aan met een onoverwinnelijke god. Er valt veel te genieten voor liefhebbers van morbide flauwekul, mits ze het fantasieloze tekenwerk voor lief willen nemen. HW

De jonge jaren van Blueberry 19: De verlossing (Corteggiani/Blanc-Dumont, Dargaud). Tekenaar Michel Blanc-Dumont geeft Blueberry op een geheel andere wijze gestalte dan zijn voorgangers deden. In dit spannende vervolgverhaal geeft een selfmade dominee wel erg hardhandig godsdienstles. BP

Geslaagde satire met beeld- èn taalgrappen

Liefhebbers van het werk van *Theo van den Boogaard* in albumvorm moeten altijd geduldig zijn. Het kan een tijd duren eer er weer wat nieuws verschijnt. Maar het geduld werd dit jaar beloond met maar liefst twee nieuwe uitgaven bij uitgeverij De Vliegende Hollander: het eerste deel van een omnibus van Sjef van Oekel (deel twee verschijnt naar verwachting in april 2011) en *Streken van een serial tekenaar*. Beide uitgaven zijn als paperback verschenen.

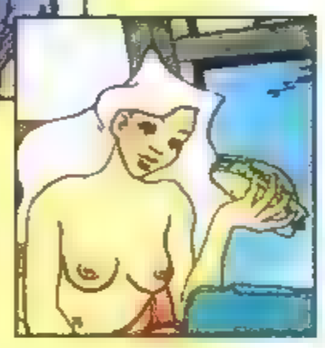

De *Van Oekel*-uitgave is een herdruk van oude strips, aangevuld met onbekend materiaal. Bij *Streken van een serial tekenaar* betreft het recente in opdracht gemaakte illustraties zoals *Kenschetsen* voor *De Volkskrant*, vrij werk en strips over kindermisbruik in de katholieke kerk, het tv-programma *De rijdende rechter* en *Witje*. De laatste strip heeft Van den Boogaard in 2007 weer tot leven gewekt. Het nudistenmeisje Witje, 'de naakte waarheid', trad eind jaren 1960 al op in de tijdschriften *Hitweek* en *Aloha*. Rode lijn in *Streken van een serial tekenaar* is het geven van satirisch commentaar op actuele ontwikkelingen in de (Nederlandse) samenleving, zowel met beeldgrappen als taalvondsten. Daarbij maakt Van den Boogaard, een meester in de klare lijn, als inspiratiebron met graagte gebruik van reclamecampagnes en tv-programma's.Daar waar de paperbackuitgave voor de *Van Oekel*-strips eigenlijk een te kleine bladspiegel heeft, leent de insteek als grafische roman zich voor de bundel *Streken van een serial tekenaar* veel beter. De illustraties en de strips zijn veel minder gedetailleerd uitgewerkt en bevatten minder tekst dan bij *Sjef van Oekel*. Van den Boogaard heeft overigens weer plannen om samen met een assistent en Wim T. Schippers opnieuw *Van Oekel*-strips te gaan maken. Maar voordat dat realiteit wordt zullen de liefhebbers van zijn werk zich 'tevreden' moeten stellen met zijn overige werk. Dat is geen zware opgave! RS

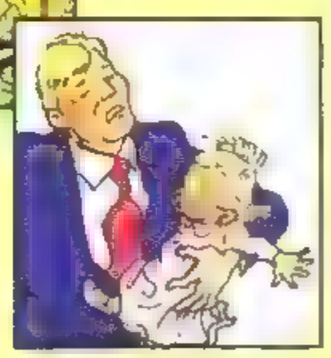

Streken van een serial tekenaar

Van den Boogaard
Vliegende Hollander 2010
ISBN 978-90-495-0116-7
Prijs € 17,50
168 pagina's
Kleur (sk)

A D V E R T E N T I E

DE BESTE GRAPHIC NOVELS VAN DIT JAAR WIL JE ECHT NIET MISSEN:

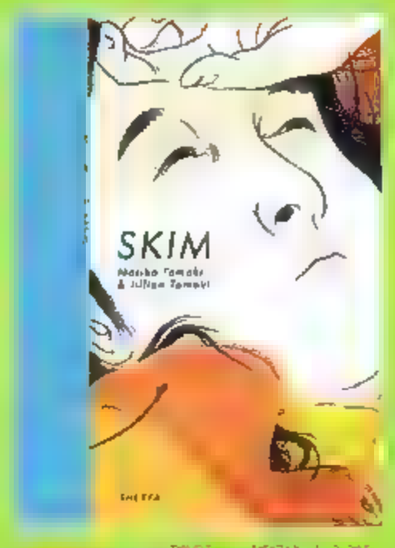

SKIM De nieuwe Ghost World en Persepolis. Verplicht in de boekenkast.

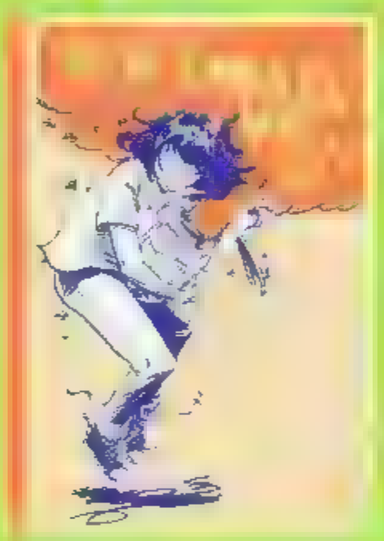

VERZWELG ME! Eisner Awards voor beste graphic novel publiek en vakjury. Onbekommerd.

BIJGEDACHTEN Vier jongens, een lange kont en vijf vrijscènes. Ontroerend.

BLAUWE PILLEN

WWW.SHERPA.NU

Boot & Van Dijk 18: Het hemelrijk (Sparreboom, FortMedia). Sparreboom kondigde aan dat dit deel wel eens het einde van de reeks kan betekenen. Qua scenario zou dat zo maar kunnen. Van Dijk zoekt zijn vader en vindt nog veel meer. TdK

Collectie Buitengewesten 25: Sabels en galjoenen 7: Schimmenjagers (Ayroles/Masbou, Arboris). Villalobos en Maupertius zoeken de wapenmeester. Het zijn fabelachtige wezens die op avontuur gaan in een fraaie sprankelende fantasywereld vol relativerende humor en prachtige decors. Op bijna iedere pagina gebeurt wel iets leuks. HW

Cixi van Troy 1: Het geheim van Cixi (Arleston/Vatine, L) In dit eerste deel van een tweeluik gaat Cixi op het solistische pad en belandt per ongeluk bij vrouwelijke piraten. De Lanfeust-saga wordt nog verder uitgemolken. Het tekenwerk is slordig. MvM

Dan & Larry (Cooper, Xtra). Dan is een puberaal eendje, zijn oudere maatje Larry lijkt wel een paddestoelrobot. Een undergroundstrip als een enge, smerige, natte droom met een verrassend plot. EvdH

Het derde testament 5: Julius 1 (Recht/Alice/Dorison, Glénat) Tussen 1997 en 2004 verschenen vier delen. Nu eindelijk het vervolg, waarin Keizer Julius in zijn dochter een onverwachte tegenstander krijgt De reeks staat nog steeds als een huis, mede dankzij nieuwe tekenaar Robin Recht. TdK

De beste verhalen van Donald Duck 135: Als allerlaatste? (Barks, Sanoma). Dit wellicht laatste deel – op de site van Sanoma staat dit album vermeld als *Donald Duck als hekkensluiter* – bevat de nog niet in boekvorm uitgebrachte verhalen van de hand van Carl Barks. Na 35 jaar komt er een eind aan een serie van 135 albums, die alle door Barks deels zijn geschreven, in ieder geval geschetst en meestal ook getekend. Van de voorplaten zijn er 130 door Daan Jippes getekend, één door de meester zelf en vier door Michel Nadorp. BP

[DE BOVENTOON]

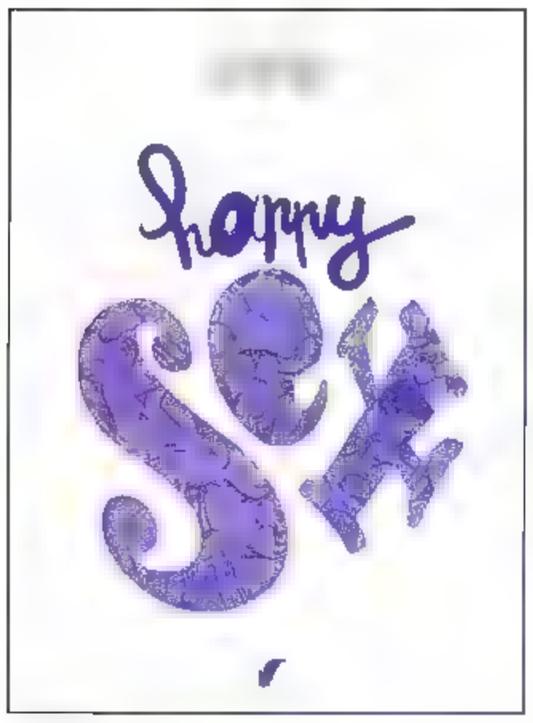

Titeuf voor volwassenen

Niet de recensent, maar **Philippe Chappuis** verzon bovenstaande omschrijving voor dit album. Chappuis – of beter gezegd: **Zep** – is een succesauteur in Frankrijk. Zijn serie *Titeuf* is daar een megasucces. In Nederland en Vlaanderen is dat niet het geval en dat is best raar, want de strip heeft een even eigenzinnige als hilarische humor die niet onderdoet aan die van gerenommeerde kassuccessen. En diezelfde malligheid zit ook in *Happy sex*. Vandaar dat de omschrijving 'Titeuf voor volwassenen' helemaal niet zo gek is.

Happy sex is een aaneenschakeling van grappen over seks, meestal een pagina lang, maar soms ook twee. De nadruk ligt altijd op de grap en niet op de seks, met als gevolg dat het album geen moment erotisch wordt, zelfs niet als geslachtsdelen duidelijk in beeld komen of stelletjes gepassioneerd met elkaar vrijen. Er is altijd wel iets in de afbeelding of het verhaal dat de seksualiteit een bespottelijk of gênant karakter geeft; een rood hoofd van inspanning, een verbaasde blik, nieuwsgierige kinderoogjes die onbedoeld getuige zijn, een relativerend commentaar van Zep. Lijven zijn dan ook zelden perfect in dit album, maar zijn eerder koddig met hun kleine tekortkomingen als onder- of overgewicht, kaalhoofdigheid of hangtieten.

Zep is erin geslaagd een uniek album binnen het genre neer te zetten. Met zichtbaar genoegen manoeuvreert hij zijn personages in pijnlijke situaties, vaak als weerloos slachtoffer van hun eigen lust of hun eigen schaamte. Jammer dat zijn volgende *Happy*-albums niet meer over seks gaan, want zijn verfrissende aanpak van het onderwerp leest heerlijk weg. HW

Happy sex

Zep
Daedalus 2010
ISBN 978-90-80101-58-8
Prijs € 14,95
64 pagina's
Kleur (sk)

Voer voor fijnproevers

Als Bommelfanaat word je toch maar mooi aan alle kanten op je wenken bediend. Stel je wilt weten waar zich exact de Krookkloof bevindt of het buitenhuis van de heer O. Fanth Mzn... de *Bommel Reisgids* van Jenno Witsen biedt uitkomst. Nieuwsgierig welke culinaire hoogstandjes de kasteelheer dagelijks krijgt voorgeschoteld van zijn bediende Joost? Het in 2011 te verschijnen Bommelboek *Koken op Bommelstein* van Johannes van Dam met tekeningen van Dick Matena helpt je uit de brand. De fraaiste Bommelcitaten volgens Pim Oosterheert erop naslaan? De tao van Toonder ontleden? Je het Bommelse denken volgens antropoloog Peter Schlingemann eigen maken...? Zoek niet verder, jonge vrind, in de loop der jaren hebben al heel wat interessante boekwerken over Toonders befaamde heer van stand het levenslicht gezien.

Begin vorig jaar kwam daar ook *Enkele bomen uit het Bommelbos* van **Rob Godthelp** bij, ook auteur van *Heer Bommel en de functie van de ironie* uit 1975. Afgaand op de titel en het fraaie omslag van Toonders eerste vrouw Phiny Dick verkeerde ik eerst in de veronderstelling dat we hier te maken hadden met een boekwerk over de invloed van de natuur op de Bommelwereld. Maar 'boswachter Godthelp' blijkt vooral met de lezer te willen 'bomen' over het prachtige taalgebruik van Toonder (nieuwere bevindingen dan in voorgaande publicaties), het verhaalbegin (over hoe Toonder zijn verhalen opzet en de middelen die hij hanteert om de lezer in zijn greep te houden) en de betrokkenheid van de schrijver/tekenaar bij mens en maatschappij. 'Een heerlijk boek voor de Bommelkenner', aldus de flaptekst. En inderdaad, dit fijne naslagwerk dat Godthelp vooral schreef, zegt hij in zijn voorwoord, om 'mezelf eens te trakteren op schrijfplezier inclusief de hoop dat u bij het lezen een aantal malen een grim- of een glimlach kunt koesteren', is zeer geslaagd. Het is een

[EN VERDER]

De grappigste avonturen van Donald Duck 30 (Mota/Diverse scenaristen, Sanoma). Dit album is gewijd aan de Braziliaanse *Duck*-tekenaar Carlos Mota. Hij werkt vooral voor de Deense uitgeverij Egmont. Af en toe staan zijn verhalen in *Donald Duck*. Speciaal is de ode aan Carl Barks die hij samen met Geoffrey Blum heeft gemaakt, maar die niet eerder in Nederland is verschenen. RS

Donjon Monsters 3: Een kaart van groot belang (Andreas/Sfar/Trondheim, L). Verrassend: Andreas is als tekenaar aangetrokken voor dit *Donjon*-album! Hij heeft zijn stijl aangepast aan die van het Donjon-universum, maar je herkent direct zijn manier van pagina-indeling en overzichtstekeningen. Grappig is dat Andreas in 1985 al een eigen *Monster*-album uitbracht. RS

Ella Mahé 1: Het meisje met twee verschillende ogen (Charles/Charles/Taymans, Glénat). Het echtpaar Maryse en Jean-François Charles hebben zich gespecialiseerd in de mysterieuze historische strip. *Ella Mahé* is hier weer een voorbeeld van en speelt zich af in het hedendaagse èn antieke Egypte. Een leuke vondst is dat André Taymans de tekeningen heeft gemaakt voor de scènes die zich in het verleden afspelen, en Jean-François Charles verantwoordelijk is voor het 'hedendaagse' tekenwerk. RS

Figaro 5: De duivelsbijbel (Van Bael, Standaard) Detectivebureau Figaro krijgt de opdracht een diefstal uit het Vaticaan op te lossen. Persiflage op de *The Da Vinci Code* van Dan Brown. Goed verzorgd en leuk tekenwerk, alleen het verhaal is vlees noch vis en de grappen zijn flauw. MvM

Flikken 1: Bruce en de Maraboes (Zaki/Vincent, Ballon). In navolging van de tv-reeks *Flikken*, nu een strip die de Gentse politie en de stad Gent promoot. Motoragent Bruce onderzoekt een ontvoering. Leuk voor kinderen van de lagere school. Het leest als meerdere kleurplaten achter elkaar. MvM

Fokke en Sukke - Het afzien van 2010 (Reid/Geleijnse/Van Tol, Catullus). Een waardige afsluiting van een bewogen decennium sinds het verschijnen van de eersteling in 2000. Met natuurlijk grappen over de Rooms-Katholieke kerk. Volgend jaar verschijnt de bundel *'10 jaar Het afzien van'*. BP

Franka 21: Het zilveren vuur (Kuijpers, Franka). Vermakelijk en vlot slot van het over drie delen uitgesmeerde verhaal *De reis van de Ishtar*. Het blijft wel opmerkelijk dat iemand die zo goed en gedetailleerd kan tekenen zoveel tekst nodig heeft. TdK

Hallie Lama's moeilijke tweede (Lama, Xtra). Na zijn geslaagde eerste melige bundel Wathallie doet Hallie Lama er alles aan om nu met een 'moeilijke tweede' te komen. In dit volgepropte boekje wisselen cartoons en strips elkaar af, net als soms ook de tekenstijl, en voert de auteur zichzelf op als verteller die thema's aan elkaar lult. Lama had strenger mogen zijn, want er staan te veel slechte grappen in deze bundel. Gelukkig blijft er genoeg te lachen over, want Lama is en blijft een natuurtalent. JM

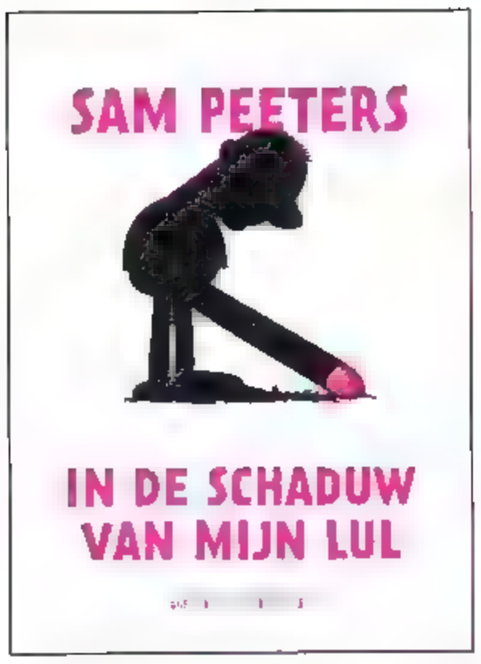

Visueel pikant genot

De titel van dit fraai vormgegeven boek doet al blijken dat dit geenszins serieus te nemen is. Dat hoeft gelukkig ook niet, want **Sam Peeters** van stripcollectief Lamelos heeft nooit beoogd zijn lezers te imponeren met complexe scenario's. Dat deed hij ook al niet toen hij mede aan de wieg stond van de Lamelos-creaties Kaaskop en Poephoofd, de vunzige broertjes van SpongeBob & Patrick.

In de schaduw van mijn lul is een visueel genot voor liefhebbers van pikanterieën en een ieder die niet genoeg kan krijgen van bizarre en soms zelfs macabere humor.

Peeters maakt met deze beeldroman weer eens een solo-uitstapje en daar slaagt hij vrij makkelijk in, ondanks dat dit werk meer uit prenten dan uit woorden bestaat en het boekje in een kleine dertig minuten wel helemaal is doorgeplozen. KS

In de schaduw van mijn lul

Peeters
Oog & Blik/
Bezige Bij 2010
ISBN 978-90-
5492-298-8
Prijs €17,50
56 pagina's
Kleur (hk)

feest der herkenning van zaken die je als oplettende lezer natuurlijk al eens eerder zijn opgevallen, maar die nu achter elkaar een mooi en compleet overzicht vormen van het werk van de grote taalkunstenaar Toonder. De scheldkarbonades van Walrus, het taalgebruik van professor Prlwytzkofski, de spanningsopbouw van Mom Bakkesz... Godthelp trakteert ons op allerlei wetenswaardigheden die de lezer aanmoedigt de verhalen opnieuw erbij te pakken en te herlezen. Jammer alleen dat een inhoudsregister ontbreekt waarin je gemakkelijk zaken kan terugvinden of feitjes kan opzoeken over het verhaal dat je misschien op dat moment aan het lezen bent. Geen boek ook om in één keer achter elkaar uit te lezen, want dan zie je om met heer Bommel te spreken: 'door de bossen de boom niet meer' (uit: *Een Bommelding*). Voor fijnproevers. PB

Enkele bomen uit het Bommelbos

Godthelp
Chat Mort 2009
ISBN 978-90-
75013-50-4
Prijs €34,50
208 pagina's
Zwart/wit (hk)

Heiligdom 3: Môth (Dorison/Bec, Arboris). Een in het interbellum door de Nazi's ontdekte oude Syrische beschaving klinkt door tot ver in de 21e eeuw. De architecten van dit oude volk zijn verantwoordelijk voor de ondergrondse hallucinerende ontmoetingen van leden van de Amerikaanse marine met ondoden. De uitgever heeft vanwege de lengte plaat 56 weggelaten. RB

Ik vond de site beter (Argibald/Xtra). Absurde hersenspinsels prodigieus op papier gezet. Met lelijke post-moderne Smurfen. Argibald publiceert onder andere in *Propria Cures* en *Zone 5300*. RS

In het land van Horus 3: Tiasatré of het oordeel van Anubis (Dethan, Arboris). Eindelijk weer een nieuw deel in het Nederlands van deze interessante oudheidstrip die zich afspeelt in de tijd van Ramses II. RS

Jason Brice 3: Wat onthuld wordt (Jovanovic/Alcante, Dupuis). Variant op Goethes *Faust*, maar dan met de Egyptische duivel van het lot. RS

Joe Bar Team 7 (Perna/Jenfèvre, Glénat). Na een afwezigheid van zes jaar en vijf miljoen verkochte exemplaren (vooral in Frankrijk) ligt nu deel 7 in de winkel. *Joe Bar Team* werd in 1990 gecreëerd door BAR2, waarna de reeks werd voortgezet door Fane. Voor deel 7 tekenen en schrijven Henri Jenfèvre en Pat Perna. Ook in deze aflevering overheerst een pregnante rubberwalm en wordt menig motorblok aan gort gereden. BP

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

[DE BOVENTOON]

Zazie in de metro

Oubrerie & Queneau
Oog & Blik/Bezige Bij 2010
ISBN 978-90-5492-300-8
Prijs €17,90
72 pagina's
Kleur (nk)

Vuilbekkend meisje verdient een plekje in je hart

Een goede greep van **Clement Oubrerie**, die we kennen van de *Aya*-reeks, om de Franse klassieker *Zazie dans le metro* (1959) te verstrippen. Zazie is een heerlijk eigenwijze, om niet te zeggen lastige en vuilbekkende jonge plattelandstiener, die bij haar oom Gabriel in Parijs gaat logeren, omdat mama een *date* met een *amant* heeft. Schrijver **Raymond Queneau** voegt lekker absurde personages en verhaalwendingen toe, die voor grote problemen zorgden bij de verfilming van Louis Malle in 1960, maar die in deze strip goed tot hun recht komen. Het vooroordeel dat we hier een bescheiden meisje in de grote stad ontmoeten, wordt al binnen een bladzijde doorgeprikt, of beter gezegd: aan flinters geschoten. Zazie had zich namelijk verheugd op haar eerste metrorit, maar de metro staakt (pensioenen?). Oom Gabriel heeft een taxi geregeld. Zazie: 'Kolere, wat een barrel'. Oom: 'Geen kapsones'; Zazie: 'Kapsones, me reet'. Taxichauffeur: 'Geinig, dat nichtje van je'. En de dialogen blijven tintelen: Oom: 'Zazie, zullen we gaan slapen?'. Zazie: ''We'? Wie dan?'. Uiteraard weet Zazie toch in haar eentje de stad in te gaan, wat weer slapstickachtige achtervolgingen oplevert, zeker als ook de papegaai van de huisbaas ('Huisbaas? Me reet!') zich in de discussie meldt met als vaste bijdrage: 'Kletspraat, meer heb je niet in huis'.
De tekenstijl lijkt op die in *Aya*, maar met meer arceringen, wat een lossere aanblik biedt. *Aya* maakte Oubrerie samen met partner Marguerite Abouet, en zoals bekend is Aya gemodelleerd naar 'onze' Ayaan Hirsi Ali. In *Zazie in de metro* is er slechts één normaal personage, de vrouw van oom Gabriel (die 's avonds optreedt als danseres Gabriella (Zazie: 'Bent u hormosueel?')), Marceline, die als twee druppels water op de Aya van vijftig jaar later lijkt. Leuke cameo!
Queneau schreef ook *Stijloefeningen* (1947), een eenvoudig verhaal op steeds andere manieren verteld. Tekenaar Matt Madden maakte een stripvariant, die ook *Stijloefeningen* heet.
Een heerlijke *feelgood*-strip, die me een paar keer in schaterlachen deed uitbarsten. Goed om te lezen, of om aan je nichtje cadeau te doen. En o ja, literaire strip of niet: over Queneau of het oorspronkelijke verhaal weer geen woord. Zelfs Aya wordt nergens genoemd, wat een gemiste kans is, want dat is inmiddels een beroemde serie. Kom op, uitgever! WM

[EN VERDER]

Keltos 1: Raaf van de veldslagen (Kordey/Pécau, Silvester). Goed leesbaar Keltenepos met ruimte voor – en dat zie je niet vaak – humor. Zo af en toe lijkt tekenaar Kordey er zich wat gemakkelijk van af te maken. TdK

De kleine prins (Sfar, Oog & Blik/Bezige Bij) Joann Sfar verstripte Antoine de Saint-Exupéry's klassieker *De kleine prins* uit 1943. Het is niet de eerste bewerking, dus Sfar weet waar hij mee moet concurreren. Maar deze versie maakt geen indruk. Het verhaal gaat over de schrijver/piloot zelf, die gestrand met pech in de woestijn, levenslessen krijgt van een buitenaards prinsje, een bedrieglijk kinderlijk verhaal. Sfars platen zijn ongeïnspireerd en ontberen decor. Hij keek wel goed naar Saint-Exupéry's eigen tekeningen, maar voegt veel te weinig toe om honderd bladzijden te boeien. Haastwerk? WM

Laatste pompstation voor de snelweg (Mako/Daeninckx/Pagan, Casterman). Didier Daeninckx is een romancier wiens werk eerder door Tardi is bewerkt *(De laatste der laatsten)*. Nu heeft hij zich gezet aan de enscenering van een roman van Hugues Pagan. Het resultaat is niet echt bevredigend. Het is een zogeheten *policier noir*. Een emotieloze, gedesillusioneerde politieman glijdt langzaam af. Waarom hij verbitterd is, blijft geheel onbelicht. De motieven voor zijn doen en laten blijven giswerk voor de lezer. Veel suggestie maar weinig diepgang en duiding, het prima tekenwerk ten spijt. TB

Lanfeust Odyssey 1: Het raadsel van Goud-Azuur 1 (Arleston/Tarquin, L). Het kolderieke fantasy-avontuur wil maar niet op gang komen. De toverachtige decors weten dit enigszins te compenseren en houden het boek leesbaar. HW

De avonturen van Lucky Luke naar Morris 4: Lucky Luke tegen Pinkerton (Achdé/Pennac/Benacquista, Lucky Comics). Scenaristen Daniel Pennac en Tonino Benacquista leveren hun eerste bijdrage aan deze serie. Door allerhande machinaties van Pinkerton National Detective Agency dreigt onze held met pensioen te worden gestuurd. BP

Major Arcanum 1: Pandora (Damien/Pécau, Silvester). Ambitieuze strip over kaartspellen die de loop van de geschiedenis kunnen bepalen, duistere krachten, een geheimzinnige stichting en schietgrage nonnen. Het vet aangezette tekenwerk van Damien Jacob ziet er goed uit. Het scenario van Jean-Pierre Pécau is teugelloos. RS

De man die zijn baard liet groeien (Schrauwen, Bries). Wat een indrukwekkende grafische knock-out! Olivier Schrauwen vertelt acht verhalen over een bebaarde man, in telkens een compleet andere tekenstijl: van middeleeuwse gravures tot variaties op Chris Ware en Little Nemo. Het zijn intuïtief verteld verhalen die allerlei absurde kanten op schieten. Een beetje vreemd, maar heel erg lekker opgetekend. JM

Over de levensgenieter die haar angst voor de dood wil verdrijven (Stok, Nijgh en Van Ditmar). Filosoferend en reflecterend, met dankbare hulp van citaten van uiteenlopende karakters als Epicurus, Seneca, Marcus Aurelius, Sogyal Rinpoche en Spinoza, tracht Barbara

Reisdagboek mist extra laag

Hier in Nederland floreren de vooroordelen over Zuid-Afrika nog levendig: de zwarte bevolking wordt nog steeds gediscrimineerd of is inmiddels vervallen in gewelddadige criminaliteit, de meeste blanken zijn koloniale racistische boeren en o ja: bijna iedereen heeft aids. Zoiets.

In 2006 werd **Maaike Hartjes** uitgenodigd om voor enkele weken naar universiteitsstad Grahamstown te komen en daar een paar stripworkshops te geven. Samen met vriend Mark Hendriks toog ze erheen en leerde via lokale vrienden het land beter kennen. Of zoals op het boek zelf staat: 'Ze komt in aanraking met de restanten van kolonialisme en Apartheid, maar vooral met haar eigen vooroordelen.'

Dat klinkt spannend, maar toch is Hartjes' reisdagboek *Donker* niet bepaald spannend geworden. Voortdurend wordt ze gewaarschuwd voor criminaliteit, maar ergere dingen dan een gestolen handtas van een vriendin maakt ze niet mee. Voor wie niet echt een beeld heeft bij Zuid-Afrika, kunnen sommige beschreven dialogen hier en daar de ogen openen. Wij westerlingen blijken alles wat we uit Zuid-Afrika kennen in een racisme-perspectief te plaatsen. Tijden zijn echter veranderd, en de bevolking ook. Zwarte mensen werken inderdaad vaak in de bediening en zijn heel nederig, maar dat zijn blanke obers ook. Best verrassend dat Hartjes er zelf in het land pas achterkomt dat niet vijftig procent van de Zuidafrikanen blank is, maar slechts negen procent. Dat staat zelfs in hoofdstuk één van de *Lonely Planet*.

Hoewel Hartjes in haar geijkte dagboekstijl leuke anekdotes en grappige details optekent, blijft haar boodschap (dat we bevooroordeeld zijn over het land) een beetje hangen in politiek-correcte *oneliners* als: 'Ze zijn niet rijk maar hebben genoeg' en 'Jullie zien een sloppenwijk, ik zie verbetering'. Aan het eind van het verslag heeft stress zich van haar meester gemaakt. 'Wat is dit toch voor land? Ik heb zoveel moois gezien, maar heb het gevoel alsof ik elk moment in huilen uit kan barsten.' Mooi gezegd, maar de opbouw van die stress komt in het verhaal onvoldoende naar voren. Uitwerking van die emoties had dit reisdagboek een extra laag kunnen geven die het nu node mist. JM

Donker – Zuid-Afrika dagboek

Hartjes
Oog & Blik/
Bezige Bij 2010
ISBN 978-90-5492-296-4
Prijs €14,90
96 pagina's
Kleur (sk)

vrede te brengen in de eindigheid van het bestaan. Haar humor en relativeringsvermogen helpen haar met dit grote thema. RB

Pascal Brutal 2: Sterker dan de rest (Sattouf, Glad IJs) Hilarische, onconventionele *Fluide Glacial*-strip over Pascal Brutal, het icoon van mannelijkheid en viriliteit. De Syrische Fransman Riad Sattouf won met dit deel op het festival van Angoulême begin dit jaar de prijs voor het beste album. Om het ingewikkeld te maken: in Frankrijk was dit het derde deel. Het tweede Franse deel is in Nederland nog niet uitgebracht. RS

Powerbeast 1: Nucleaire krijgers (Koper/Van Schaik/Velthuis, Koper Comics). Eelco Koper herschreef en hertekende de oorspronkelijke strips tot deze variant, met achterin een vermakelijke uitleg. Maar het blijft een Hollandse superheldencomic voor de *increwd*. TdK

Prometheus 2: Blue Beam Project (Bec, Daedalus). Christophe Bec *(Bunker, Carthago)* leeft zich in deze apocalyptische reeks uit. Bec houdt wel van onverklaarbare gebeurtenissen en complottheorieën. RS

De Psy 17: Waarom een psy? (Bédu/Cauvin, Dupuis). De belevenissen van dokter Médard en zijn patiënten. De tekeningen zijn beter dan de grappen. BP

De Rechter 13: Wegwijs in de wirwar (Van Muylwijck, Eigen beheer). Populaire strip die de actualiteit van een komische noot voorziet. Van Muylwijck is de winnaar van de Stripschapprijs 2010. *De Rechter* verschijnt al zeventien jaar in veertien dagbladen. BP

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Voor strips, boeken, originele tekeningen, autofolders, strip-verzamelobjecten en veel meer kijk je op www.profbarabas.nl
Nu vele Suske en Wiske-items in onze webwinkel!
-MALI-
Prof. Barabas
Met spoed gezocht: mooie stripverzameling. Barabas biedt u een eerlijke en goede prijs!! Mail ons op info@profbarabas.nl of bel 06-16110888

[DE BOVENTOON]

Auteur raakt lezer in het hart

Blauwe pillen

Peeters
Sherpa 2010
ISBN 978-90-8988-014-7
Prijs €19,95
192 pagina's
Zwart/wit (sk)

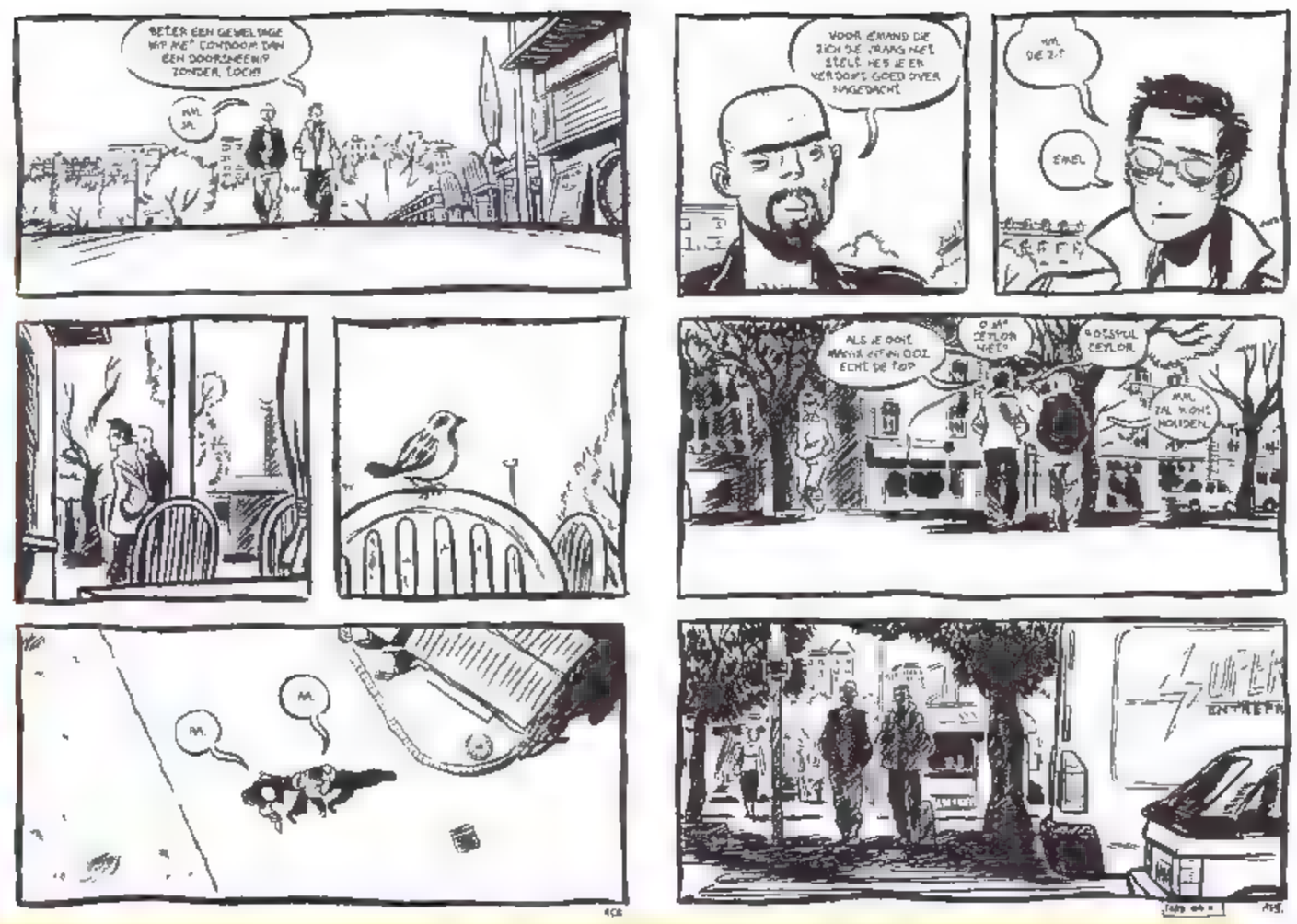
BETER EEN GEWELDIGE WIP MET CONDOOM DAN EEN DOORSNEEWIP ZONDER, LOCHI
MM. JA.
VOOR IEMAND DIE ZICH DE TRANS NOG STEEDS HEEFT ZIJN JE VERDOMD GOED OVER NAGEDACHT
MM. DE ZIJ
ENGEL
ALS JE OOIT MAKKIE ATTENTIOOZ ECHT DE TOP
O MIJ CEYLOR WEG?
GOSSIPUL CEYLOR
MM. ZAL IK ONS HOLIDEN.
M.
M.

In *Blauwe pillen* geeft **Frederik Peeters** de lezer een prachtige en bijzonder intieme inkijk in zijn leven. Het boek begint als een gewoon *boy-meets-girl*-verhaal. Als bijna-twintiger ontmoet Frederik de sprankelende, prikkelende Cati. Nog een paar keer komen ze elkaar in de jaren daarna toevallig tegen. Ze gaan *daten*. Onontkoombaar blijkt zij de liefde van zijn leven te zijn. Maar in welke achtbaan kom je terecht als de liefde van je leven seropositief blijkt te zijn? En haar zoontje ook? Frederik neemt de lezer mee naar het leven met artsen, poeders, siroop en blauwe pillen. Maar ook het leven met de achtbaan van emoties: de schuldvraag, angst voor besmetting, een totaal nieuwe beleving van seksualiteit. De lijn van het opbouwen van zijn band met de zoon van Cati, Wolf, heeft hij mooi subtiel uitgewerkt.
Prachtig eindigt het verhaal: de wervelwinden zijn neergestreken, het virus lijkt onder controle, nieuwe paden zijn uitgevonden en Cati, Frederik en Wolf kunnen letterlijk de wereld weer in. En dankzij het internet weten we dat het ze nog steeds goed vergaat (het boek is immers voor het eerst in het Frans uitgekomen in 2001). Via Wikipedia komen we erachter dat Cati's in het boek geuite wens vervuld is: inmiddels hebben ze samen ook een dochter.
Bovenal is *Blauwe pillen* een ode aan de liefde. Knap is hoe Peeters door zijn woordkeus en ongepolijste tekenstijl de lezer in het hart weet te raken. MvL

De terugkeer van de Cormoran

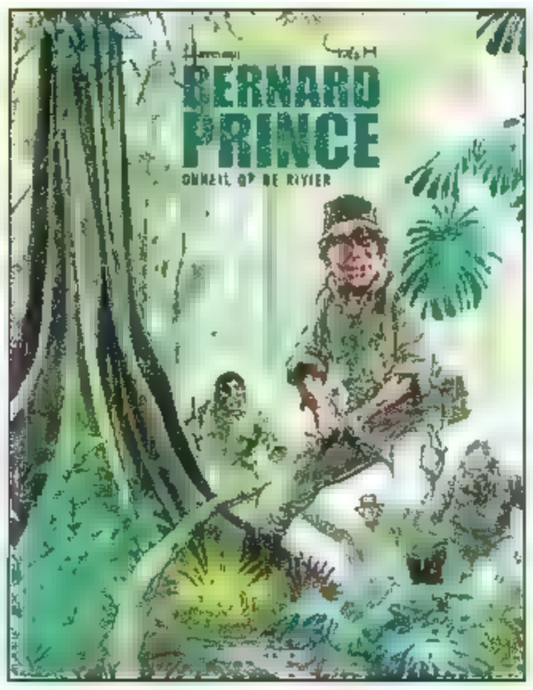

Deze nieuwe *Bernard Prince* roept natuurlijk een déjà vu op. De laatste die **Hermann** hiervóór tekende is al van meer dan dertig jaar geleden. Hij is toen op het hoogtepunt van de serie gestopt om zich volledig te wijden aan zijn eigen creatie Jeremiah. Zijn zoon, die zo graag een scenario wilde schrijven, heeft hem overgehaald de strip opnieuw te tekenen. Ik hield eerlijk gezegd mijn hart vast. Zou Hermann dezelfde bezieling van destijds er opnieuw in hebben weten te stoppen? Zou zijn zoon, die het verhaal schreef, een consistent en geloofwaardig scenario afgeleverd hebben? Iets dat hij naliet in de andere verhalen die hij voor zijn vader maakte. Wetende dat **Yves Huppen** het niveau van Greg niet zou halen, is de aftrap al een tegenvaller door een aapje de jeep waarin Bernard en Barney zitten te laten volgen. Hij heeft tevens elementen gebruikt die we in eerdere delen gezien hebben. Het verhaal speelt zich wederom af in de jungle (deed me nogal aan *Rambo IV* denken, waarin een heel dorp werd uitgemoord ten koste van de machthebbers). Verder is er een koppel dat de Cormoran gijzelt en doet El Lobo weer mee. Het bekende trio trapt in een val waarbij een grootgrondbezitter het leger van een bananenrepubliek inzet om hen uit de weg te

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
•••• door 't putje

[E N V E R D E R]

Robbedoes en Kwabbernoot 51: Alarm! Zwendeltuig! (Yoann/Vehlmann, Dupuis). Nieuw avontuur met nieuwe tekenaar Yoann, die zijn tekenstijl heeft 'geFranquiniseerd' en nieuwe scenarist Fabien Vehlmann. Robbedoes en Kwabbernoot verzeilen in Rommelgem dat, mede doordat Zwendel een experiment van de graaf heeft gesaboteerd, tijdelijk is gemuteerd in een soort Palombiaanse jungle, waar 'evolutionistische hyperactiviteit' plaatsvindt. Bijrollen voor twee Zweedse studentes in elektronica en informatica. DR

Saffraannacht 1: Albumen de onstoffelijke (Arleston/Melanyn/Hérenguel, L). In zoveelste loot van het Troy-universum wordt een Shakesperiaans koningsdrama op succesvolle wijze vermengd met een verzameling spoken. Vlot tekenwerk in een mysterieus kaal landschap maken het album helemaal geslaagd. JdL

De Schorpioen 9: Het masker van de waarheid (Marini/Desberg, Dargaud). Langzamerhand kruipt deze met vaart vertelde Vaticaan-strip vol intriges naar het eind toe. RS

Scribbly 10: Wie niet weg is... (Arends, Silvester). Good old Scribbly heeft het van een irritant mannetje in gratis dagblad *Metro* geschopt tot een vaste waarde in stripboekenland bij een gerenommeerde uitgever. Jubileumdeel 10 is daar het bewijs van en een felicitatie waard. TdK

Shutter Island (De Metter/Lehane, Casterman). Adequate verstripping van een duister, angstaanjagend verhaal over twee mannen die in 1954 de onverklaarbare verdwijning van een patiënte van de psychiatrische inrichting op Shutter Island moeten onderzoeken. Of zit de zaak heel anders in elkaar? Het gecompliceerde verhaal dat lang onverfilmbaar werd geacht werd onlangs geregisseerd door Martin Scorcese met onder meer Leonardo DiCaprio, Mark Ruffalo, Ben Kingsley en Max von Sydow. DR

Sigmund 20: Twintigste sessie (De Wit, Harmonie). Er zit nog lang geen sleet op deze klassestrip uit *De Volkskrant*. RS

Sjanghai 1: Het regenkind (Mariolle/Tisseron, Glénat). Duistere intriges om de politieke macht en de opiumhandel in Shanghai 1908. Twee tegengestelde heldinnen, een spionne en een circusartieste, komen op elkaars pad. Sfeervol en spannend. DR

Sjef van Oekel 1: Ik word niet goed (Van den Boogaard/Schippers, Vliegende Hollander). Strips uit de eerste drie delen van de reeks aangevuld met vele pagina's extra waaronder uit het Engels en Frans vertaalde pagina's, de eerste Van Oekel-strip gemaakt voor *Stripschrift*, reclamemateriaal en het verhaal achter het ontstaan van de strip. TdK

Sláine 1: Moloch (Langley/Mills, Dark Dragon Books). Tien jaar geleden maakte Sláine Mac Roth zijn laatste opwachting bij Arboris. Nu is hij terug bij Dark Dragon Books en de reeks is met de nieuwe tekenaar Clint Langley nog even donker, monsterlijk en bloederig als vroeger. Jammer van de lelijke tekstballonnen. TdK

De tedere jaren 1 (Taniguchi/Kawakami, Casterman). Tekenaar en scenarist Taniguchi heeft het werk van romanschrijfster Hiromi Kawakami bewerkt tot deze ontroerende beeldroman.

Chaotisch, idioot en vermoeiend

Paling en Ko *was het grote stripsucces van de jaren 1970. Tekenaar en schrijver* ***Francesco Ibañez*** *herhaalde album na album zijn trucje; een chaotische reeks van onwaarschijnlijkheden ontregelden het dagelijks leven. De redding kwam in de vorm van Paling en Ko, twee Spaanse geheim-agenten die zich ondersteund door gadgets en vermommingen langs een pijnlijke weg vol slapstick naar de goede afloop worstelden.Het verhaal van de film ligt in die lijn. Een booswicht stort de aarde in een verschroeiende droogte om zijn smerige frisdrank beter te kunnen verkopen. Paling en Ko moeten alle zeilen bijzetten om de regenmachine van professor Bacterie in te kunnen zetten en de aarde van verdorsting te redden.*

Paling en Ko 2: Missie: Red de aarde
Indies 2010
(±97 minuten, 6 jaar)

De makers van de film zijn er uitstekend in geslaagd de eigenaardige sfeer van de oude albums te reproduceren. Dit dankzij overvol beeld, leedvermaak, flauwe vondsten, drukke muziek en twee hoofdrolspelers die heel goed gekke bekken kunnen trekken. Voor de liefhebbers van weleer is deze film daardoor een feest van herkenning dat zich met groot genoegen meerdere keren laat bekijken. Zelf had ik altijd al een hekel aan het stupide duo. De film vond ik als gevolg even idioot en vermoeiend als de stripreeks. Een knap resultaat dus. HW

ruimen. Ook de dochter van de grootgrondbezitter speelt een smerig spel.
Toch slaat de balans door naar een prettig leesbaar album. We zien dat Djinn volwassen is geworden en de grappen tussen Barney en Djinn staan nog steeds overeind. Het kleurgebruik van Hermann, dat we inmiddels gewend zijn uit *Jeremiah*, past hij nu voor het eerst toe bij *Bernard Prince* en dat geeft een frisse indruk. Hij is goed op dreef met het tekenen van de natuurlijke omgeving in het water en op het land. Hij heeft zich lekker uitgeleefd in de regenachtige jungle. Deze hernieuwde kennismaking voelt beter dan wat de tekenaars Dany en Aidans als opvolgers van Hermann ervan maakten. Op het eind zet de Cormoran koers naar de Antillen. Van mij hoeft het niet bij dit avontuur te blijven. MvM

Bernard Prince 18: Onheil op de rivier

H. & Hermann
Lombard 2010
ISBN 978-90-5881-712-2
Prijs €6,50
56 pagina's
Kleur (sk)

De tedere jaren volgt twee zielsverwanten bij hun regelmatige ontmoetingen in hun stamcafé en op uitstapjes. Taniguchi heeft met succes de manga met de westerse strip weten te vermengen. BP

Het teken van de maan (Munuera/Bonet/Dargaud). Spanje, eerste helft 20e eeuw. Het verlies van de onschuld. In een wijds bosrijk decor, verdeeld over twee verhaalgedeelten, vol grijstinten met rood als een beperkte steunkleur, staan twee kemphanen elkaar naar het leven om de eer te mogen ontvangen van een mysterieus meisje. Een fantasievolle poëtische setting. RB

Titeuf 0: God, seks en de bretellen (Zep, Glénat). Dit is de ingekleurde versie van het eerste deel uit deze Franse topreeks. Van die reeks zijn van de elf delen de delen 7 en 9 nog niet in het Nederlands uitgebracht. Ben benieuwd of Glénat daar nog ooit aan begint. RS

Een vrijmoedige zomer 2 (Pellejero/Lapière, Dupuis). Tweede en laatste deel over een groep kunstenaars in het postrevolutionaire Mexico tijdens het interbellum, waaronder de Amerikaanse fotograaf Edward Weston en zijn minnares, de Italiaans-Mexicaanse actrice en fotografe Tina Madotti. DR

De Zouaaf 1: Illusie van het leven (Renot/Ersel, Glénat). Een vakkundig getekend avonturenverhaal. Naast de reguliere stripvorm is ook een aantal pagina's met zeer verzorgde schetsen opgenomen. Het verhaal behandelt de strijd van het Franse leger van Napoleon III met zijn Mexicaanse onderdanen. De kleurrijke uniformen en de markante zouavenkoppen zijn een kolfje naar de hand van Erwin Sels (Ersel). BP

ADVERTENTIE

Nederlandse Stripklassiekers
voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de 69 Tom Poes-verhalen uit het weekblad Donald Duck.
De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel.
Geheel in de originele kleuren gedrukt.
Reeds 21 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 54.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos!
Reeds 15 delen verschenen. Prijs per deel € 54.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

[SERVICE SPREAD]

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS. STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM

■ ***t/m 31 december 2010*** *Expo 'Krabbels en klodders – De bezetting in unieke strips', over het dagboek van Frans Brouwer, Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945, Wylerbaan 4, Groesbeek, info: www.bevrijdingsmuseum.nl*

■ ***t/m 31 december 2010*** *Expo 'Snoopy in Space', Space Expo, Keplerlaan 3, Noordwijk, info: www.space-expo.nl*

■ ***t/m 9 januari 2011*** *Expo 'Nix, Kinky & Cosy – 10.000 ampère ', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*

■ ***t/m 15 januari 2011*** *Expo 'Cryptopicto's van Hans Schiffers', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*

■ ***t/m 30 januari 2011*** *Expo 'Het atelier van Franquin, Jijé, Morris en Will', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*

■ ***t/m 3 maart 2011*** *Expo 'Kapitein Rob – Dromen van avontuur', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*

■ ***t/m 6 maart 2011*** *Expo 'Schatten van het Europese stripverhaal', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*

■ ***t/m 3 april 2011*** *Expo 'Europese politici in het oeuvre van Marc Sleen', Marc Sleen Museum, Zandstraat 33-35, Brussel, België, info: www.marc-sleen.be*

■ ***23 januari 2011*** *Strip-Platen-CD-DVD Beurs, Gemeenschapscentrum 'Klein Boom', Mechelbaan 604, Putte (Mechelen), België, info: www.stripbeursputte.be*

■ ***13 februari 2011*** *14e Leuvense Stripbeurs, Zaal Redingenhof, Redingenstraat 90, Leuven, België*

■ ***12 t/m 13 maart 2011*** *De Stripdagen, Evenementenhal Gorinchem, Franklinweg 2, Gorinchem, info: www.destripdagen.nl*

OH MY GOD.
YOU... AREN'T YOU FINCH'S MAN?
WHAT HAPPENED HERE? WE WERE JUST ARRIVING WHEN WE HEARD THE EXPLOSION...
M-MR. HEYER?
BOMB... I WAS JUST... C-COMING OUT OF THE BUILDING...
MR. ETHERIDGE, SIR.. HE WAS WORKING LATE...
ETHERIDGE? WHAT IS HE HURT?
H-HE'S DEAD, S.R.
OH GOD, I THINK I'M GOING TO BE SICK...
UUGH.
CONRAD, WHAT'S GOING ON? YOU JUST RAN OFF AND LEFT ME!
TH-THERE'S BEEN A BOMB. THE TOWER...
THE EYE AND THE BAR ARE BOTH CRIPPLED! I'VE GOT TO GET IN TOUCH WITH THE LEADER STRAIGHT AWAY..
HALF LONDON HEARD THAT BANG. THE MOUTH WILL HAVE TO ISSUE A STATEMENT...
ANOTHER 'SCHEDULED DEMOLITION'? WHO'S GOING TO BELIEVE IT AFTER THE HOUSES OF PARLIAMENT AND THE OLD BAILEY? WHAT CAN THEY POSSIBLY SAY?
I DON'T KNOW. ANYTHING
AT A TIME LIKE THIS, ANYTHING'S BETTER THAN SILENCE...
DAVID LLOYD V FOR VENDETTA

Brusselse tentoonstelling

In het Belgisch Stripcentrum is nog tot maart volgend jaar de tentoonstelling *Schatten van het Europese stripverhaal* te bezoeken. De expositie biedt een keur aan Europese tekenaars die grofweg de afgelopen 75 jaar de stripminnende Europeaan hebben bediend.

Een smetje vanuit Nederlands perspectief: geen enkele Hollander is binnen de gekozen selectie van vijftig auteurs beland. Uiteraard voeren de Belgen (achttien keer, waaronder natuurlijk Hergé, Willy Vandersteen, Maurice Tillieux, André Franquin, Edgar P. Jacobs, Hermann, Jef Nys, Marc Sleen en Peyo) en de Fransen (dertien maal, waarvan Serge Clerc, Philippe Druillet, Jean Giraud, Joann Sfar, Tibet en Albert Uderzo in het oog springende namen zijn) de boventoon.

Naast deze twee grootleveranciers mag ook Italie vijf namen leveren (onder anderen Hugo Pratt, Benito Jacovitti, Vittorio Giardino) en staan er nog twee Spanjaarden, twee Roemenen en twee Engelsen op de lijst. Van acht landen is slechts één afgevaardigde. Maar dus geen Marten Toonder, geen Hans Kresse of Jean Dulieu en ook al geen Martin Lodewijk of Hanco Kolk. De Nederlandse bezoeker moet het doen met heel veel originele platen van al die bekende buitenlanders, waaronder eentje uit David Lloyds *V for vendetta*. Welke criteria samensteller Jean Auquier heeft gehanteerd blijft onduidelijk. Laat het je echter niet weerhouden om een bezoek aan Brussel te brengen.

Meer info: zie agenda.

ADVERTENTIE

→ WINNEN

Dark Dragon Books, de uitgever die onlangs haar eenjarig bestaan vierde, maakt behalve stripboeken ook fraaie prenten. In samenwerking met de uitgever geeft *Stripschrift* drie exemplaren van de omslagtekening van *Conan 6* weg aan lezers die ons het goede antwoord geven op de volgende vraag:

Uit welk land is Conan afkomstig, volgens oorspronkelijk auteur Robert E. Howard?

Stuur het antwoord
vóór 1 februari 2011 naar

Prent-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Serial tekenaar-prijsvraag *Stripschrift 408*:
Wij vroegen naar de titel van het stripalbum van Theo van den Boogaard waarin hij onderwerpen zoals bestialiteit en pedofilie behandelt. Het juiste antwoord – *Joost mag het weten* – werd ons gegeven door de volgende inzenders die daarmee na loting een exemplaar van *Streken van een serial tekenaar* ontvangen. **Herman Homblé** (Heverlee, België), **Ron Overdorp** (Amsterdam), **Peter Roozendaal** (Schoorl), **Henk Veeneman** (Den Haag), **W. de Vries** (Bleiswijk).

Uitslag Suvaal-prijsvraag *Stripschrift 409*:
In dit nummer vroegen wij naar de titel van het eerste album dat Erwin Suvaal samen met zijn broer maakte. Het juiste antwoord was *Bloedworst, zweetsok en krokodillentranen*. De vijf volgende lezers wisten dat en verdienen een gesigneerd exemplaar van Suvaals fotoboek *In het wild...*: **George van Beek** (Utrecht), **Kees van Kempen** (Nieuwegein), **Ron van Loon** (Rotterdam), **Pieter-Jan van Ooij** (Exmorra), **Xavier van Weehaeghe** (Roeselare, België).
Allemaal gefeliciteerd!

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Het is niet de naam van een legende rondom de beschermheilige van een bepaalde fruitsoort en het is ook niet een lekker rockende band uit de jaren 1970. Saint Vincent en de Grenadines is de naam van een piepklein Caraïbisch staatje dat zich bevindt op een vulkanische eilandengroep en iets meer dan 100.000 inwoners telt. Een belangrijke bron van inkomsten is de uitgifte van postzegels die nooit op een brief terecht zullen komen, maar dankzij verzamelaars desondanks wereldwijd gretig aftrek vinden. En gelijk hebben ze, die verzamelaars. Want wie wil nu niet die prachtige kerstzegels uit 1995 rondom het thema antiek Disneyspeelgoed? Vandaar dat de oplage de behoefte van de eilandbewoners ruim overtreft.Het West-Afrikaanse Sierra Leone is aanzienlijk groter, maar maakt kennelijk gebruik van hetzelfde ontwerpbureau. Dat gestileerde kerstboompje, dat spiraaltje met bliksemschicht, dat thema... Kan toch geen toeval zijn? Ook deze zegels zijn verschenen rond diezelfde kerst van 1995. HW

Land van herkomst: Saint Vincent en de Grenadines & Sierra Leone
Jaar van uitgifte: 1995
Catalogus-waarde: € 0,15

[SERVICE SPREAD]

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN, FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

> WAARHEEN?

DE STRIPDAGEN
gaat verhuizen!
Houten
Gorinchem
In het voorjaar van 2011 verhuist De Stripdagen
naar Evenementenhal Gorinchem.
12 en 13 maart 2011
Tijdens het festival zal er speciale aandacht zijn voor de grafische roman.
Zet de data en de locatie nu alvast in je agenda!
www.destripdagen.nl

Houten gaat naar Gorinchem. Dat is zo ongeveer de boodschap die **Stichting De Stripdagen** medio december de wereld in stuurde. In een gelijkwaardige locatie als die van Houten zal op 12 en 13 maart 2011 De Stripdagen plaatsvinden in Evenementenhal Gorinchem. Het festival verhuist naar het voorjaar omdat in het najaar opeens een evenement in Breda is voorzien. 'Twee grote evenementen binnen 3 weken is voor de branche niet goed', aldus de organisatie. 'Wij nemen graag onze verantwoordelijkheid in deze.'

In het voorjaar van 2011 opent **Comiquest** haar deuren in Rotterdam. De winkel gaat behalve comics en manga ook boeken, trading cards, speelgoed, merchandise, posters en kleding verkopen. Het gaat om zowel nieuw als tweedehands aanbod. De winkel is straks te vinden onder de Hofbogen nabij Rotterdam Hofplein. Sinds 18 december is er een tijdelijke vestiging aan de Meent 133, eveneens in Rotterdam.

De Grote Prijs Sint-Michiels is in september dit jaar uitgereikt aan **André-Paul Duchâteau**, de schrijver van onnoemelijk veel reeksen waaronder *Rik Ringers*, *Chick Bill*, *Alain Chevallier* en *Mr Magellan*. De prijs voor het beste Franstalige album ging naar **Christophe Blain** voor het album *Chroniques diplomatiques*. **Pieter de Poortere** won de Nederlandse versie met zijn bij Oog & Blik verschenen *Boerke*-album *De zoon van*.

Het Vlaamse Onafhankelijke Stripgilde (VOS) maakte haar laureaten voor 2010 bekend. **Ken Broeders** wint met *Apostata 1: De purperen vloek* de Stripvos 2010 voor het beste Nederlandstalige album. De Stripvos 2010 voor de meest verdienstelijke persoon in de stripwereld gaat dit jaar naar **Peter Bonte**. Bonte ontvangt zijn prijs vanwege een aantal activiteiten in de stripwereld. Zo is hij behalve uitgever van oud en nieuw Vlaams werk ook stripwinkelier in Brugge, de oprichter van stripforum *De getekende reep* en stond hij aan de wieg van de Stripdatabank. Het laatste initiatief vormde in 2008 bij Catawiki de basis voor het verzamelgebied Strips. Op 22 januari 2011 vindt in het Belgisch Stripmuseum in Brussel de uitreiking plaats.

Tijdens De Stripdagen in Houten werden de albumprijzen, de **Stripschappenningen**, uitgereikt. De winnaars in de verschillende categorieën zijn *Magasin Général 5* van Jean-Louis Trip en Régis Loisel, *Wolken* van Wasco, *Draken_met stekkers en andere_stripgedichten* door Edward van de Vendel en Floor de Goede en *Single 9: Trio* van het duo Hanco Kolk en Peter de Wit. Nicolaas Matsier, Hester Meijer en Peter de Raaf wonnen de productieprijs voor *Het Boek Genesis* van Robert Crumb. Er werd een extra penning uitgereikt aan Johan en Franka Gerlings omdat zij stoppen met het Brabants Stripspektakel.

Uitgever **Rienk Tychon** heeft uitgeverij De Vliegende Hollander verlaten. Ook perscontactman **Roel van Diepen** heeft afscheid genomen. **Oscar van Gelderen** heeft nu tijdelijk de verantwoordelijkheid bij deze jonge uitgever. **Danker Jan Oreel** was genomineerd voor de PZC-publieksprijs van de Zeeuwse krant *PZC*. Uiteindelijk belandde Oreel samen met scenarist Jan Zwemer met hun stripalbum *Zeeland - Van Nehalennia tot Westerscheldetunnel* op de tweede plaats.

Tijdens het onlangs gehouden **Holland Animation Film Festival** regende het weer prijzen. De drie belangrijkste waren voor *Chico y Rita*, een Engels/Spaanse inzending die winnaar werd van de Grand Prix HAFF Feature Film. Het Japanse *Hand Soap* en de Chinese bijdrage *Freud, Fish and Butterfly* deelden in twee categorieën de Dioraphte Grand Prix HAFF terwijl de Canadese mondvol-film *N.A.S.A Featuring Tom Waits and Kool Keith: Spacious Thoughts* de Grand Prix HAFF Commissioned Film kreeg. Winnaar van de competitie Nederlandse animatie werd *Wat wil jij?* van Christa Moesker en Margriet Westerhof. Op *www.haff.nl* zijn alle prijswinnaars te vinden.

Catawiki won begin november tijdens de uitreiking van de Accenture Innovation Awards de publieksprijs en de juryprijs in de categorie Beste Website concept.

Ballon Media en **SDL Caravelle** gaan vanaf 1 januari 2011 samen verder als (strip)boekenverdeler in Vlaanderen en Nederland. De twee hopen daarmee een structureel en vooral rendabel verdeelcentrum te worden voor een hele reeks aan uitgevers waaronder Casterman, Dupuis, Kana, Glénat en Lombard; voorwaar niet de kleinsten.

Stripboekhandel **Walk In** uit Den Haag verhuist per 1 januari 2011 van Herengracht 13 naar Herengracht 11. Dat moet niet al te moeilijk zijn... Na de verhuizing zal het assortiment worden beperkt tot de 'Europese strip', dus voor manga, comics, trading cards, enzovoorts wordt naar collega's doorverwezen.

Erwin Kho is de winnaar van de Plastieken Plunk. Hij won zijn prijs (een beeldje, de eer en een geldbedrag van E250) dankzij het album *Elke seconde telt*. Daarin, zo citeren wij de jury, zijn beeld en tekst van een zeer hoog niveau en wordt een uiterst gebalanceerd en emotioneel evocatief verhaal verteld. De prijs is voor het beste Nederlandstalige korte stripverhaal. Kho is de derde winnaar en volgt Pinda en Brecht Evens op, eerder won hij al de Benelux Beeldverhalenprijs van *nrc.next*

Na vijfentwintig jaar **Brabants Stripspektakel** in Valkenswaard leek de afgelopen editie, traditiegetrouw in het laatste weekend van augustus, de laatste te worden. Johan Gerlings, al jaren met een aantal getrouwen de stuwende kracht achter dit festival, zette er een punt achter. Standhouders kregen als bedankje voor vaak jarenlange aanwezigheid een flesje Franka-champagne uitgereikt.
Naar nu blijkt wordt er komende zomer een doorstart gemaakt. Patrick van Gelder neemt het stokje over en dus is op 27 en 28 augustus 2011 de volgende versie van deze stripbeurs, die overigens op dezelfde leest geschoeid blijft.

Het stripfestival van **Angoulême** dat in januari van 2011 plaatsgrijpt, heeft een lijst van 58 titels gepresenteerd die alle kans maken op één van de te vergeven prijzen. Daaronder twee van oorsprong Nederlandstalige inzendingen van Belgische herkomst. Het gaat om *Ergens waar je niet wilt zijn* van Brecht Evens en *De man die zijn baard liet groeien* van Olivier Schrauwen. Andere voor ons inmiddels bekende, want vertaalde, titels zijn *Wilson*, *Walking Dead* en *Logicomix*.

➤ WAARVOOR?

Op 24 juli overleed de Amerikaanse cartoonist en (liedjes)schrijver **John Callahan**. Vanwege seksueel misbruik op jonge leeftijd begon Callahan al op veertienjarige leeftijd overdadig veel te drinken. Nadat hij op zijn 21e een zwaar auto-ongeluk kreeg belandde hij in een rolstoel. Enkele jaren later zwoer hij de drank af en begon zich fanatiek op het tekenen van cartoons toe te leggen, iets dat hij ook op jongere leeftijd al had gedaan. Zijn tekenstijl is mede door fysieke beperkingen grof van aard. Zijn onderwerpen schuwen weinig taboes en de zwartgallige humor is zijn handelsmerk. In 1983 studeerde hij uiteindelijk af aan de Portland State University en in 1989 schreef hij een autobiografie getiteld *Don't worry, he won't go far on foot*. Van een mogelijke verfilming met Robbie Williams als beoogde hoofdrolspeler is het nooit gekomen. John Callahan, wiens werk in Nederland door uitgeverij Xtra wordt uitgegeven, stierf op 59-jarige leeftijd aan de complicaties van een chirurgische ingreep.

Op 26 augustus overleed op 89-jarige leeftijd **Ton van Duinhoven**. Deze bekende acteur en conferencier die ondermeer speelde in *Hadimassa* en de *Van Speykshow*, verdient een vermelding in *Stripschrift* vanwege zijn rol van Pa Pinkelman in de tv-serie *Pa Pinkelman en Tante Pollewop* naar een strip van Godfried Bomans en Carol Voges. Van Duinhoven speelde medio jaren 1970 deze hoofdrol; Maya Bouma was Tante Pollewop.

Paul Conrad is op 4 september overleden. Conrad was een bekende Amerikaanse cartoonist die meer dan dertig jaar voor *Los Angeles Times* werkte en daarmee de Pulitzerprijs in de wacht wist te slepen. Conrad, die 86 jaar werd, was op zijn best in zijn tekeningen over de Amerikaanse presidenten. Van Nixon tot Bush, allen ondergingen het scherpe oordeel van Conrad.

Op 25 oktober is **Leo de Budt** (pseudoniem Buth) overleden. Deze Gentse striptekenaar, die in Den Haag werd geboren omdat zijn ouders België vanwege de Eerste Wereldoorlog waren ontvlucht, werd het meest bekend door de strip *Thomas Pips*. De Budt kreeg de eerste tekenlessen van zijn vader, leraar aan de Gentse Academie, om daarna drie jaar lang lessen te volgen van de Vlaamse kunstschilder Frits van den Berghe. Vanaf 1946 publiceert hij in *Het Volk* de eerste stroken van *Thomas Pips*, een detectivereeks geschreven door John Flanders. Ook oogst hij veel succes met zijn cartoons over de Tour de France waarin de lezers steeds een verstopt muisje moeten vinden. Verder maakte hij vele andere, minder bekende strips. Voorbeelden daarvan zijn *De blauwe wolk*, *De wereldreis van Flip en Flop* en *Gawain de Dappere*. Leo de Budt werd 91 jaar.

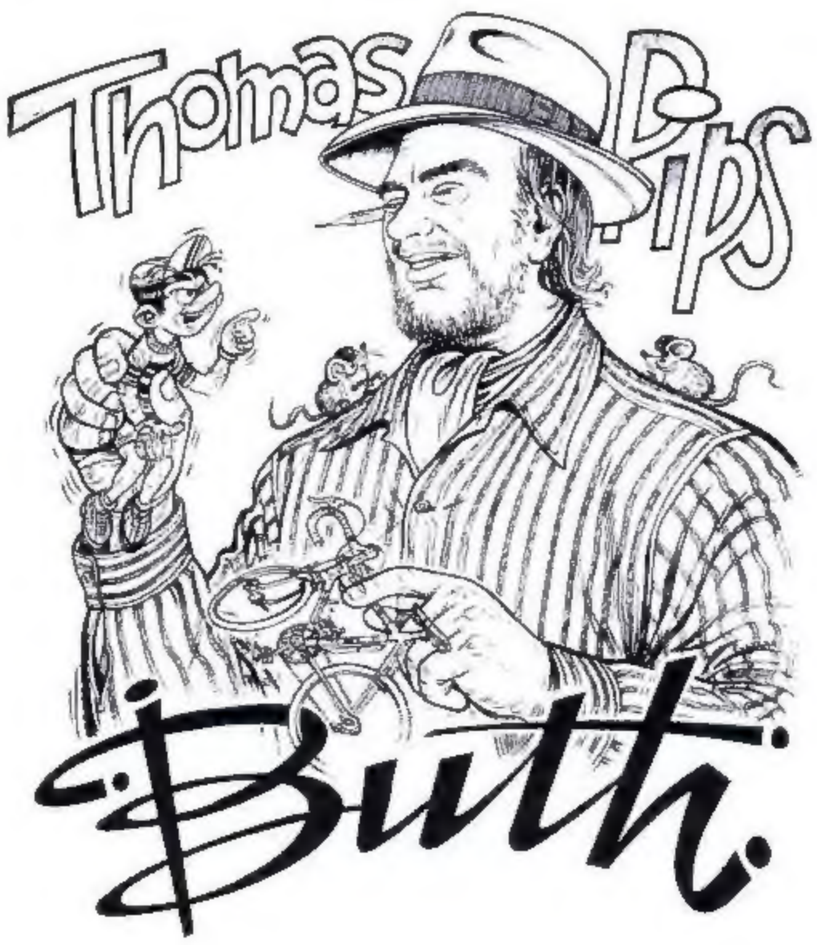

Op 6 november overleed de Nederlandse tekenaar, graficus en illustrator **Peter Vos** die vooral bekend werd vanwege de grote hoeveelheden illustraties die hij voor verschillende bladen maakte. Hij begon daarmee in *Propria Cures*, het Amsterdamse studentenweekblad, later volgden *Vrij Nederland* en *Hollands Maandblad*. Ook tekende hij vele illustraties in en omslagen voor (kinder)boeken. Ondermeer voor Renate Rubinstein *(Alexander)*, Rudy Kousbroek *(Lieve kinderen hoor mijn lied)* en Paul Biegel *(De twaalf rovers)*. Ook verzorgde hij diverse eigen uitgaven waaronder in 1970 het bekende *Beestenkwartet* dat onlangs nog eens werd heruitgegeven. Peter Vos, die 75 jaar werd, won ondermeer De zilveren griffel, Het gouden penseel en de Ton Smitspenning.

WOENSDAG:
Ik raakte in gesprek met een lijster.
Of was het een merel?
Ik ben een kraai, hoor. Maar dan getekend door iemand die niet zo goed kan tekenen.
O, sorry.
Leefde Peter Vos nog maar.
Dat wordt voortaan beholpen.
Ik ben eigenlijk een reiger.
Ik moet een uil voorstellen!
Leeuw!
Ik ben eigenlijk een ontroerend mannetje met van die prachtige Peter Vos-arceringen.
PIETER GEENEN-TROUW 11 NOVEMBER 2010

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 43 • NUMMER 7 (412) • DECEMBER 2010

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Dik Rondeltap, Rik Sanders

Tijs Bagchus, Olav Beemer, Ben Bits, Ruud Booms, Patrick Bremmers, Han van Buuren, Pieter Geenen, Geert van Gheluwe, Erik van der Hoeven, Jakari, Patty Klein, Just de Leeuwe, Jaap Leguyt, Marit van Luyn, Willard Mans, Michel van Merriënboer, Lisa Meyers, Jeroen Mirck, Ans Nolten, Bert Post, Thom Roep, Kenneth Steffers, Erwin Suvaal, Jan-Willem de Vries, Rudy Vrooman, Harry Wibier

Omslag
Patrice Pellerin
© Pellerin – Dupuis, 2010

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €48,00
België €51,00
Other countries €65,00
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven
AMP, Brussel

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

Online catalogus | Beheer je verzameling | Begin een shop | Community & meer

De Troglods

1984

AFBEELDINGEN

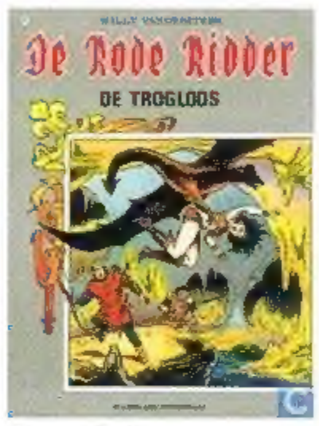

Grotere foto

Grotere foto

VERZAMELAARS EN SHOPS

In shop van:

Nieuwstaat:

Hetgeleteken pro	€ 7,00
jans	€ 5,90
m-mouse	€ 6,00
frankstrips	€ 7,00

Goede staat:

bobbedoes pro	€ 2,95
AELIX pro	€ 3,50
Stripsmagazijn pro	€ 5,00
de-stripspeci... pro	€ 6,00
Trixi pro	€ 11,00
revandorst	€ 1,25
Quartertemper	€ 2,00
be-schuiten	€ 2,49
xxx-wolverine	€ 2,50
weltersweb	€ 2,50
aaapatrick	€ 2,50
Twiedel	€ 3,00
Baringo	€ 3,50
Druuna	€ 3,99
m-h	€ 4,50
stripverzamelaar-be	€ 9,45

Redelijke staat:

AELIX pro	€ 5,25
015steef500	€ 1,50
Bullet	€ 3,00

pro = bedrijfsmatige verkoper (uitleg)

Het grootste en meest overzichtelijke aanbod!
Al 400.000 strips aangeboden door winkels en verzamelaars.

catawiki

catawiki.nl/strips